

National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A. S. O. u.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1935:35
SOCIALDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

RÖRANDE

VERKSAMHETEN VID SKYDDSHEMMEN M. M.

AVGIVET AV

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

FÖRRA DELEN:

SKYDDSHEMMENS ORGANISATION M. M.

STOCKHOLM
1935

Statens offentliga utredningar 1935

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag angående åtgärder för spannmålsodlingens stödjande. Marcus. 134 s. **Jo.**
2. Betänkande med förslag rörande lån och årliga bidrag av statsmedel för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer jämte därtill hörande utredningar. Beckman. 86*, 265 s. **S.**
3. Kortfattad framställning av organisationssakkunnigas betänkande med utredning och förslag rörande den samhälleliga hjälpverksamhetens organisation m. m. Beckman. 23 s. **S.**
4. Promemoria angående tillsynen över fastighetsregistreringen och fastighetsbildningen. Marcus. 70 s. **Ju.**
5. Förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. Norstedt. 79 s. **Ju.**
6. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Åtgärder mot arbetslöshet. Norstedt. x, 338, 32* s. **S.**
7. Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägväsendet. Del 2 Broar. Hæggström. 130 s. **K.**
8. Betänkande med förslag angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet. Idun. 406 s. **Ju.**
9. Betänkande med förslag till omorganisation av den högre skogsundervisningen. Peréus. 164 s. **Jo.**
10. Utredning och förslag angående rundradion i Sverige. Norstedt. 202 s. 13 kartor. **K.**
11. Betänkande med utredning och förslag angående inrättande av en statsvetenskaplig examen. Marcus. 80 s. **E.**
12. Betänkande med förslag till förordning angående allmän automobiltrafik. Hæggström. 227 s. **K.**
13. Yttranden över preliminärt förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. Marcus. (4), 132, 68 s. **Ju.**
14. Lagberedningens förslag till lag om skuldebrev m. m. Norstedt vj, 211 s. **Ju.**
15. Betänkande med förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. Marcus. 192 s. **Ju.**
16. Konjunkturuppsvingets förlopp och orsaker 1932—1934. Hæggström. 106 s. **Fi.**
17. Yttrande och förslag rörande formulär för tjänstgöringsbetyg som av länsstyrelserna utfärdas. Beckman. 16 s. **S.**
18. Betänkande med förslag till lag om arbetsavtal. Idun. 220 s. **S.**
19. Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag angående förebyggande mödra- och barnavård. Hæggström. 100 s. **S.**
20. Grunder för kollektiv och individuell pensionsförsäkring. Beckman. (2), 24 s. **H.**
21. Utredning angående införande av ett dagordningsinstitut m. m. Av H. Tingsten. Norstedt. 98 s. **Ju.**
22. Utredning och förslag rörande frågan om avgift för hemlån av böcker från bibliotek. Hæggström. 59 s. **E.**
23. Betänkande med förslag till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga m. m. Idun. 202 s. **K.**
24. Betänkande med förslag till ändrad organisation av den statliga verksamheten för bekämpande av olovlig införsel av spritdrycker m. m. Marcus. 193 s. **Fi.**
25. Förslag till nya avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare inom den allmänna civilförvaltningen. Marcus. 42 s. **Fi.**
26. Betänkande med förslag rörande det svenska naturskyddets organisation och statliga förvaltning. Uppsala, Almqvist & Wiksell. 197 s. **E.**
27. Betänkande med förslag till ändring i vissa delar av upphandlingsförordningen. Marcus. 55 s. **Fi.**
28. Utredning med förslag om egnahemskonsulenter hos hushållningssällskapen. Lindström. 88 s. **Jo.**
29. Betänkande angående husdjursförsöksverksamhetens organisation. Marcus. 75 s. **Jo.**
30. Berättelse över statens spannmålsnämnds verksamhet m. m. under år 1934. Marcus. 62 s. **Jo.**
31. Betänkande med förslag till lag om domkapitel m. m. Hæggström. 151 s. **E.**
32. Jordbrukskreditutredningen. Betänkande med förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor m. m. Marcus. 132 s. **Jo.**
33. Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag angående statsunderstödd dispensärverksamhet. Marcus. 51 s. **S.**
34. Betänkande med vissa synpunkter och förslag i fråga om den primära fastighetskrediten. Marcus. 89 s. **Jo.**
35. Betänkande och förslag rörande verksamheten vid skyddshemmen m. m. Förra delen. Skyddshemmens organisation m. m. Norstedt. 93 s. **S.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1935: 35.
SOCIALDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

RÖRANDE

VERKSAMHETEN VID SKYDDSHEMMEN M. M.

AVGIVET AV

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

FÖRRA DELEN:

SKYDDSHEMMENS ORGANISATION M. M.

STOCKHOLM 1935
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
352537

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Sid.

Skrivelse till statsrådet och chefen för socialdepartementet 5

Kap. I. Utredningsuppdraget 7

» II. Historik 12

1896 års riksdag 12

1899 års kommittéförslag 12

1902 års riksdag 13

Fattigvårdslagstiftningskommitténs framställning av år 1918 15

1919 och 1921 års riksdagar 16

Fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande med förslag till lag om den offentliga barnavården 17

Yttranden över fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag 19

1924 års riksdag 21

1934 års lagändringar 23

» III. Skyddshemsverksamhetens nuvarande organisation 27

» IV. Brister i organisationen 35

» V. Förslag till en ny skyddshemsorganisation 40

Olika slag av skyddshem, deras antal och förläggning 40

Skyddshem för gossar 41

Södra och mellersta Sverige utom Stockholm och Göteborg . . . 41

Stockholm, Göteborg och Norrland 46

Övertaliga skyddshem 47

Skyddshem för flickor 47

Södra och mellersta Sverige utom Stockholm och Göteborg 47

Stockholm, Göteborg och Norrland 50

Skyddshemsverksamhetens handhavande och ledning 51

Styrelse och personal 53

» VI. Vården av psykiskt abnorma 55

» VII. Tillsynen över skyddshemmen 57

Historik 57

De sakkunnigas förslag 63

» VIII. Samarbete mellan skyddshem och allmänna uppfostringsanstalter . . 66

Sid.

Kap. IX. Kostnader 71
Gällande bestämmelser 71
De sakkunnigas förslag 73
» X. Sammanfattning 80
Bilaga. Redogörelser för förhållandena i Danmark, Finland och Norge enligt inhämtade uppgifter 83

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Socialdepartementet.

Skyddshemssakkunniga få härmed vördsamt överlämna förra delen av sitt betänkande, innehållande förslag till skyddshemmens organisation m. m.

Stockholm den 30 juli 1935.

GUSTAF EHRNBERG.

MARTIN PEHRLING. JOSEF WEIJNE.

Arvid Söderbaum.

Kap. I. Utredningsuppdraget.

Genom beslut den 24 juli 1934 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning rörande verksamheten vid skyddshemmen m. m. samt att förordna en av de sakkunniga att vara ordförande och att besluta om sekreterarbiträde åt dem.

Vid anmälan av detta ärende hade chefen för socialdepartementet efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet följande anförande till statsrådsprotokollet:

Uti två vid 1932 års riksdag väckta motioner (II: 319 och 320) hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning *dels* huruvida och på vad sätt brottslig ungdom måtte i större utsträckning än för närvarande kunna tillrättaföras utan användande av insättning i uppfostringsanstalt, *dels och* angående lämpliga åtgärder i syfte att vid skyddshem för vanartig ungdom vinna mera mångsidig yrkesutbildning och bättre uppdelning av elevmaterialet med hänsyn till ålder, sinnesbeskaffenhet och yrkesintresse.

I skrivelse den 16 juni 1932 (nr 299) anhöll riksdagen, att de med motionerna avsedda frågorna måtte göras till föremål för utredning, samt att för riksdagen måtte framläggas de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

Genom proposition den 9 mars 1934 (nr 212) har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen förslag till ändrad barnavårds- och ungdomsvårdslagstiftning, vilket förslag i huvudsak vunnit riksdagens godkännande. Uti vissa av de i detta ärende avgivna yttrandena har betonats angelägenheten av särskild vård för sådana i själsligt avseende abnorma individer, vilka icke kunde tillgodogöra sig den fostran och utbildning, som skyddshem eller, därest vederbörande skulle intagas i allmän uppfostringsanstalt, dylik anstalt kunde giva. Jämväl frågan om utbyggnad av systemet med överflyttning från en anstalt till annan har i samband därmed varit föremål för uppmärksamhet. I yttrande till statsrådsprotokollet den 23 februari 1934 framhöll jag vid behandlingen av nämnda lagstiftningsärende bland annat, att de förslag till berörda spörsmåls lösning, som framställts i yttrandena, i allmänhet ginge vida utöver det föreliggande ärendet och i varje fall ej kunde förverkligas utan en ingående utredning. En utredning i nämnda hänseenden sammanhängde därjämte med vissa andra spörsmål, framför allt med skyddshemsverksamheten överhuvud samt skyddshemmens organisation, frågor varpå jag i detta sammanhang icke kunde närmare ingå. Ett uppskov med det föreliggande förslaget, till dess nämnda delvis vittutseende och svårutredda spörsmål vunnit sin lösning, ansåg jag icke vara lämpligt. I anslutning till ett av socialstyrelsen i ärendet avgivet yttrande förklarade jag mig vara av den meningen, att det klientel, som icke lämpligen kunde intagas i de föreslagna skyddshemmen, tills vidare som ett provisorium borde intagas i eller överflyttas till allmän uppfostringsanstalt. Beträffande överflyttningsinstitutet påpekade jag, att detsamma torde bliva föremål för ytterligare övervägande vid den åsyftade utredningen.

Berörda jämväl av riksdagen påkallade utredning synes nu böra komma till stånd. Utredningen torde emellertid icke böra avse fråga om brottslig ungdoms tillrättaförande, ej heller frågan om avskiljande från de allmänna uppfostringsanstalterna av där med stöd av 5 kap. 3 § strafflagen intagna individer, som befinnas vara mer eller mindre abnorma, enär nämnda spörsmål och därmed sammanhängande frågor torde komma under övervägande av de sakkunniga för utredning av vissa reformfrågor å straffsystemets, straffverkställighetens och fångvårdens områden, som tillkallats av chefen för justitiedepartementet med stöd av honom den 20 april 1934 lämnat bemyndigande. Däremot bör, på sätt riksdagen hemställt, vid utredningen tagas under omprövning, i vad mån personer, vilka omhändertagits för skyddsuppfostran, men vilkas vanart är av lindrigare beskaffenhet, kunna tillrättaföras utan intagande i skyddshem. I detta sammanhang torde ock böra undersökas, i vad mån förebyggande åtgärder för närvarande vidtagas eller lämpligen kunna vidtagas, innan en person omhändertages för skyddsuppfostran. Av vikt är, att därest ett omhändertagande befinnes nödvändigt, vederbörande erhåller den behandling som är för honom lämpligast. För vinnande av detta syfte har i olika sammanhang framhållits ändamålsenligheten av att särskilda upptagningshem eller observationsavdelningar inrättades vid skyddshemmen. Ehuru de geografiska förhållandena i vårt land försvåra en dylik anordning, torde dock böra undersökas, om ej observationsavdelningar skulle kunna komma till stånd vid några större skyddshem i skilda delar av landet.

I likhet med vad av riksdagen påkallats bör till vinnande av en mera mångsidig och grundlig yrkesutbildning samt bättre fostran differentieringen inom skyddshemsvården ytterligare utvecklas. Redan nu kunna eleverna särskiljas i tre olika slags skyddshem, vartill komma de beslutade nya anstalterna för ungdom, som omhändertagits efter fyllda 18 år. Därjämte kunna särskilt svårt vanartade elever överföras till de allmänna uppfostringsanstalterna. En tillfredsställande yrkesutbildning skulle väsentligt underlättas, därest möjlighet till överflyttning av elever mellan olika skyddshem öppnades. Redan nu ha försök gjorts att specialisera yrkesutbildningen, och för närvarande pågår enligt skolöverstyrelsen lämnat uppdrag utredning om statsbidrag till yrkesundervisning vid vissa hem, där med gällande bestämmelser svårigheter att erhålla sådant bidrag föreligga. Ytterligare åtgärder synas emellertid böra vidtagas i berörda hänseenden. Övervägas bör ock, huruvida icke ur nu angivna synpunkter bestämda fördelar skulle uppnås, därest landstingen och städerna i större utsträckning än hittills skett förenade sig om gemensamma skyddshem. I detta sammanhang böra jämväl de synpunkter i fråga om överflyttningsinstitutet, som, enligt vad förut nämnts, framförts uti vissa i statsrådsprotokollet för den 23 februari 1934 intagna yttranden, tagas under omprövning.

Som riksdagen anfört, torde frågan om elevernas återinpassning i samhället efter slutad vistelse å skyddshemmen vara värd ytterligare beaktande. På vissa håll tillämpas redan nu den ordningen, att eleverna under den villkorliga utskrivningstiden intagas i s. k. lärlingshem i syfte att på så vis underlätta övergången till självständig verksamhet. Dessa och liknande möjligheter böra vid utredningen komma under övervägande, därvid tillika bör undersökas, hur eleverna skola kunna beredas ökade möjligheter till sysselsättning, sedan de lämnat skyddshemmen.

Även om, på sätt jag förut anfört, frågan om avskiljande från de allmänna uppfostringsanstalterna av där med stöd av 5 kap. 3 § strafflagen intagna individer, som befinnas vara mer eller mindre abnorma, uteslutes från utredningen, kvarstår givetvis det synnerligen betydelsefulla spörsmålet om särskild vård för de med stöd av barnavårdslagen omhändertagna personer, vilka på grund av abnormitet i stort sett ej kunna tillgodogöra sig den vanliga utbildningen och som skadligt påverka övriga elever. Utgallrandet av dessa individer förutsätter, att samtliga skyddshemselever bliva föremål för en noggrann såväl fysisk som psykisk undersök-

ning. En försöksverksamhet är redan igångsatt på detta område, och torde med ledning av densamma närmare riktlinjer kunna uppdragas för den framtida verksamheten. I detta sammanhang böra jämväl olika möjligheter att placera nämnda individer i nyttig verksamhet efter vårdtidens slut bliva föremål för undersökning. Vid utredningen av ifrågavarande spörsmål torde samarbete böra komma till stånd med förutnämnda inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga.

Behandlingen av i skyddshem intagna barn och unga personer ställer stora krav på befattningshavarna vid skyddshemmen. Det bör därför vid utredningen särskilt övervägas, huruvida icke vid tillsättandet av mera kvalificerade befattningar vid skyddshemmen de sökandes behörighet och lämplighet böra bli föremål för prövning av statlig myndighet.

Den av mig åsyftade utredningen torde böra omfatta såväl manliga som kvinnliga elever.

Vad angår de ekonomiska spörsmålen, torde böra övervägas om icke, för vinnande av förut anförda förbättringar i skyddshemsvården, staten borde — utöver vad som föreslagits i propositionen nr 213 till innevarande års riksdag angående anslag till skyddsuppfostran m. m. beträffande ungdom som omhändertagits efter fyllda 18 år — ersätta kostnaden för överflyttning av elev från ett skyddshem till ett annat samt bidraga till anordnandet av observationsavdelningar vid skyddshem ävensom till medicinsk-psykologisk undersökning av eleverna.

Slutligen synas även böra undersökas möjligheterna att till vissa skyddshem koncentrera undervisningen av skyddshemselever i folkskolepliktig ålder.

Jämlikt nämnda bemyndigande tillkallade chefen för socialdepartementet samma den 24 juli 1934 ledamoten av riksdagens första kammare, borgmästaren G. T. Ehrnberg, föreståndaren för Stockholms stads skyddshem för gossar å Skrubba A. M. Pehrling och ledamoten av riksdagens andra kammare, folkskolläraren J. J. E. Weijne att såsom sakkunniga inom departementet biträda med ifrågavarande utredning samt uppdrog åt Ehrnberg att vara de sakkunnigas ordförande. Till sekreterare åt de sakkunniga utsågs den 2 oktober 1934 andre kanslisekreteraren i nämnda departement Arvid Söderbaum.

Till de sakkunniga, vilka antagit benämningen skyddshemssakkunniga, hava sedermera för att tagas i övervägande vid fullgörande av deras uppdrag överlämnats *dels* en skrivelse från skyddshemsinspektören till chefen för socialdepartementet med hemställan, att statsbidrag måtte utverkas till anordnande under sommaren 1935 av en fortbildningskurs för befattningshavare vid skyddshem och allmänna uppfostringsanstalter, *dels och* en likaledes till chefen för socialdepartementet ställd skrivelse från direktionen över allmänna barnhuset angående beredande av vårdmöjligheter åt sådana barn, vilka icke äro så vanartade, att de böra intagas i skyddshem, men likväl så svårfostrade, att de icke kunna utackorderas i fosterhem. Beträffande förstnämnda skrivelse hava de sakkunniga under hand meddelat skyddshemsinspektören, att de ännu icke vore beredda att yttra sig över framställningen och därför icke kunde tillstyrka anordnande av någon kurs innevarande sommar.

De sakkunniga började sitt arbete den 1 oktober 1934 och hava därefter avhållit särskilda sammanträden i Stockholm 17 dagar under hösten 1934 och 41 dagar under år 1935.

Med vederbörligt tillstånd hava de sakkunniga under oktober och november månader 1934 samt juni månad 1935 besökt samtliga skyddshem och all-

männa uppfostringsanstalter i riket ävensom under tiden 11—13 juni 1935 företagit studieresor till olika uppfostringsanstalter i Danmark. Vid besöken å skyddshemmen hava de sakkunniga merendels haft tillfälle att sammanträffa med representanter för skyddshemmens styrelser samt att med dem och skyddshemmens befattningshavare samråda om de spörsmål, som de sakkunniga fått sig anförtrodda att utreda. Samtidigt hava de sakkunniga å medförda blanketter erhållit svar från skyddshemselever i åldern över 12 år å vissa frågor, framställda i syfte att giva de sakkunniga en uppfattning om, vilka olika yrken som av skyddshemseleverna omfattades med det största intresset.

Därjämte hava de sakkunniga genom cirkulär till styrelserna för samtliga skyddshem införskaffat statistiska uppgifter rörande verksamheten vid skyddshemmen under åren 1929—1934 samt de där anställdas avlönings- och pensionsförhållanden.

Genom utrikesdepartementet hava de sakkunniga erhållit redogörelser beträffande organisationen i Danmark, Finland och Norge av den verksamhet, som utgör föremål för de sakkunnigas utredningsarbete.

Den 18—20 mars 1935 avhölls i Stockholm en av statens barnavårdsinspektör och skyddshemsinspektören anordnad skyddshemskonferens, vid vilken de sakkunniga hade tillfälle att få olika frågor berörande deras utredningsarbete belysta genom föredrag av i dessa frågor särskilt insatta personer samt efterföljande diskussion.

De sakkunniga hava av Kungl. Maj:t erhållit begärt bemyndigande att tillkalla *dels* för vissa överläggningar under två dagar om riktlinjerna för en omläggning av skyddshemsorganisationen högst fem representanter för de i södra och mellersta Sverige belägna skyddshemmen för gossar, bland dem föreståndarna för de skyddshem, vilka enligt de sakkunnigas preliminära förslag skulle förändras till kombinerade jordbruks- och hantverkshem, samt en representant för Norrköpings stad såsom eventuellt påtänkt förläggningsplats för ett nytt sådant hem, *dels* i och för samråd under likaledes två dagar rörande skyddshemsverksamheten för flickor högst tre representanter för denna gren av skyddshemsverksamheten, *dels ock* såsom expert en läkare, sakkunnig inom ämnesområdet psykiatri.

Med stöd av detta bemyndigande hava överläggningar ägt rum i Stockholm *dels* den 6 och 7 maj 1935 med inspektören L. Angberg i Lund såsom representant för Råby räddningsinstitut och skolhemmet i Ljungaskog, direktören vid sistnämnda skyddshem Carl J. Tengstrand, direktören vid Forsane skyddshem Hjalmar G. Lundström, direktören vid Sundbo skyddshem Sture Sturén och folkskolekamreraren W. Jörgensen i Norrköping, tillika verkställande ledamot i styrelsen för Broby skyddshem för flickor, *dels ock* den 16 maj och 6 juni 1935 med ledamoten i styrelsen för stiftelsen Drottning Sophias skyddshem i Bistaborg, fröken Hilda Widfeldt och föreståndarinnan för samma skyddshem, syster Inez Jönsson. Med psykiatrisk expert kommer samråd att äga rum längre fram.

De sakkunniga hava icke fått sig någon tid förelagd för slutförande av

sitt utredningsuppdrag. Det torde emellertid få anses vara ett önskemål, att förslag i ämnet föreligger färdigt så tidigt, att detsamma redan nästa år kan göras till föremål för riksdagens prövning. En förutsättning härför torde dock vara, att landstingen dessförinnan kunnat yttra sig om förslaget i de delar, som beröra landstingens befattning med skyddshemmen. Att medhinna utarbetandet av hela förslaget i så god tid, att så skulle kunna ske, har likväl icke varit möjligt för de sakkunniga. Det förslag, som härmed överlämnas, avhandlar därför endast de delar av själva skyddshemsorganisationen, som beröra landstingen och de numera av enskilda föreningar eller stiftelser drivna hemmen. I ett senare betänkande, som de sakkunniga hoppas kunna avlämna mot slutet av innevarande år, komma återstående spörsmål att behandlas.

Kap. II. Historik.

1896 års riksdag.

I skrivelse den 25 april 1896 hemställde riksdagen, med anledning av en i andra kammaren väckt motion, nr 123, att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag om åtgärder för beredande av lämplig uppfostran dels åt minderåriga förbrytare, dels åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

Den kommitté, som av denna anledning tillsattes av Kungl. Maj:t, avgav den 26 oktober 1898 betänkande med förslag angående minderåriga förbrytares behandling och ett år senare betänkande med förslag angående vanartade och i sedligt avseende försummade barns behandling. Förstnämnda betänkande ledde till 1902 års lagstiftning om tvångsuppfostran och det sistnämnda till lagen den 6 juli 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

1899 års kommittéförslag.

I enlighet med de av 1896 års riksdag uppdragna riktlinjerna för den begärda utredningen ansåg förenämnda kommitté, att upprättandet av skyddshem borde vara en landstingsområdenas och de i landsting icke deltagande städernas angelägenhet. Kommittén tänkte sig emellertid, att redan befintliga, genom enskilt initiativ upprättade skyddshem i främsta rummet borde tagas i anspråk för fyllande av det ökade behovet av dylika anstalter samt att detta behov även framdeles skulle åtminstone till huvudsakligaste delen kunna fyllas genom av staten uppmuntrad och understödd enskild välgörenhet. Kommittén riktade därför endast en vädjan till landsting och stadsfullmäktige i nämnda städer att, där ej skyddshem till erforderligt antal annorledes kommit till stånd, draga försorg om deras upprättande.

Enligt kommittéförslaget skulle i skyddshem kunna intagas barn under 15 år. Skilda hem skulle finnas för gossar och flickor. Barnens antal i ett skyddshem skulle icke få vara större, än att de var för sig kunde erhålla den för uppfostringsarbetets framgång nödiga särskilda handledning och vård. Till undvikande av alltför dryga kostnader bestämde emellertid kommittén maximiantalet av skyddslingar i varje hem till trettio, med rätt för Konungen att därifrån medgiva undantag.

Varje skyddshem skulle stå under ledning av en för ändamålet särskilt

tillsatt styrelse samt vara försett med ett av Konungen fastställt reglemente med närmare bestämmelser angående skyddshemmets verksamhet.

Enligt kommitténs mening borde skyddshemmets mål vara att genom en sträng och allvarlig behandling i förening med kärleksfull omvårdnad fostra barnen till gudsfruktan och arbetsduglighet och till lämpligheten för ett i sådant syfte bedrivet uppfostringsarbete borde vid tillsättandet av hemmets personal framför allt tagas hänsyn. Därmed hade kommittén velat framhålla det enskilda hemmet såsom en förebild, till vilken skyddshemmet borde i största möjliga mån närma sig. Det skulle därför i varje skyddshem finnas en husmoder och såsom sådan borde helst föreståndarens hustru anställas, om hon eljest vore lämplig.

Beträffande uppfostringsarbetet inom skyddshemmet upptog kommittén i sitt förslag endast, att där skulle meddelas skolundervisning av den omfattning, som gällande folkskolestadga föreskreve. Då kommittén underlät att i lagförslaget omnämnda andra former av arbete, ville kommittén emellertid därmed icke beteckna dessa såsom mindre viktiga moment i skyddshemmens verksamhet. Tvärtom hyste kommittén den uppfattningen, att den allra största vikt borde läggas vid barnens vänjande till träget kroppsarbete och vid bibringandet av sådana praktiska färdigheter, som vid utträdet från skyddshemmet kunde bereda dem möjlighet till framtida utkomst. Men kommittén ville överlämna åt varje särskilt skyddshem att på det efter dess omständigheter bäst lämpade sättet ordna skyddslingarnas praktiska sysselsättningar.

Ett i skyddshem intaget barn borde enligt kommitténförslaget icke kvarhållas där längre än till dess det kunde utan våda försättas i mera normala levnadsförhållanden. Vistelsen i skyddshem skulle dock endast i undantagsfall kunna inskränkas till kortare tid än ett år, men därefter borde skyddsling utskrivas, när han vunnit den stadga, att uppfostran i skyddshemmet ansåges icke vidare vara för honom behövlig, eller senast då han uppnått aderton år. Därest en skyddsling, som ett år vistats i skyddshemmet, då icke ansåges kunna definitivt utskrivas, skulle styrelsen äga att tills vidare eller för viss tid för vård och uppfostran överlämna honom till enskilt hem eller anställa honom i arbete, tjänst eller yrke. I sådana fall borde styrelsen tid efter annan göra sig underrättad om skyddslingens uppförande och, i händelse detta eller andra omständigheter därtill gåve anledning, återtaga honom till skyddshemmet. Om åter försöket utfölle efter önskan, borde styrelsen, då sådant lämpligen ansåges kunna ske, utskriva skyddslingen. Vid utskrivning av en skyddsling skulle styrelsen söka bereda honom lämpligt arbete.

1902 års riksdag.

Det i propositionen nr 30 till 1902 års riksdag framlagda förslaget i förevarande ämne intog i vissa viktiga punkter en annan ståndpunkt.

Genom detta förslag ålades landsting och stad, som icke deltog i landsting, att var för sitt område upprätta och underhålla skyddshem, i den mån sådana erfordrades för mottagande av barn från området. För att icke detta krav

skulle bliva alltför betungande, skulle dock efter Konungens beprövande kunna upprättas gemensamt skyddshem för två eller flera av nämnda områden eller ett område tillåtas att mot viss avgift få barn intagna i ett av annat område eller av förening eller enskild upprättat skyddshem.

Avgörandet av frågan om maximiantalet skyddslingar i ett skyddshem överlämnades i nämnda förslag till Konungen och något maximiantal utsattes överhuvud icke i lagen. Siffran trettio ansågs nämligen för hög, om med begränsningen skulle avses att vinna likhet med den trängre kretsen i ett vanligt hushåll, men samtidigt onödigt låg, om man, med fäst avseende å vikten av att begränsa kostnaderna för skyddshems uppförande och underhåll, ville söka en maximisiffra, som dock möjliggjorde en personlig handledning av skyddslingarna och ett verksamt övervakande av dem.

I propositionen gjordes slutligen i fråga om åldern för intagning i skyddshem den avvikelsen från kommittéförslaget, att, om barn under tiden närmast innan det fyllde 15 år visat synnerligen grov vanart, det skulle kunna intagas i skyddshem även sedan det uppnått nämnda ålder, dock ej efter fyllda 16 år. Denna avvikelse motiverades därmed, att det eljest vore att befara, att sådant barn icke skulle bliva föremål för någon tillrättaförande behandling. Domstolarna finge nämligen ej ingripa, efter det att barnet fyllt 15 år, och den i propositionen föreslagna lagen kunde ofta ej hinna att bringas till tillämpning, innan den därför bestämda åldersgränsen överskridits.

I övrigt överensstämde propositionen i nu ifrågavarande hänseenden med kommittéförslaget.

Beträffande skyldigheten att upprätta skyddshem samt högsta tillåtna antalet skyddslingar i sådant hem ställde sig emellertid särskilda utskottet nr 2 vid 1902 års riksdag på samma ståndpunkt som nämnda förslag. I fråga om högsta tillåtna antalet skyddslingar i ett skyddshem uttalade utskottet såsom sin övertygelse, att de små hemmen borde tillmätas ett avgjort företräde. Inrättandet av större hem medförde svårigheter för hemmens befattningshavare att träda i personlig beröring med varje skyddsling eller på honom utöva ett tillräckligt individualiserande, handledande inflytande, och därigenom ökades den vid ett skyddshem alltid förefintliga faran, att de bättre elementen toge intryck av de sämre. Dessutom finge ett större hem icke samma hemliknande prägel som ett mindre. Med det sålunda anförda hade utskottet emellertid icke velat lägga hinder i vägen för uppförande av anstalter med flera skilda småhem om högst trettio platser samt gemensamma byggnader för skollokaler, förvaltning m. m. Gentemot den mot små hem framställda anmärkningen, att skyddslingarna i en större anstalt skulle erhålla bättre tillfälle till utbildning i varjehanda olika yrken efter vars och ens olika fallenhet, anförde utskottet, att det i flertalet fall torde vara mindre önskligt, att barnen uppfostrades till yrkesarbetare, vilket skulle hava till följd, att de efter sin utskrivning helst sökte sig till städerna, där frestelserna för dem bleve störst, utan att det lämpligaste i allmänhet vore, att skyddslingarna inom dem erhölle undervisning företrädesvis i jordbruk, trädgårdsskötsel och annat i samband därmed stående arbete, så att de efter utskrivningen kunde anställas i tjänst på landet.

Utskottets förslag godkändes i dessa delar av riksdagen. Mot Kungl. Maj:ts förslag i övriga här ovan berörda delar gjordes av riksdagen ingen erinran. Med anledning av en i andra kammaren väckt motion, nr 173, infördes dock i lagen en bestämmelse av innehåll, att skyddshems styrelse skulle över skyddsling, som utskrivits från hemmet, fortfarande hava tillsyn, så länge han ännu icke uppnått myndig ålder. Intill dess utskriven fyllt aderton år skulle styrelsen för honom äga utse tjänst eller anställning, vilken han icke utan styrelsens tillstånd finge lämna före nämnda ålder och i intet fall förrän ett år förflutit efter utskrivningen.

Den 13 juni 1902 utfärdades lag angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn med de av riksdagen sålunda antagna bestämmelserna.

Fattigvårdslagstiftningskommitténs framställning av år 1918.

Emellertid gingo riksdagens förhoppningar att genom vädjan till landstings och stadsfullmäktiges offervillighet samt det enskilda intresset få till stånd skyddshem med erforderligt antal platser icke i uppfyllelse. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 december 1918 upptog fattigvårdslagstiftningskommittén frågan om avhjälpande av den då rådande platsbristen å skyddshem till utförlig behandling. Att sådan platsbrist verkligen förelåg, hade kommittén kunnat konstatera genom en ingående undersökning av befintliga skyddshem och deras utnyttjande. Efter en redogörelse för denna undersökning anförde kommittén bland annat följande: Vad beträffade sättet för åstadkommande av tillräckligt antal skyddshem hade från flera håll gjorts gällande, att anordnandet av skyddshem rätteligen borde ankomma på staten. Kommittén hade dock ansett skäl ej föreligga att frångå den dittillsvarande anordningen, att landstingen och de städer, som ej deltoge i landsting, ansvarade för vård i skyddshem samt därför i regel borde anlägga och underhålla skyddshemmen. Ett skäl att bibehålla denna anordning förelåge ock i det förhållandet, att redan då åtskilliga landsting och städer upprättat skyddshem och att ytterligare en del gjort förarbeten till upprättande av sådana hem. Skyddshemmen i deras dåvarande organisation hade emellertid haft att arbeta med vissa svårigheter, som för framtiden borde avlägsnas. Särskilt gällde det att från de vanliga skyddshemmen avlägsna elever, som utövade menligt inflytande på de övriga eller i avsevärd grad försvårade uppfostringsarbetet, samt vissa andligt och kroppsligt sjuka individer. Enligt kommitténs uppfattning borde staten själv åtaga sig vården om dessa och inrätta särskilt för ändamålet lämpade skyddshem. Emellertid vore det ej oundgängligen nödigt, att varje landstingsområde eller de nämnda städerna hade egna skyddshem, utan borde det medgivas dem att förena sig om ett gemensamt skyddshem, såsom också hade föreslagits i propositionen till 1902 års riksdag. Skyddshem borde även alltjämt kunna godkännas, vilka anordnades av förening, stiftelse eller enskild person. Därest sådana i tillräckligt antal komme till stånd, borde landsting och stadsfullmäktige i motsvarande omfattning vara befriade från upprättande av skyddshem.

Fattigvårdslagstiftningskommittén yttrade sig även i fråga om det högsta antalet skyddslingar, som samtidigt borde vårdas å ett skyddshem, och förklarade därvid såsom sin mening, att i lagen icke borde göras någon begränsning därutinnan. Kommittén anförde som skäl därför i huvudsak följande: Den sedan 1902 vunna erfarenheten på området ginge i den riktningen, att särskilt beträffande gossar även större uppfostringsanstalter borde kunna komma till användning. Det hade därvid bland annat framhållits, att den något större anstalten erbjöde bättre tillfälle till utbildning, framför allt till en mera mångsidig yrkesundervisning. Kungl. Maj:t hade också i flera fall medgivit en ökning. Enligt kommitténs uppfattning borde frågan om antalet platser i skyddshemmen avgöras med hänsyn till de i varje fall föreliggande förhållandena. Därest de lokala anordningarna vore lämpliga och tillräcklig personal funnes att leda uppfostringsarbetet i rätt riktning, behövde det ej inverka oförDelaktigt på skyddshemmets arbete, om antalet skyddslingar vore större än trettio. Vikten av att erhålla tillräckligt antal platser för det starkt ökade behov därav, som förelåge, rättfärdigade även, att man så vitt möjligt underlättade för landsting och städer, som ej deltoge i landsting, att tillgodose behovet.

Fattigvårdslagstiftningskommitténs uppfattning i de av kommittén behandlade frågorna delades i avgivet yttrande av skolöverstyrelsen, som hemställde, att Kungl. Maj:t ville ingå till riksdagen med proposition om ändrad lydelse av 14 § och 15 § 3 mom. i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn i enlighet med det av kommittén avgivna förslaget.

1919 och 1921 års riksdagar.

Så skedde också i proposition nr 371 till 1919 års riksdag. Vid framläggande av förslaget om berörda lagändringar anförde föredragande departementschefen bland annat, att han skulle kunnat taga förslaget, att staten skulle övertaga skyddshemsvården, under övervägande, därest förhållandena på ifrågavarande område tett sig annorlunda, än de gjorde, men att han under dåvarande omständigheter, då ett icke ringa antal landsting redan sedan flera år tillbaka upprättat skyddshem, icke kunde förorda en så genomgripande förändring utan ansåge lämpligare att åtminstone tills vidare fortgå på den inslagna vägen.

Propositionen tillstyrktes av första lagutskottet (utl. nr 26) och bifölls av riksdagen (skr. nr 280) med den huvudsakliga ändringen endast, att tiden för ikraftträdandet av bestämmelsen om skyldighet för landsting och i landsting icke deltagande städer att upprätta skyddshem, vilken tid av Kungl. Maj:t föreslagits till den 1 januari 1920, flyttades till den 1 januari 1922.

De nya bestämmelserna utfärdades genom lag den 6 juni 1919 (Sv. ffs. nr 388).

Med anledning av motioner vid 1921 års riksdag beslöt riksdagen, att tiden för ikraftträdandet av berörda bestämmelse måtte framflyttas ytterligare tre år eller till den 1 januari 1925 (lag den 6 maj 1921).

Fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande med förslag till lag om den offentliga barnavården.

I fattigvårdslagstiftningskommitténs år 1921 avgivna betänkande med förslag till lag om den offentliga barnavården föreslogs icke någon ändring i stadgandet om skyldighet för landsting och i landsting ej deltagande städer att upprätta skyddshem. I enlighet med de av kommittén i förenämnda skrivelse den 12 december 1918 gjorda uttalandet föreslogs däremot inrättande såsom statsanstalter av särskilda skyddshem för svårare vanartade, vilka icke lämpligen borde intagas eller behållas å de vanliga skyddshemmen, enär de där utövade menligt inflytande på övriga elever eller i avsevärd grad försvårade uppfostringsarbetet bland dessa. Redan dessa föreslagna nya skyddshems ställning såsom påbyggnader på landstingens och städernas skyddshem anvisade enligt kommitténs mening utvägen att anordna dem såsom statsanstalter såsom den naturliga. Det borde också undvikas att lägga en tyngre börda på landstingen beträffande skyddshemmen, än som redan skett. Dessa anstalter borde vidare, vad gossarna vidkomme, helst göras jämförelsevis stora för att bereda tillfälle för nödig klassificering samt för anordnande av för olika anlag avpassat arbete och yrkesundervisning. Anstalterna måste även med hänsyn till elevernas beskaffenhet arbeta efter strängare metoder och vara utrustade med mera effektiva maktmedel än de mindre skyddshemmen. Ur dessa synpunkter vore det lämpligare, att staten åtoge sig ansvaret för dessa hems tillkomst och drift.

Fattigvårdslagstiftningskommittén föreslog vidare att höja åldersgränsen för vanartade barns omhändertagande för skyddsuppfostran — den av kommittén föreslagna benämningen å den åtgärd, som i 1902 års lag kallades barns skiljande från hemmet att för vård och uppfostran till annan överlämnas — till 18 år. Detta förslags genomförande förutsatte emellertid ett därefter anpassat ordnande av anstaltsväsendet på detta område. Vanartade i åldern 15—18 år kunde ej annat än i undantagsfall överlämnas till de vanliga skyddshemmen, enär risken för en skadlig inverkan på de yngre eleverna därstädes vore alltför stor. Eftersom det redan ålåge staten att omhändertaga en stor del av dessa vanartade — såsom lösdrivare, bettlare, sedeslösa kvinnor —, torde det enligt kommitténs mening få anses riktigt, att de även för framtiden till väsentligaste delen omhändertoges i statsanstalter. Kommittén föreslog därför, att staten skulle anordna de skyddshem av strängare karaktär, vilka vore erforderliga för att omhändertaga barn i åldern 15—18 år.

Kommittén föreslog dock icke inrättandet av skilda anstalter för nu nämnda två kategorier av vanartade utan ansåg det icke vara något hinder att med lämpliga lokala anordningar och en kompetent personal hänföra dem till samma slag av statliga skyddshem.

Beträffande vanartade barn, vilka på grund av kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller annan kroppslig eller andlig brist eller svaghet vore i behov av vård å särskild anstalt men icke mottoges å sjukvårdsanstalt, föreslog kommittén, att vid de strängare skyddshemmen eller något av dem upprättades en

sjukavdelning, som kunde mottaga och behålla de svårare vanartade, vilka lede av kroniska sjukdomar av den beskaffenhet, att särskild vård — dock icke sjukhusvård i egentlig mening — krävdes för dem. I fråga om lindrigare vanartade ansåg kommittén behovet av särskilda anordningar för sjuka mindre, enär det ej torde böra möta svårigheter att få dem mottagna på sjukhusen.

En särskild avdelning eller annex vid något strängare skyddshem borde enligt kommitténs mening även inrättas för vanartade med psykiska defekter av den art, att de icke lämpligen borde hänföras till sinnesslöskola.

Från principen, att det borde ankomma på staten att anordna strängare skyddshem samt att vidtaga de anordningar, som vore behövliga för mottagande av vanartade, vilka på grund av sjukdom eller abnormitet icke kunde intagas eller behållas å de vanliga skyddshemmen, skulle enligt kommittéförslaget undantag kunna äga rum. Det kunde t. ex. tänkas, att någon av de största städerna, ett landsting eller en förening funnes villig att inrätta ett dylikt hem, och därför borde lagstiftningen ej lägga hinder i vägen. Det måste dock fordras, att sådan anstalt godkändes av Kungl. Maj:t, innan den finge träda i verksamhet.

I fråga om antalet platser å skyddshem upptog kommittén i sitt förslag samma stadgande, som genom 1919 års lagändring införts i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn.

Enligt förslaget överlämnades åt Konungen att bestämma de grunder, som skulle gälla för barns intagning å de statliga skyddshemmen eller de av annan inrättade skyddshem, som kunde ersätta dem, ävensom att meddela erforderliga föreskrifter rörande reglerna för överflyttnig mellan olika skyddshem.

Beträffande de arbeten, som borde förekomma vid ett skyddshem, anförde fattigvårdslagstiftningskommittén — efter att hava konstaterat, att vid samtliga dåvarande skyddshem utom åkerbrukskolonien Hall och Skrubba jordbruksarbetet vore det dominerande — i huvudsak följande: Det borde framhållas, att även utbildningen i hantverk vore ett önskemål av stor vikt. Erfarenheten under de gångna åren vid skyddshem och uppfostringsanstalter torde hava ådagalagt, att, även om ett icke ringa antal av de vid anstalterna i jordbruksarbete uppfostrade efter utskrivningen bleve anställda i dylikt arbete, det likväl i många fall ej dröjde länge, förrän en stor del av den i städerna uppfödda ungdomen sökte sig tillbaka dit. Där så skedde, vore det, vad gossarna vidkomme, tvivelsutan en olägenhet, att de ej lärt sig något hantverk utan nödgades gå i vanligt grovarbete; upplärda i ett hantverk skulle de sannolikt kunna taga sig bättre fram, skaffa sig bättre och framför allt mera stadigvarande arbete. Man finge därför ej alltför ensidigt framhålla jordbruksarbetet såsom det enda, vilket borde komma i fråga.

Rörande omfånget och beskaffenheten av den skolundervisning, som borde meddelas i ett skyddshem, torde, förklarade kommittén, efter utfärdande av stadgan för fortsättningsskolan den 16 september 1918 undervisningen ej böra begränsas till vad som föreskreves i den vanliga folkskolestadgan utan göras av den omfattning och beskaffenhet, som gällande bestämmelser rörande folkundervisningen föreskreve.

Fattigvårdslagstiftningskommittén bibehöll stadgandet i 1902 års lag om skyddslings placering på prov utanför skyddshemmet men gjorde därtill ett tillägg av innehåll, att överlämnande till enskilt hem eller anställande i arbete, tjänst eller yrke i regel borde företagas minst sex månader, innan slutlig utskrivning skulle äga rum.

En följd av, att enligt kommitténs förslag åldersgränsen för vanartade barns omhändertagande höjts till 18 år, blev, att även gränsen för den slutliga utskrivningen måste framflyttas. Kommittén ansåg sig därutinnan böra följa stadgandet i 5 § av lagen angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran, där gränsen satts till fyllda 21 år. Möjligheten till ett kvarhållande av ungdom i så framskriden ålder begränsades dock i förslaget dels till sådana fall, då skyddslingens uppförande i skyddshemmet eller å den plats, där han anställts, varit opålitligt, dels till sådana vanartade, som vid omhändertagandet nått en viss högre ålder eller 17 år. Eljest skulle skyddsling utskrivas, senast då han uppnått aderton år.

Yttranden över fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag.

Gentemot fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag om bibehållande av den genom lagen den 6 juni 1919 införda skyldigheten för landsting och stadsfullmäktige, som icke deltaga i landsting, att sörja för inrättande av skyddshem med erforderligt antal platser, anfördes av *barnavårdsnämnden i Norrköping* i ett över förslaget avgivet yttrande följande: Det måste beklagas, att kommittén icke gått längre i fråga om skyddshemmens förstatligande. Något egentligt motiv för bibehållande av nämnda ordning hade icke anförts, vilket vore så mycket underligare som kommittén annars plägat grundligt motivera, vad den föresloge. Den motivering, som låge bakom nämnda lag, hade blivit vederlagd genom förhållandenas utveckling efter dess antagande. Av huvudsakligen samma grunder, som redan förmått staten att övertaga blindundervisningen och som — enligt ett i kungl. ecklesiastikdepartementet utarbetat förslag — väl komme att snart nog medföra även dövstumskolornas förstatligande, borde staten tillgodose landets *hela* skyddshemsbehov, i den mån det icke fylldes av enskilda, föreningar och stiftelser. I jämförelse med kommunaldrift hade statsdrift på detta område fördelen att genom skyddshemmens anordnande med hänsyn till hela landets behov och genom rationell arbetsförmedling dem emellan de vanartades uppfostran och undervisning kunde bliva både bättre och billigare än det vore möjligt, när varje landsdel nödgades operera på egen hand.

I denna fråga anförde *svenska landstingsförbundets styrelse:* Det hade visserligen på sina håll, under hänvisning till bland annat dövstumundervisningen, förmenats, att ett samarbete mellan närliggande landsting för gemensam skyddshemsverksamhet skulle medföra onödigt dryga kostnader, och att därför staten, i likhet med vad beträffande sagda undervisning föreslagits av skolöverstyrelsen i ett den 10 maj 1921 avgivet betänkande, skulle övertaga skyddshemsverksamheten i dess helhet. Såsom ett ytterligare skäl för

ett dylikt förstatligande kunde måhända gälla det förhållandet, att staten i varje fall enligt det nu framlagda förslaget skulle hava att draga försorg om upprättande av särskilda skyddshem med uppgift bland annat att bereda uppfostran åt vanartade, vilka på grund av sin ålder eller vanartens beskaffenhet icke lämpligen kunde mottagas eller behållas i de vanliga skyddshemmen. Gentemot dessa erinringar torde emellertid böra anföras, att orsaken till de dryga kostnaderna för dövstumundervisningen ingalunda vore att söka i den omständigheten, att den bedrivits genom samarbete landstingen emellan, utan fastmera däri, att antalet dövstumma varit i hastigt nedåtgående, varigenom de för deras undervisning förefintliga anstalterna och lärarpersonalen blivit alltför omfattande. För övrigt syntes kostnaderna för en av staten bedriven dövstumundervisning att döma av skolöverstyrelsens i ovan omnämnda betänkande framlagda förslag komma att ställa sig endast oväsentligt lägre än de dåvarande. I vilket fall som helst och utan att vilja förneka, att skyddshemsvården år 1919 lämpligen borde hava ordnats såsom en statens angelägenhet, hölle styrelsen före, att, eftersom ett stort antal landsting redan inrättat sig för denna vårds handhavande i enlighet med 1919 års lag och förarbetena härutinnan beträffande övriga landsting i allmänhet fortskridit så långt, att de kunde förväntas vara avslutade, innan barnavårdslagen kunde vara genomförd, det knappast torde vara tillrådligt att dåmera ändra de dittillsvarande bestämmelserna i förevarande fråga i enlighet med framförda yrkanden å skyddshemsvårdens förstatligande. På dessa skäl ansåge sig styrelsen böra tillstyrka det av kommittén framlagda förslaget angående skyddshemmen. Detta torde emellertid icke avskära möjligheten till en framtida förnyad prövning av förevarande spörsmål.

Dåvarande skyddshemsinspektören anmärkte i sitt yttrande över denna detalj i förslaget, att man där eller i motiveringen icke funne något om, huru det samarbete landstingen (storstäderna) emellan, vilket torde komma att visa sig nödvändigt för skyddshemsväsendets sunda utveckling, skulle utgestaltas. På uppdrag av en del landsting påginge en utredning av denna fråga. Det hade för dem, som stode i det arbetet, varit ytterst vanskligt att få fram några fasta konturer till samarbete. Hänsyn måste tagas till åtskilliga kategorier barn (notoriska rymmare, sjuka, sinnesslöa, psykiskt onormala), vilka icke borde beredas plats å de vanliga skyddshemmen. Där fordrades alltså samverkan med specialanstalter. Men samverkan krävdes även beträffande vanliga vanartade. Vid åtskilliga skyddshem förefunnes överflöd på platser. I andra län funnes inga andra skyddshemsplatser än de, som stode att vinna å Hall. Men för att vinna plats å Hall krävdes ju, att gossar skulle hava visat grov vanart. Här tarvades organisation eller åtminstone samverkan. Hur ett sådant samarbete borde ordnas antyddes ej av kommitterade. Det skulle alltså komma att bero på vederbörande skyddshemsstyrelser (respektive landsting), om sådan samverkan komme till stånd. Men detta förhållande torde ej bliva till fromma för skyddshemsverksamhetens organisation och växt i vårt land. Exempelvis vore antalet vanartade flickor så lågt, att i de flesta fall en del landsting torde komma att förena

sig om ett gemensamt skyddshem för flickor. Hur skulle nu denna samverkan etableras? Det bleve icke lätt varken för dessa landsting själva eller för gemensamma kommitterade eller eventuellt för skyddshemskonsulenten att komma någon vart med upprättandet av hemmet. Ett landsting ville ett, ett annat ville något annat, ett tredje ville ingenting alls. Det hade varit högeligen önskvärt, att, när nu kommitterade föreslagit, att landsting och stadsfullmäktige fortfarande skulle bygga och hålla skyddshem, av kommitterade även upptagits frågan om hur det nödvändiga samarbetet mellan landsting och mellan landsting och storstäder skulle tänkas ordnat för upprättande och hållande av skyddshem.

Gentemot fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag att i de strängare skyddshem, som skulle upprättas genom statens försorg, sammanföra såväl de grovt vanartade, vilka borde överflyttas från de smärre skyddshemmen, som också de vanartade 15—18-åringarna, ställde sig skyddshemsinspektören mycket tveksam.

1924 års riksdag.

Efter överarbetning inom socialdepartementet av fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag framlades för 1924 års riksdag proposition (nr 150) med förslag till lag om samhällets barnavård.

Den uppfattning, som kommit till uttryck i barnavårdsnämndens i Norrköping yttrande, förklarade sig föredragande departementschefen vid propositionens framläggande icke kunna dela. Icke heller i övrigt fann han anledning till avvikelse i sak från vad kommittén i denna del föreslagit. Beträffande den av skyddshemsinspektören framhållna önskvärdheten av samarbete mellan landstingen och de städer, som ej deltaga i landsting, yttrade departementschefen: Vad sålunda anförts vore förvisso förtjänt av beaktande. Det vore hans förhoppning, att skyddshemsinspektören, som redan vidtagit åtskilliga åtgärder i angivet syfte, skulle i förening med svenska landstingsförbundet bliva i stånd att ytterligare befordra ett dylikt samarbete, vilket säkerligen skulle vara till stor båtnad för skyddshemsverksamhetens utveckling. Därvid torde även böra uppmärksammas, huruvida någon differentiering mellan de olika skyddshemmen kunde befinnas önskvärd beträffande yrkesutbildning och övriga anordningar. En sådan differentiering, som bland annat ur ekonomisk synpunkt borde kunna vara lämplig, förutsatte emellertid samarbete mellan landstingen och städerna. Komme den till stånd, borde efter överenskommelse en överflyttning kunna äga rum av skyddshemselev till annat skyddshem, där för honom särskilt lämpad yrkesutbildning stode att erhålla.

Beträffande den föreslagna nya skyddshemstypen anfördes i propositionen i huvudsak följande: Det hade redan gjort sig gällande ett starkt behov av ökad specialisering och organisation i skyddshemsarbetet. Än mer komme detta att bliva fallet genom en höjning av åldersgränsen för omhändertagande från 15 till 18 år. Dessa äldre, som enligt förslaget finge kvarhållas å skydds-

hemmet till 21 år, kunde icke uppfostras å skyddshem, avsedda för yngre. För dem torde i regel behövas uppfostringsformer, som lämpade sig endast för de mest svåruppfostrade av de yngre (vanerymmare m. fl.). I skyddshemsinspektörens yttrande hade uttalats tvekan om lämpligheten av att sammanföra vanartade över 15 år med särskilt svårt vanartade yngre barn. Departementschefen vore dock ense med kommittén därutinnan, att det med lämpliga lokala anordningar och en kompetent personal icke borde vara ägnat att väcka betänklighet att till samma slag av skyddshem hänföra de båda nämnda kategorierna.

Departementschefen fortsatte härefter: Andra grupper av vanartade funnes emellertid, som ej kunde vistas å vanliga skyddshem. Det vore de vanartade, som även lede av kropps- eller sinnessjukdom eller annan kroppslig eller andlig brist eller svaghet. Dessa hade dittills på grund av sin sjukdom antingen förvägrats inträde på skyddshem och således gått miste om den för dem nödiga uppfostran, eller intagits i skyddshem, där möjlighet saknats att bereda dem lämpligt arbete, eller vårdats å sjukhus, sanatorier eller vanföreanstalter, avsedda för välartade och därför i regel utan möjlighet att beivra vanarten. Det vore tydligt, att för alla dessa särgrupper av vanartade (de äldre, de särskilt svåruppfostrade, de kroppsligt sjuka eller psykiskt abnorma) vård å särskilda skyddshem måste beredas och detta ej blott för deras egen skull, utan lika mycket för de andra elevernas. Det vore icke försvarligt att utsätta yngre, relativt oskyldiga barn för påverkan av äldre eller särskilt svåruppfostrade kamrater. Och det vore synnerligen förryckande för arbetet på ett skyddshem, om somliga elever på grund av sjukdom eller abnormitet, som gjorde dem mindre tillräkneliga, skulle intaga en undantagsställning. Det fölle även av sig självt, att de, som lede t. ex. av tuberkulos i smittsamt stadium, måste vårdas så, att ej andra utsattes för smittfara. Elevernas vetskap om utsikten att, därest deras uppförande därtill föranledde, bliva förflyttade till strängare anstalt, torde slutligen ur disciplinär synpunkt vara av icke ringa värde. — Det kunde emellertid dragas i tvivelsmål, huruvida ett uppfostringsarbete av ifrågavarande slag lämpligen borde bedrivas av staten själv. Åtskilliga skäl talade enligt departementschefens mening för att ett anförtroende av en dylik uppgift åt en därför lämpad enskild förening eller stiftelse skulle vara att föredraga framför statsdrift. Även av ekonomiska hänsyn torde det vara önskvärt att undvika anordnande av nya statsanstalter. På grund därav hade hos ett antal föreningar och stiftelser gjorts förfrågningar, huruvida de vore villiga att i dem redan tillhöriga eller av dem för ändamålet anordnade anstalter bedriva den uppfostringsverksamhet, varom här vore fråga. — Med hänsyn till att, enligt vad förda förhandlingar utvisade, utsikter förefunnes, att skyddshem för de ovan omförmälda särgrupperna skulle kunna komma till stånd, utan att staten själv anordnade sådana, hade åt 2 och 3 mom. i 43 § i det i socialdepartementet utarbetade förslaget givits en avfattning, som något avveke från den av kommittén föreslagna. Det hade sålunda stadgats, att de ifrågavarande anstalterna skulle vara upprättade »av staten eller annan», varjämte med hänsyn till att det måhända kunde befinnas lämpligt att, i stället för att upprätta ett särskilt skyddshem, för viss grupp anordna en särskild

avdelning vid ett skyddshem, möjlighet öppnats för en dylik anordning. Och slutligen hade det utsagts, att intagandet i särskilt skyddshem eller avdelning av skyddshem skulle äga rum, »där så kan ske». Det kunde nämligen icke förbises, att det, särskilt under de första åren efter lagens ikraftträdande, måhända någon gång kunde befinnas omöjligt att bereda plats å specialskyddshem eller specialavdelning av skyddshem för elev, som kunde vara i behov därav. I sådant fall borde dylik elev tills vidare kunna vårdas å skyddshem, avsett för vanartade i allmänhet, givetvis med iakttagande av de försiktighetsmått och med vidtagande av de särskilda anordningar i övrigt, som kunde anses vara av behovet påkallade och möjliga att genomföra.

Enligt det för riksdagen framlagda förslaget skulle skyddshem, som upprättades av annan än staten, vara godkänt av Konungen. Den genom lagen den 6 juni 1919 i 1902 års lag intagna bestämmelsen, att högsta antalet skyddslingar, som samtidigt finge vara intagna i ett skyddshem, bestämdes av Konungen, bibehölls i förslaget (44 § 1 mom.). I 3 mom. av samma paragraf föreslogs bemyndigande för Konungen att meddela närmare bestämmelser angående vanartade barns intagning i skyddshem, som omförmäldes i 43 § 2 och 3 mom., samt angående överflyttning av elev från ett skyddshem till skyddshem av annat slag och från skyddshem till allmän uppfostringsanstalt.

I vad sålunda föreslagits gjordes ingen ändring av riksdagen. På förslag av andra lagutskottet (utl. nr 27) infördes dock i 44 § 2 mom. i lagen ett tillägg av innehåll, att synnerlig uppmärksamhet borde ägnas åt skyddshemselevernas uppfostran till arbetsduglighet och yrkesskicklighet. Dessutom gjordes i utskottets utlåtande det uttalandet, att utskottet förutsatte, att, innan av annan än staten anordnat skyddshem inrättades, planen för detsamma underställdes Kungl. Maj:ts prövning. Jämlikt riksdagens beslut utfärdades den 6 juni 1924 (nr 361) lag om samhällets barnavård, vilken trädde i kraft den 1 januari 1926.

Med stöd av förenämnda bestämmelse i 44 § 3 mom. utfärdades den 8 maj 1925 (nr 130) kungörelse med vissa föreskrifter i anledning av lagen om samhällets barnavård.

1934 års lagändringar.

Den utformning, skyddshemssystemet erhållit genom lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård, har sedermera förblivit oförändrad till den 1 januari 1935, då lagen den 31 maj 1934 om ändring i vissa delar av förstnämnda lag trädde i kraft.

Denna nya lagstiftning, som huvudsakligen avser behandlingen av vanartad ungdom i åldern 18—21 år, leder sitt ursprung från två vid 1932 års riksdag väckta likalydande motioner, nr 191 i första och nr 265 i andra kammaren. Nämnda riksdag biföll av andra lagutskottet i utlåtande nr 19 gjord hemställan, att riksdagen i anledning av motionerna måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville under förnyad prövning taga frågan om en utvidgad barnavårds- och ungdomsvårdslagstiftning, omfattande

ungdom i åldern upp till 21 år, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, till vilka prövningen kunde föranleda. Sedan sådan utredning verkställts och förslag utarbetats inom socialdepartementet samt yttranden däröver inhämtats, framlades i propositionen nr 212 till 1934 års riksdag förslag dels till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 12 juni 1885 angående lösdrivares behandling, avseende undantagande från denna lags tillämplighetsområde av personer under 21 år, dels ock till lag om vissa ändringar i 1924 års lag om samhällets barnavård, varigenom denna lag skulle erhålla tillämpning jämväl å unga personer mellan 18 och 21 år.

Enligt det i socialdepartementet utarbetade, ursprungliga förslaget skulle personer, som omhändertoges efter 18 år och för vilka skyddsuppfostran i anstalt vore erforderlig, intagas i för dem avsedda, av staten eller annan upprättade skyddshem eller avdelningar av skyddshem. Då särskilda förhållanden det påkallade, skulle dock sådan person kunna intagas i eller överflyttas till allmän uppfostringsanstalt eller till redan befintliga strängare skyddshem för vanartade barn eller skyddshem för vanartade barn, som vore behäftade med kroppslig eller andlig brist eller svaghet, såframt anstalten eller skyddshemmet funnes kunna bereda skyddsuppfostran jämväl åt honom. Däremot lämnade förslaget ingen möjlighet att i vanligt skyddshem intaga sådan person. I förslaget stadgades vidare, att, om den, som sålunda intagits i eller överflyttats till allmän uppfostringsanstalt eller skyddshem, gjorde sig skyldig till rymning, våldsamt uppviglande eller hotfullt uppträdande, enständig arbetsvägran eller annan tredska eller på annat sätt äventyrade anstaltens eller hemhets verksamhet, han kunde överflyttas till allmän tvångsarbetsanstalt. I samband med dessa ändringar hade även föreslagits ett tillägg till 43 § 4 mom. i lagen om samhällets barnavård av innebörd, att överflyttning av där angiven anledning av skyddshemselev, som fyllt 15 år, skulle kunna äga rum icke blott till allmän uppfostringsanstalt utan även till de föreslagna skyddshemmen för äldre ungdom. På Konungen skulle ankomma att meddela närmare bestämmelser angående intagning av ungdom i skyddshem samt i allmän uppfostringsanstalt ävensom angående överflyttning av ungdom från ett skyddshem till skyddshem av annat slag samt angående överflyttning till allmän tvångsarbetsanstalt.

Enligt preliminära överenskommelser, ingångna med Jönköpings läns landsting och stiftelsen Drottning Sophias skyddshem åtog sig landstinget att omändra sitt skyddshem för barn å Höreda till ett skyddshem för ynglingar i åldern 18—21 år och stiftelsen att inrätta ett skyddshem för flickor i nämnda ålder å egendomen Bistaborg i Kalmar socken av Uppsala län.

I vissa av de över förslaget avgivna yttrandena framhölls, att undersökning och observation av de unga borde ske, innan vårdformen bestämdes. I fråga om anstaltsvårdens organisation samt de föreslagna bestämmelserna om överflyttning från en anstalt till annan anfördes betänkligheter i vissa av yttrandena. De sakkunniga tillåta sig att beträffande innehållet i dessa yttranden hänvisa till den i propositionen nr 212 vid 1934 års riksdag å sid. 36—41 intagna redogörelsen för desamma.

Vid propositionens framläggande anfördes av föredragande departementschefen i förevarande fråga följande: De planerade skyddshemmen, av vilka det för kvinnlig ungdom vore beräknat för 25 elever och det för manlig ungdom för 30 elever, vore avsedda att vara öppna anstalter. Med hänsyn till vikten av att i och för observation under någon tid kunna hålla de nykomna avskilda från de förut intagna hade skyddshemmen utrustats med erforderligt antal enkelrum. Till betryggande av att kompetenta befattningshavare komme att anställas, hade i kontrakten inryckts den bestämmelsen, att befattningshavarna skulle av statens inspektör för skyddshemmet hava blivit förklarade behöriga till tjänstgöring vid hemmet. Vidare vore i kontrakten meddelade bestämmelser för tillförsäkrande av yrkesundervisning åt eleverna. Det torde vara klart, att i dessa skyddshem icke lämpligen borde intagas eller kvarhållas utpräglade psykopater eller individer av synnerligen svårartad typ. Förslaget utginge också ifrån, att de yngre av dessa skulle kunna intagas i eller överflyttas till allmän uppfostringsanstalt samt att de äldre och mest depraverade eller svårdisciplinerade skulle kunna överflyttas till allmän tvångsarbetsanstalt. Mot överflyttningen till allmän tvångsarbetsanstalt hade gjorts synnerligen allvarliga invändningar i åtskilliga av yttrandena. Med hänsyn därtill hade departementschefen icke kunnat ansluta sig till förslaget i denna del. Rörande behandlingen av det klientel, som enligt förslaget skulle överflyttas till allmän tvångsarbetsanstalt, rådde i yttrandena i stort sett enighet därom, att nämnda klientel icke borde intagas i de skyddshem, varom nu vore fråga, utan beredas vård å särskilda anstalter. Huru denna vård närmare skulle vara anordnad, därom vore emellertid meningarna mycket delade. De förslag till frågans lösning, som framställts i yttrandena, ginge i allmänhet vida utöver det föreliggande ärendet och kunde i varje fall ej förverkligas utan en ingående utredning. En utredning i nämnda hänseende sammanhängde därjämte med vissa andra spörsmål, framför allt med skyddshemsverksamheten överhuvud samt skyddshemmens organisation, frågor varpå i detta sammanhang icke kunde närmare ingås. Ett uppskov med det föreliggande förslaget, till dess nämnda delvis vittutseende och svårutredda spörsmål vunnit sin lösning, torde icke vara lämpligt. I likhet med socialstyrelsen vore departementschefen av den meningen, att det klientel, som icke lämpligen kunde intagas i de föreslagna skyddshemmen, tills vidare borde intagas i eller överflyttas till allmän uppfostringsanstalt. Enligt förslaget skulle så redan kunna ske med de yngre mera avancerade eller svårdisciplinerade elementen. Vägande betänkligheter torde ej kunna anföras mot att såsom ett provisorium föra dit även äldre sådana. Dessa anstalter med sina resurser torde för närvarande vara de lämpligaste därför. I detta sammanhang kunde nämnas, att enligt 36 § i stadgan för Bonaanstalten (Sv. ffs. 378/1925) elev, som genom olovligt avvikande eller på annat sätt ådagalade opålitlighet eller som eljest visat bristande vilja eller förmåga att tillgodogöra sig anstaltens fostran i de för eleverna eljest vanliga former, kunde överföras till särskild övervakningsavdelning. Dit finge ock hänvisas elev, som visat sig utöva särskilt skadlig inverkan på övriga i anstalten intagna. Enligt vad departementschefen inhämtat

hade övervakningsavdelningen under de senaste sex åren icke behövt tagas i anspråk, då elevmaterialet kunnat därförutan på ett betryggande sätt omhänderhavas och vårdas. Ehuru nämnda avdelnings belägenhet icke vore den bästa, torde den åtminstone tills vidare kunna användas för ifrågavarande underåriga. Å uppfostringsanstalten vid Viebäck kunde ett särskilt hem, avsett för 18 elever, disponeras för ändamålet, om så skulle visa sig behövligt. Styrelsen för svenska diakoniss-sällskapet, som ägde uppfostringsanstalten å Viebäck, vilken i motsats till Bonaanstalten ej vore en statsinstitution, hade förklarat sig villig att å anstalten mottaga även de äldre åldersgrupperna av den kvinnliga ungdomen. Styrelsen hade allenast förbehållit sig rätt att, därest vården av det nya klientelet skulle visa sig kräva kostnader utöver den ersättning, som enligt gällande kontrakt utginge till anstalten, få inkomma med förslag till kostnadernas täckande. — Jämväl beträffande förslagets övriga regler om överflyttning hade olika meningar uttalats i yttrandena. Frånsett ett par mindre ändringar, vilka icke krävde närmare motivering, hade departementschefen anslutit sig till förslaget i denna del. Överflyttningsinstitutet torde bli föremål för ytterligare övervägande vid den utredning rörande skyddshemsverksamheten och skyddshemmens organisation, som, enligt vad förut antytts, syntes erforderlig.

I anledning av vad barnavårdsnämnden i Stockholm anfört om de resurser för äldre ungdoms yrkesutbildning, varöver Stockholms stads skyddshem förfogade, hade möjligheter ansetts böra öppnas att jämväl i dylika skyddshem intaga eller dit överflytta ungdom över 18 år. Prövningen av vilka skyddshem som i förevarande hänseende borde likställas med de för äldre ungdom avsedda skulle ankomma på Kungl. Maj:t. Därjämte torde möjligheter böra beredas för intagning i barnhem — vartill även räknades lärlingshem — samt arbetshem eller annan därmed jämförlig anstalt, t. ex. ungdomshem. Även med förslagets läggning att det mera utpräglat psykopatiska klientelet icke skulle beredas vård på de skyddshem, varom nu vore fråga, syntes i allt fall nämnda skyddshem böra erhålla möjlighet att vid behov anlita lämpliga läkare.

Propositionen blev i nu berörda hänseenden i oförändrat skick antagen av riksdagen, och lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård utfärdades den 31 maj 1934 (nr 204), därvid lagens rubrik samtidigt ändrades till lag om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslagen). Genom kungörelse den 30 november 1934 (nr 564) med vissa föreskrifter i anledning av barnavårdslagen gåvos därefter nya bestämmelser om intagning i samt överflyttning till skyddshem och allmän uppfostringsanstalt.

Kap. III. Skyddshemsverksamhetens nuvarande organisation.

Skyddshemsorganisationen i dess nuvarande gestaltning daterar sig från den 1 januari 1935, då nyssnämnda lag den 31 maj 1934 och kungörelse den 30 november 1934 trädde i kraft.

I skyddshem skola enligt nämnda lag — under förutsättning att icke lindrigare vårdformer kunna ifrågakomma — intagas dels barn under aderton år, som befinnas vara så vanartade, att särskilda uppfostringsåtgärder krävas för deras tillrättaförande, dels personer i åldern mellan aderton och tjuguett år, som befinnas vara hemfallna åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt och beträffande vilka särskilda åtgärder från samhällets sida krävas för deras tillrättaförande.

Fyra olika slag av skyddshem finnas:

1) vanliga skyddshem, vilka äro avsedda att i regel mottaga friska vanartade barn under femton år;

2) skyddshem, vilka äro avsedda att i regel mottaga friska vanartade barn i åldern mellan femton och aderton år ävensom svårare vanartade men friska yngre barn;

3) skyddshem, vilka äro avsedda att mottaga vanartade barn i alla åldrar, vilka lida av kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller annan kroppslig eller andlig brist eller svaghet och icke böra intagas i specialsjukvårdsanstalt; samt

4) skyddshem, vilka äro avsedda att mottaga dem, som omhändertagas för skyddsuppfostran i åldern 18—21 år.

Skyddshem, som avses under 1), må, då så utan olägenhet kan ske, mottaga även barn i åldern 15—18 år ävensom, därest Konungen för visst skyddshem så medgivit, person, som omhändertagits efter fyllda 18 år. Om det för sådan person anses lämpligare, att han intages i annat skyddshem än som avses under 4), och våda för andras vård och fostran icke kan befaras därigenom uppkomma, skola dock i första hand de under 2) och 3) omförmälda skyddshemmen komma i fråga. Därest han genom sitt föregående liv visat sig särskilt svår att fostra och därför icke lämpligen kan mottagas i skyddshem, skall han intagas i allmän uppfostringsanstalt.

För varje landstingsområde samt för varje stad, som ej deltager i landsting, skall finnas erforderligt antal platser i vanliga skyddshem, särskilda för gossar och flickor. Skyddshem för landstingsområde upprättas genom landstingets och för stad, som nyss sagts, genom stadsfullmäktiges försorg. Två eller

flera landsting eller städer av ovan angivet slag eller landsting och dylik stad må förena sig om gemensamt skyddshem. Skyddshem kan även upprättas av annan än landsting eller stad, som nu är nämnd. Landsting eller dylik stad, som till sitt förfogande har erforderligt antal platser i annan tillhörigt skyddshem, kan av Konungen befrias från skyldighet att själv upprätta skyddshem.

Av vanliga skyddshem finnas 20 för gossar och 10 för flickor. Av dessa äro 15 gosshem och 6 flickhem inrättade av landsting eller städer, som icke deltaga i landsting. Ett goss- och ett flickhem ägas gemensamt av städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund. 4 gosshem äro inrättade med donationsmedel och drivas såsom stiftelser. 3 flickhem ägas och drivas av enskilda institutioner. Stockholms stads skyddshem för flickor samt det av Vita bandet drivna skyddshemmet Håkanstorp för flickor skilja sig från de övriga skyddshemmen därigenom, att det förstnämnda i regel mottager endast äldre flickor, Håkanstorp endast flickor med avgångsbetyg från folkskola. För Stockholms stad är inrättat ett särskilt barnhem för yngre vanartade flickor.

Skyddshem, som omförmälas under 2)—4) ovan, skola enligt lagen upprättas av staten eller annan. De kunna även upprättas såsom avdelningar av skyddshem.

Några statliga skyddshem hava emellertid icke kommit till stånd. I stället hava skyddshem tillskapats på så sätt, att staten träffat avtal med i regel enskilda institutioner om inrättande av skyddshem för ifrågavarande grupper av vanartade och ställt erforderliga medel till förfogande för ändamålet. I ett fall har sådant avtal träffats med landsting. Med föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina har sålunda avtal träffats om mottagande å dess skyddshem åkerbrukskolonien Hall av dels äldre, dels svårare vanartade yngre friska gossar, dels vanartade gossar, som lida av kroppseller sinnessjukdom, vanförhet eller annan kroppslig eller andlig brist eller svaghet. Om inrättande av skyddshem för flickor av förstnämnda kategori hava avtal träffats med svenska diakoniss-sällskapet (Mossebo), Samariterhemmet i Uppsala (Morängen), Stockholms kyrkliga skyddshemsförening såsom representant för Stockholms kyrkliga socialråd (Hornö) och Göteborgs diakoniss-sällskap (Härsjögården). För flickor av sistnämnda kategori har Stockholms stadsmission på samma sätt inrättat två intill varandra liggande skyddshem (Skarvik och Tallåsen). På Hornö skyddshem är ett antal platser avsett för mödrar och deras späda barn. Barnen vistas där under formen av att vara omhändertagna för samhällsvård. För personer i åldern 18—21 år har, såsom redan förut omförmälts, enligt avtal med staten Jönköpings läns landsting inrättat ett skyddshem (Höreda), avsett för ynglingar, och stiftelsen Drottning Sophias skyddshem ett hem (Bistaborg), avsett för flickor.

Skyddshem, som upprättas av annan än staten, skall vara godkänt av Konungen. Detta sker i praxis så, att planen till sådant skyddshem underställes Kungl. Maj:t för prövning och fastställelse, innan hemmets uppförande påbörjas. Samma är förhållandet vid mera omfattande om- och tillbyggnader.

Varje skyddshem skall vara försett med ett av Konungen fastställt reglemente, innehållande bestämmelser om skyddshemmets ändamål, styrelse och

förvaltning, intagning i skyddshemmet, uppfostringsarbetet därstädes, förflyttning eller utskrivning från skyddshemmet samt minnesbok. I reglementet brukar även bland bestämmelserna om skyddshemmets ändamål intagas den lagstadgade föreskriften om högsta antalet elever, som må samtidigt vara intagna i skyddshemmet.

Skyddshem skall stå under ledning av en styrelse, som har att besluta om intagning i hemmet. Den närmaste skötseln av hemmet utövas av en föreståndare eller föreståndarinna. I övrigt skall vid hemmet finnas personal, tillräcklig och lämplig att lämna eleverna den personliga vård och handledning, som i varje särskilt fall erfordras. Inom de under 1)—3) ovan omförmälda skyddshemmen skall meddelas skolundervisning av den omfattning och beskaffenhet, som gällande bestämmelser om folkundervisningen föreskriva. Där sådant i särskilda fall anses lämpligt och överenskommelse kan träffas med vederbörande skoldistrikt, må skyddshemselev, intagen i något av nyssnämnda skyddshem, kunna deltaga i undervisningen inom distriktet tillhörig skola. Synnerlig uppmärksamhet bör ägnas åt skyddshemselevernas uppfostran till arbetsduglighet och yrkesskicklighet.

Det huvudsakliga arbetet vid det stora flertalet av skyddshem för gossar utgöres av jordbruksarbete, husdjurssköts el och trädgårdssköts el. Vid sidan därav förekomma också hantverksarbeten, bestående i reparation av skodon, kläder och redskap för hemmets behov. Det är endast vid ett fåtal hem, som verklig undervisning i något hantverk förekommer, företrädesvis i snickeri. Å skyddshemmen för flickor omfattar den praktiska undervisningen hushållsgöromål av alla slag, sömnad och trädgårdsarbeten samt vid åtskilliga av dem även jordbruksarbete.

Överflyttning av skyddshemselev kan med vissa undantag äga rum till skyddshem eller skyddshemsavdelning av annat slag, därest så befinnes önskvärt med hänsyn antingen till elevens eget bästa eller till övriga elever. Till skyddshem, avsett för dem, som omhändertagits efter fyllda aderton år, kan dock överflyttning ske endast av den, som uppnått nämnda ålder. Från dylikt skyddshem kan överflyttning av elev, som omhändertagits efter fyllda aderton år, endast ske till skyddshem av den ovan under 2) och 3) omförmälda beskaffenhet, därest icke Konungen beträffande visst vanligt skyddshem medgivit, att även detta skyddshem får mottaga personer i nämnda ålder.

Till allmän uppfostringsanstalt kan överflyttas skyddshemselev över femton år, som är intagen i skyddshem, som omförmälts under 1), 2) eller 3) ovan, och som visat särdeles svår vanart, ävensom person, som omhändertagits efter fyllda aderton år. I allmän uppfostringsanstalt intagen sådan person kan därifrån överflyttas till något av de för denna ålder särskilt inrättade skyddshemmen.

Om överflyttning från ett skyddshem till skyddshem av annat slag eller till allmän uppfostringsanstalt samt från allmän uppfostringsanstalt till skyddshem har styrelsen eller föreståndaren för det skyddshem eller den uppfostringsanstalt, där den, vars överflyttning är ifrågasatt, finnes intagen, att hos styrelsen för det skyddshem eller den uppfostringsanstalt, dit överflytt-

ning anses böra ske, göra ansökan med bifogande av fullständiga handlingar rörande den intagne samt utredning rörande anledningen till förflyttningen.

Ärende angående intagning i eller överflyttning till allmän uppfostringsanstalt må ej av anstaltens styrelse avgöras, innan skyddshemsinspektören avgivit yttrande i ärendet. Detsamma gäller ärende angående i åldern 18—21 år omhändertagen persons intagning i annat än särskilt för sådan person inrättat skyddshem liksom ärende angående sådan persons överlämnande från skyddshem av visst slag till skyddshem av annat slag eller från allmän uppfostringsanstalt till något av de nyinrättade skyddshemmen. Därest inom styrelse för skyddshem, som avses under 2) eller 3) ovan, yppas olika meningar därom, huruvida hos styrelsen gjord ansökning om barns intagning i skyddshemmet bör bifallas, skall likaledes skyddshemsinspektörens yttrande inhämtas, innan ärendet avgöres. Detsamma är slutligen förhållandet, därest fråga är om intagning av person, som omhändertagits i åldern 18—21 år, i särskilt för sådana personer inrättat skyddshem och olika meningar därom råda inom skyddshemmets styrelse.

Innan för skyddsuppfostran omhändertagen slutligt utskrives från skyddshem, bör han, där så prövas lämpligt, tills vidare eller villkorligt utskrivas. Sådan utskrivning bör dock ej, utan att särskilda omständigheter därtill föranleda, äga rum, förr än ett år förflutit, sedan eleven blivit intagen i skyddshemmet, eller senare än att han får tillfälle att vistas utom skyddshemmet minst sex månader, innan han slutligt utskrives. Beslut om villkorlig utskrivning meddelas av skyddshemmets styrelse och innefattar rätt för styrelsen att när som helst återtaga den utskrivne. Återtagning skall ske, där hans uppförande eller annat förhållande föranleder därtill. I beslut om villkorlig utskrivning må uppställas villkor med hänsyn till den utskrivnes bostad och sysselsättning samt förordnas om övervakning av den utskrivne.

Beslut om slutlig utskrivning från skyddshem meddelas likaledes av hemmets styrelse. Slutlig utskrivning av barn, som intagits i skyddshem före fyllda femton år, skall i allmänhet äga rum senast, då barnet fyller aderton år. Den, som intagits i skyddshem efter fyllda femton år, kan kvarhållas, till dess tre år förflutit från intagandet i skyddshemmet. Har i skyddshemmet intaget barns uppförande varit opålitligt, må, oavsett åldern för intagningen, med utskrivningen anstå, till dess det fyllt tjuguett år. Den, som omhändertagits efter fyllda aderton år, skall slutligt utskrivas senast då två år förflutit från omhändertagandet. När särskilda förhållanden det föranleda, må dock utskrivningen av sådan person uppskjutas ytterligare högst ett år.

Vid slutlig utskrivning av skyddshemselev har styrelsen att, då omständigheterna därtill föranleda, tillse, att den utskrivne erhåller lämpligt arbete och nödig utrustning. Styrelsen bör även, där så prövas lämpligt, besluta, att den utskrivne skall stå under tillsyn. Den, som omhändertagits före fyllda aderton år, kan ställas under tillsyn under en tid av minst ett och högst tre år från utskrivningen, i intet fall dock längre än till fyllda tjuguett år. Den, som omhändertagits i åldern mellan aderton och tjuguett år, kan ställas under till-

syn minst ett och högst två år från utskrivningen, i intet fall dock längre än till fyllda tjugufyra år.

I fråga om träffande av arbetsavtal för utskriven, som ej fyllt tjuguett år, har skyddshemmets styrelse samma rätt, som enligt lag tillkommer föräldrarna. 5 § i lagen om barn i äktenskap, vilket lagrum även torde vara tillämpligt i fråga om barn utom äktenskap, stadgar därom följande: Barn, som fyllt aderton år, må själv taga tjänst eller annat arbete. Hava föräldrarna dessförinnan låtit barnet taga tjänst eller annat arbete, varigenom barnet blivit i stånd att försörja sig, äge barnet, sedan det fyllt sexton år, själv uppsäga avtalet ävensom träffa avtal om annat arbete av liknande art. Avtal, som barn sålunda träffat, äga föräldrarna häva, om det må anses erforderligt med hänsyn till barnets uppfostran eller välfärd. Om barnet fyllt aderton år, måste dock rättens samtycke inhämtas. Har avtalet hävts, äge barnet ej därefter rätt att träffa arbetsavtal.

Angående övervakares av villkorligt utskriven befogenheter och den övervakades skyldigheter liksom angående tillsynen över slutligt utskriven hava närmare föreskrifter meddelats i förut omförmälda kungörelse den 30 november 1934 med vissa föreskrifter i anledning av barnavårdslagen.

Här nedan lämnas en tablå över nu befintliga skyddshem, deras belägenhet och storlek, ägare, ändamål och upptagningsområden. Omfattningen av de vanliga skyddshemmens upptagningsområden är i allmänhet beroende av träffade avtal.

Skyddshem för gossar.

Namn och adress. Platsantal.	Ägare.	Ändamål.	Upptagningsområde.
Skrubba, Stockholm 4. 85 platser.	Stockholms stad.	Vanligt skyddshem.	Stockholms stad.
Norrby gård, Häverö. 35 platser.	Stockholms läns landsting.	d:o	Stockholms län.
Folåsa, Vikingstad. 40 platser.	Östergötlands läns landsting.	d:o	Östergötlands län.
Norrgård, Kalmar. 80 platser.	Fröbergska stiftelsen.	d:o	Södermanlands, Kronobergs, Kalmar och Gotlands län.
Östra Spång, Örkelljunga. 45 platser.	Malmö stad.	d:o	Malmö stad.
Ljungaskog, Örkelljunga. 50 platser.	Hälsingborg, Landskrona och Lund.	d:o	Hälsingborg, Landskrona och Lund samt Jönköpings län.
Råby, Lund. 50 platser.	Donation.	d:o	Skåne utom Malmö, Hälborg, Landskrona och Lund.

Namn och adress. Platsantal.	Ägare.	Ändamål.	Upptagningsområde.
Mäshult, Skällinge. 30 platser.	Hallands läns landsting.	Vanligt skyddshem.	Blekinge och Hallands län.
Vrångsholmen, Kragenäs. 40 platser.	Räddningsinstitutet i Göteborg.	d:o	Göteborgs stad.
Gräskärr, Uddevalla. 37 platser.	Göteborgs och Bohus läns landsting.	d:o	Göteborgs och Bohus län utom Göteborgs stad.
Forsane, Frändefors. 40 platser.	Älvsborgs läns landsting.	d:o	Älvsborgs län.
Margretelund, Lidköping. 40 platser.	Donation.	d:o	Skaraborgs län.
Älvåsen Älvsbacka. 40 platser.	Värmlands läns landsting.	d:o	Värmlands och Kopparbergs län.
Åkerby, Nora. 40 platser.	Örebro läns landsting.	d:o	Jönköpings och Örebro län.
Sundbo, Västanfors. 36 platser.	Västmanlands läns landsting.	d:o	Uppsala och Västmanlands län.
Engesberg, Bönan. 20 platser.	Gävle stad.	d:o	Gävle stad.
Klockarsvedja, Näsviken. 18 platser.	Gävleborgs läns landsting.	d:o	Gävleborgs län utom Gävle stad.
Boda, Viskan. 30 platser.	Västernorrlands läns landsting.	d:o	Västernorrlands län.
Stenfors, Ånäset. 30 platser.	Västerbottens läns landsting.	d:o	Jämtlands och Västerbottens län.
Johannisberg, Kalix. 50 platser.	Norrbottens läns landsting.	d:o	Norrbottens län.
Hall, Södertälje. 128+55 platser.	Föreningen till minne av K. Oscar I och Dr. Josephina.	Strängare skyddshem samt skyddshem för kroppsligt sjuka och psykiskt abnorma.	Hela riket.
Höreda, Eksjö. 30 platser.	Jönköpings läns landsting.	Skyddshem för 18—21-åringar.	Hela riket.

Skyddshem för flickor.

Namn och adress. Platsantal.	Ägare.	Ändamål.	Upptagningsområde.
Eknäs, Enköping. 35 platser.	Stockholms stad.	Vanligt skyddshem.	Stockholms stad.
Husby gård, Åkers-Runö. 17 platser.	Stockholms läns landsting.	d:o	Stockholms län.
Broby, Söderköping. 36 platser.	Östergötlands läns landsting och Norrköpings stad.	d:o	Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Västmanlands län.
Allarp, Skäralid. 24 platser.	Malmö stad.	d:o	Malmö stad och i mån av utrymme även annan kommun.
Sonestorp, Eket. 25 platser.	Hälsingborg, Landskrona och Lund.	d:o	Hälsingborg, Landskrona och Lund samt i mån av utrymme även annan kommun med företräde för kommun i Skåne.
Lingatan, Hallinden. 34 platser.	Göteborgs stad.	d:o	Hallands samt Göteborgs och Bohus län.
Sjötorp, Huddinge. 25 platser.	Svenska diakonissällskapet.	Mottager flickor i åldern 10—15 år.	Södermanlands, Kronobergs, Gotlands, Blekinge Hallands, Skaraborgs och Västmanlands län samt Gävle stad.
Håkanstorp, Baggetorp. 18 platser.	Vita bandet.	Mottager flickor med avgångsbetyg från folkskola.	Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Kalmar, Blekinge, Älvsborgs, Skaraborgs och Örebro län samt Gävle stad.
Björkåsen, Glava. 34 platser.	Värmlands läns landsting.	Vanligt skyddshem.	Älvsborgs, Värmlands, Örebro och Kopparbergs län.
Gälegården, Viskan. 50 platser.	Stiftelsen Vårsta diakonissanstalt, Härnösand.	d:o	Hela Norrland utom Gävle stad.
Mossebo, Malmbäck. 18 platser.	Svenska diakonissällskapet.	Strängare skyddshem.	Hela riket.
Morängen, Almunge. 19 platser.	Diakonissanstalten Samariterhemmet, Uppsala.	d:o	Hela riket.
Hornö, Enköping. 33 platser, därav 8 pl. för mödrar med barn.	Stockholms kyrkliga skyddshemsförening.	Strängare skyddshem; mottager även mödrar med barn.	Hela riket.

Namn och adress. Platsantal.	Ägare.	Ändamål.	Upptagningsområde.
Härsjögården, Rävlanda. 25 platser.	Göteborgs diakonissanstalt.	Strängare skyddshem.	Hela riket.
Skarvik och Tallåsen, Mölnbo. Vartdera 25 platser.	Stockholms stadsmission.	Mottager kroppsligt sjuka och psykiskt abnorma flickor.	Hela riket.
Drottning Sophias skyddshem, Bistaborg, Bålsta. 25 platser.	Stiftelsen Dr. Sophias skyddshem.	Skyddshem för 18—21-åringar.	Hela riket.

Kap. IV. Brister i organisationen.

Vad som mest faller i ögonen vid besök i olika skyddshem är den stora åldersskillnad, som i regel råder mellan eleverna i samma skyddshem. Detta gäller då vad som ovan kallats de vanliga skyddshemmen, d. v. s. de av landsting eller städer, som icke deltaga i landsting, inrättade eller genom enskilda donationer tillkomna skyddshem, vilka äro avsedda att i regel mottaga friska vanartade barn under femton år. Med något enstaka undantag förekomma vid dessa skyddshem elever i åldern från 8 upp till 20—21 år. Detta förhållande beror dels därpå, att de i unga år i ett sådant skyddshem intagna eleverna sedan få kvarstanna i skyddshemmet en avsevärd tid, men dels även därpå, att av dem, som omhändertagits efter fyllda 15 år, största delen alltjämt intagas på de vanliga skyddshemmen. Beträffande tiden för elevernas vistelse i skyddshemmen hänvisas till nedanstående tabeller.

Vårdtiden å skyddshem för de under nedanstående år villkorligt utskrivna eleverna.

I. Skyddshem för gossar med undantag för Hall.[1]

År	0—1 år	1—2 år	2—3 år	3—4 år	4—5 år	5—6 år	6—7 år	7—8 år	8—9 år	9—10 år
1929	9	31	31	45	24	21	18	5	3	2
1930	10	24	33	33	30	18	10	8	2	2
1931	16	23	31	22	27	18	17	11	3	1
1932	19	45	43	19	18	20	12	6	2	2
1933	15	26	28	33	22	15	12	6	2	2
Summa	**69**	**149**	**166**	**152**	**121**	**92**	**69**	**36**	**12**	**9**

II. Skyddshem för flickor med undantag för Skarvik och Tallåsen.[1]

År	0—1 år	1—2 år	2—3 år	3—4 år	4—5 år	5—6 år	6—7 år	7—8 år	8—9 år	9—10 år
1929	7	23	27	15	5	3	4	2	—	—
1930	15	31	32	15	6	3	2	1	—	—
1931	6	48	43	10	9	3	3	—	—	—
1932	14	27	47	15	1	3	4	—	—	—
1933	9	17	51	24	4	5	2	3	—	1
Summa	**51**	**146**	**200**	**79**	**25**	**17**	**15**	**6**	—	**1**

Till den långa vistelsetiden bidrager i viss mån även den omständigheten, att å de vanliga skyddshemmen finnas åtskilliga psykiskt abnorma elever, vilka

[1] Nämnda skyddshem hava ej medtagits, då det stora antalet där vårdade psykiskt abnorma måste föranleda längre medelvistelse.

ofta måste kvarhållas oskäligt länge på grund av deras oförmåga att försörja sig. Att den stora åldersskillnaden, i varje fall vid skyddshemmen för gossar, måste medföra olägenheter och svårigheter av olika slag synes de sakkunniga uppenbart. Så gott som enstämmiga uttalanden från de ledande krafterna vid nämnda skyddshem stödja denna de sakkunnigas uppfattning. Sammanförandet i ett skyddshem av så olika åldrar kräver med nödvändighet, att erforderliga möjligheter finnas att hålla de yngre eleverna skilda från de äldre för att förhindra, att de yngre av de äldre utnyttjas i självíska syften eller utsättas för pennalism eller skadlig påverkan från de mera vanartades sida. I allmänhet göres också försök att åstadkomma en sådan åtskillnad, men på grund av utav lokala förhållanden framtvingad gemensam förläggning av äldre och yngre elever samt personalens otillräcklighet är en sådan anordning omöjlig att genomföra på nuvarande skyddshem.

Vad nu sagts gäller i främsta rummet gosshemmen. Vad skyddshemmen för flickor beträffar, synas olägenheterna av ifrågavarande sammanblandning av så olika åldrar icke vara lika framträdande. Tvärtom har för de sakkunniga från åtskilliga representanter för flickhemmen framhållits, hurusom närvaron av dessa yngre flickor kan hava en god inverkan på de äldre. Risken, att de yngre skulle av de äldre påverkas i ogynnsam riktning, synes vid skyddshemmen för flickor vara mindre. Att sådan risk finnes torde emellertid icke kunna förnekas. Särskilt gäller detta det inflytande, som flickor i övergångsåldern kunna utöva på de yngre flickorna. I det största antalet fall är det sedliga förvillelser, som föra en flicka till skyddshem. Den faran måste då anses vara nära liggande, att de äldre av flickorna giva de yngre del av sina erfarenheter på detta område. Det är en känd sak, att flickor, som kommit på avvägar, gärna för andra skrodera med sina bravader.

En annan olägenhet av sammanförandet till ett och samma skyddshem av så olika åldrar torde dock vara gemensam för såväl goss- som flickhemmen. De sakkunniga syfta här på det ringa antalet skolpliktiga barn vid varje hem. En sammanställning av de uppgifter, som i sådant hänseende erhållits från de av de sakkunniga besökta skyddshemmen, giva vid handen, att knappast vid något hem finnas tillräckligt många barn i skolåldern för att möjliggöra en ur ekonomiska synpunkter tillfredsställande organisation av undervisningen. Skyddshem, där antalet skolpliktiga barn understiger tio, äro ingalunda sällsynta och man kan påträffa hem med endast 3—5 skolpliktiga barn, för vilkas undervisning dock måst anställas examinerad lärarkraft.

Ovan har berörts det sakförhållandet, att i våra vanliga skyddshem även intagas 15—18-åringar och psykiskt abnorma. Detta sammanhänger därmed, att skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall, som vid skyddshemsorganisationens uppbyggande i enlighet med 1924 års barnavårdslags bestämmelser tilldelades den dubbla uppgiften att mottaga nämnda båda kategorier av vanartade gossar förutom svårt vanartade gossar av yngre ålder, synes hava saknat möjlighet att ensamt tillfredsställande fylla denna uppgift och därför icke kunnat förvärva det erforderliga förtroendet. De gossar, som rätteligen bort sändas till Hall, hava därför mången gång hellre överlämnats till eller behållits å andra skyddshem.

Genom den 12 juni 1925 fastställd överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan samt föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina åtog sig föreningen att å Hall för skyddsuppfostran mottaga dels till det antal, som befintliga byggnader medgåve, svårare vanartade gossar under 15 år samt kroppsligt sjuka eller psykiskt undermåliga gossar, dels ock i byggnader, som för ändamålet skulle särskilt uppföras, intill 50 vanartade i åldern över 15 år. Denna nya förläggning, vilken aldrig kommit till utförande för mer än 25 elever, erhöll namnet Hågakolonien. De förut befintliga byggnaderna utgjordes av dels själva huvudanstalten med fyra logementsbyggnader, av vilka tre, benämnda Tomtebo, Storgården och Holmia, vore elevhem, dels på ett avstånd från huvudanstalten av omkring 230 meter, elevhemmet Strandhem.

Enligt den 20 juni 1930 fastställd ny överenskommelse skola av de kroppsligt sjuka och psykiskt abnorma eleverna de, som äro över 15 år, förläggas till Hågakolonien och de yngre till elevhemmet Holmia, vilket beräknats kunna mottaga 30 elever. Övriga elever skola uppdelas på elevhemmen Tomtebo och Storgården, så att till Tomtebo, som äger 50 platser, skola föras elever mellan 14 och 16 år och till Storgården med 60 platser elever över 16 år.

De förhoppningar, som knötos vid denna nyorganisation av Hall, hava emellertid, som sagt, icke gått i uppfyllelse, i det att vid de vanliga skyddshemmen alltjämt mottagas och behållas elever, som rätteligen borde hava kommit till Hall. Sålunda omhändertogos under åren 1929—1934 icke mindre än 472 elever över 15 år, av vilka endast 98 eller omkring 21 % direkt intogos på Hall, medan alla övriga placerades på vanliga skyddshem. Även om de under nämnda år från de vanliga skyddshemmen till Hall överförda eleverna medräknas, uppgår dock antalet av de å Hall intagna eleverna endast till omkring 40 % av samtliga elever över 15 år, medan 60 % alltså fostrats i de vanliga skyddshemmen. Förutom i svårigheten att övervinna en under tidernas lopp mot Hall framvuxen misstro, som blivit alltför befäst, torde anledningen till detta sakförhållande huvudsakligen få sökas dels däri, att belägenheten av huvudanstaltens olika avdelningar i omedelbar närhet till varandra hindrat varje verklig differentiering av eleverna, dels ock däri, att antalet psykiskt abnorma elever blivit större än man tänkt sig, så att sådana elever även måst placeras i de för friska elever avsedda hemmen och därigenom organisationen sprängts sönder.

En annan väsentlig brist hos de nuvarande skyddshemmen sammanhänger i viss mån med den redan berörda sammanblandningen av så olika åldrar. Barnavårdslagen föreskriver, att synnerlig uppmärksamhet bör ägnas åt skyddshemselevernas uppfostran till arbetsduglighet och yrkesskicklighet, och det för varje skyddshem fastställda reglementet inskärper ytterligare angelägenheten härav. Även om arbetsdugligheten, om härmed menas förmågan överhuvud att arbeta, kan sägas i allmänhet bliva tillfyllest uppövad, är förhållandet icke detsamma med yrkesskickligheten. Den yrkesutbildning, som för närvarande förekommer vid skyddshemmen, hänför sig, såsom redan omnämnts, i regel till jordbruk, husdjursskötsel och trädgårdsskötsel. Den undervisning i olika hantverk, som dessutom förekommer, får med några enstaka undantag anses bristfällig. Annat torde knappast heller vara att vänta med

våra nuvarande skyddshem, där antalet normala och arbetsdugliga elever över skolåldern ofta är så ringa, att de till stor del åtgå för skötseln av jordbruk och trädgård samt för renhållning och andra diverse arbeten inom hemmen.

Försök hava under de senare åren gjorts att inom den nuvarande skyddshemsorganisationens ram ordna en tillfredsställande utbildning i olika yrken. Dessa försök hava i främsta rummet inriktats på att genom inrättande vid skyddshemmen av hantverksskolor erhålla det ekonomiska stöd, som staten för detta ändamål ställer till förfogande. Tanken har därvid varit att genom överenskommelser mellan huvudmännen för varandra närliggande skyddshem få dessa att var och en åtaga sig olika utbildningsuppgifter, så att på detta sätt för eleverna vid skyddshemmen inom ett sådant område skulle öppna sig möjligheter till utbildning i olika yrken. För att dessa möjligheter skola kunna fullt utnyttjas förutsättes alltså, att utbyte av elever skall äga rum mellan ifrågavarande skyddshem, så att varje elev placeras på det skyddshem, som kan erbjuda den för honom bäst lämpade utbildningen. Svårigheterna att åstadkomma sådana överenskommelser hava emellertid visat sig vara alltför stora. Visserligen hava vid flera skyddshem beslutats inrättande av någon hantverksskola, men den möjlighet till utbildning i olika yrken, som man avsåg att åstadkomma, har icke kunnat ernås på grund av förefintliga svårigheter att få yrkesutbildningen uppdelad på flera närliggande hem. Även om detta på något håll skulle lyckas — vilket hittills icke varit förhållandet — torde det dock komma att visa sig mycket svårt att ordna ett utbyte av elever skyddshemmen emellan. Här stöter man på det hinder, som utgöres av varje skyddshems ekonomiska intresse att få behålla sina elever och icke skicka dem ifrån sig till annat skyddshem. Man måste ju räkna med, att det skyddshem, som sålunda avstode från någon sin elev, icke med säkerhet kunde påräkna att få någon ersättare från annat håll. Att det dessutom i regel skulle vara de bättre eleverna, som skulle ifrågakomma till dylik överflyttning, gör icke saken lättare. Vad eleverna själva beträffar, torde de i allmänhet icke hava tillräcklig förståelse för betydelsen av en god yrkesutbildning för att kunna lösgöra sig från ett hem, som de känna väl till och där de måhända trivas utmärkt, och flytta över till ett annat, för dem helt och hållet främmande hem. Allt talar för, att den väg, man sålunda slagit in på, icke leder till målet. De av sakkunniga tillkallade experterna hava också samstämmigt uttalat sig i sådan riktning.

I detta sammanhang torde även böra beröras en annan fråga av synnerligt stor betydelse för åstadkommandet av en verkligt god skyddshemsorganisation. Det räcker icke med, att skyddshemseleverna på ett mera ändamålsenligt sätt än för närvarande fördelas på olika skyddshem, att de skolpliktiga få den skolundervisning och de äldre den utbildning i olika yrken, som de med rätta kunna göra anspråk på att erhålla. Här, såsom i vilken annan organisation som helst, kräves det dessutom, att uppfostrings- och utbildningsarbetet kommer i rätta händer. Särskilt när det gäller att tillrättaföra ungdom, som kommit på avvägar, och hos den skapa förutsättningar för en sund livsföring under gagnande arbete i samhällets tjänst, betyder det rent per-

sonliga hos de ledande krafterna, såväl högre som lägre, så ofantligt mycket. I fråga om skyddshemspersonalens rekrytering, dess anställnings- och avlöningsförhållanden, återstår emellertid åtskilligt att göra, innan fullt tillfredsställande förhållanden kunna erhållas. Detta torde även vara den allmänna meningen inom den nuvarande skyddshemspersonalens egna led och innebär alltså ingen anmärkning mot dess sätt att sköta sitt svåra arbete. De sakkunniga hava under sina resor fått ett mycket starkt intryck av det pliktrogna och målmedvetna arbete, som mångenstädes bedrives vid våra skyddshem. De brister, som främst pocka på att bliva avhjälpta, bestå i nuvarande ringa möjligheter för dem, som vilja ägna sig åt ifrågavarande uppfostringsverksamhet, att vid sidan av den rent fackliga utbildningen skaffa sig för just denna verksamhet särskilt lämpad såväl praktisk som teoretisk utbildning, de lösliga anställningsförhållandena samt den med hänsyn till arbetets krävande natur mången gång alltför låga avlöningen. Vill man för detta arbete söka förvärva de bästa krafter, som stå att erhålla — och härvidlag torde endast det bästa vara gott nog — måste ifrågavarande befattningar så att säga lyftas upp på ett högre plan, såväl socialt som ekonomiskt, och därigenom göras mera lockande att söka för de verkligt förstklassiga krafterna.

Kap. V. Förslag till en ny skyddshemsorganisation.

Det mål, som närmast bör ställas för ett omdaningsarbete av skyddshemsverksamheten, blir således att undanröja de brister, som enligt den i föregående kapitel lämnade redogörelsen vidlåda den nuvarande skyddshemsorganisationen. Det gäller alltså att åstadkomma en organisation, som bereder tillräckliga möjligheter till differentiering i olika hänseenden av elevmaterialet, till en god skolundervisning för dem, som äro i skolpliktig ålder, samt till en effektiv yrkesutbildning av de äldre eleverna.

Vid övervägande av, vilka åtgärder som lämpligen böra vidtagas för detta måls vinnande, hava de sakkunniga ansett sig i första hand böra undersöka, vilka olika slag av skyddshem och huru många skyddshem av varje slag som kunna erfordras, för att sedan övergå till spörsmålet, åt vilka myndigheter eller organisationer verksamheten vid dessa skyddshem skall anförtros.

Olika slag av skyddshem, deras antal och förläggning.

De sakkunniga hava funnit den naturligaste lösningen vara att skapa särskilda hem (skolhem) för de skolpliktiga barnen och särskilda hem för de äldre barn, vilkas omhändertagande ägt rum före 18-årsåldern, att av de sistnämnda överföra de grovt vanartade till särskild anstalt samt att till ett eller flera särskilda hem sammanföra dem, som på grund av kroppslig sjukdom eller psykisk abnormitet icke kunna tillgodogöra sig undervisningen och utbildningen i de övriga hemmen. För den allra äldsta ålderskategorien, de i åldern 18—21 år omhändertagna, hava de sakkunniga, på grund av att för dessa åldrar så nyligen inrättats särskilda hem, icke för närvarande tänkt sig andra nyanordningar, än som kunna föranledas av de kroppsligt sjukas och psykiskt abnormas avskiljande från de övriga.

Beträffande fördelningen av eleverna på de olika slagen av skyddshem föreslå de sakkunniga, att i skolhem i regel skola intagas de, som ej fyllt 15 år, medan de, som fyllt 15 år, skola intagas i hem för äldre. De, som intagits i skolhem för gossar, skola kunna där kvarstanna till 15, högst 16 år. Efter denna ålder skola de antingen utskrivas från skyddshem eller också överflyttas för fortsatt utbildning till något skyddshem för äldre. För flickornas vidkommande skall i regel någon överflyttning från skolhem till skyddshem för äldre flickor icke ifrågakomma, utan de flickor, som vid 16 års ålder icke anses kunna utskrivas från skolhem, skola kunna där kvarstanna, så länge

det visar sig erforderligt. De gossar och flickor, vilka redan avslutat sin skolgång, skola kunna, om så befinnes lämpligt, vid ett omhändertagande i 14-årsåldern direkt placeras i ett för äldre avsett skyddshem. Genom en sådan fördelning på olika hem vinnes i stort sett den differentiering av elevmaterialet, som måste anses nödvändig.

I skolhemmen skall meddelas skolundervisning, motsvarande den som förekommer i 7-årig folkskola. Likaledes böra eleverna, innan de lämna skolhemmen, hava undergått konfirmationsundervisning.

Vid beräknandet av det erforderliga antalet skyddshem av olika slag — bortsett då från de för ungdom i åldern 18—21 år avsedda skyddshemmen — hava de sakkunniga till en början ansett nödvändigt, att städerna Stockholm och Göteborg, vilka äro tillräckligt stora att för sin del kräva särskilda hem, själva ordna denna fråga enligt de riktlinjer och på de ekonomiska villkor, som komma att föreslås av de sakkunniga. Såsom ytterligare skäl för att storstadsungdomen icke lämpligen bör sammanföras med ungdom från andra delar av landet i ett och samma hem kan även anföras den omständigheten, att storstadsungdomen merendels förvärvat en sådan livserfarenhet, att faran för att de vid ett sådant sammanförande skulle menligt påverka övriga elever är synnerligen stor.

Även norra Sverige anse de sakkunniga böra på grund av de långa avstånden därstädes behandlas särskilt. Med norra Sverige mena då de sakkunniga Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län ävensom, om undantag göres för yrkesutbildningshem för gossar, Gävleborgs län. För gestaltningen av skyddshemmen i denna del av landet komma de sakkunniga likaledes att närmare angiva riktlinjerna.

Skyddshem för gossar.

Södra och mellersta Sverige utom Stockholm och Göteborg.

Vid övervägande av behovet för övriga Sverige av skyddshem för gossar av ifrågavarande två slag hava de sakkunniga utgått från de från skyddshemmen erhållna siffrorna å antalet under vart och ett av åren 1929—1934 nyintagna eleverna. Medelsiffran under nämnda år i skyddshem för gossar nyintagna elever utgjorde 147, därav 78 i åldern under 14 år, 24 i åldern mellan 14 och 15 år och 45 över 15 år. Därvid hava då icke medräknats sådana elever, som återtagits under villkorlig utskrivning, och icke heller sådana å Hall intagna elever, vilka överflyttats dit från andra skyddshem. Av åldersgruppen mellan 14 och 15 år har hälften beräknats böra intagas på skolhem och den återstående hälften i hem för äldre, med tanke på att de, som redan vid 14 år avslutat sin skolgång, skola kunna intagas direkt i ett hem för äldre. Antalet nyintagna för varje år skulle alltså bliva i skolhem $78 + 12 = 90$ och i hem för äldre $12 + 45 = 57$. Medeltiden för en elevs vistelse i skolhem har beräknats till 3 år och i hem för äldre till $2^1/_2$ år. Antalet elever, som samtidigt kunna komma att vara intagna i skolhem, skulle alltså bliva $3 \times 90 = 270$, och

antalet elever i hem för äldre $2^1/_2 \times 57 = 142$. De sålunda erhållna slutsiffrorna, 270 beträffande skolhemmen och 142 beträffande hemmen för äldre, hava därefter minskats med 10 %, till vilken andel avgången till särskilt hem för kroppsligt sjuka och psykiskt abnorma beräknats ungefär komma att uppgå, eller till respektive 243 och 128.

Av de skolhemselever, som varje år skulle få lämna hemmen, beräknas större delen kunna utskrivas direkt, men ett avsevärt antal behöva överflyttas till hem för äldre. De sakkunniga beräkna, att antalet platser vid sistnämnda hem härför behöver ökas med 60. Hela antalet platser vid dessa hem skulle alltså bliva $128 + 60 = 188$.

På platsbehovet torde emellertid komma att inverka ytterligare en del omständigheter, såsom den sjunkande nativiteten, det ökade förtroende som kan förväntas komma de nya skyddshemmen till del från barnavårdsnämndernas sida samt verkan av de förebyggande och eftervårdande åtgärder, som sakkunniga i ett senare betänkande komma att föreslå.

I vad mån den sjunkande nativiteten kan komma att inverka på platsbehovet undandrager sig varje bedömande. Svaret på den frågan beror icke endast på den totala minskningen av antalet under ett år födda barn utan även därpå, i vilken utsträckning de samhällsskikt, som företrädesvis rekrytera skyddshemmen, beröras av denna minskning. Det kan tänkas, att skyddshemmens rekrytering icke kommer att röna någon större inverkan av födelsetalets sjunkande.

Därest skyddshemsorganisationen erhåller den gestaltning, som av de sakkunniga ovan skisserats, torde man åter kunna räkna med, att barnavårdsnämndernas förtroende för skyddshemmen kommer att ökas, så att den nu mångenstädes förefintliga obenägenheten att vid behov skicka barn till skyddshemmen skulle försvinna. Sammanförandet å våra nuvarande skyddshem av så olika åldrar har säkerligen mången gång föranlett en barnavårdsnämnd att annorstädes placera ett i skolåldern omhändertaget barn av rädsla för, att det på ett skyddshem skulle kunna komma under dåligt inflytande från de äldre där intagna. I samma riktning torde de bristande möjligheterna till yrkesutbildning å nuvarande skyddshem hava verkat. Undanröjas nu dessa anledningar till misstro från barnavårdsnämndernas sida, torde följden bliva, att antalet i skyddshem intagna barn ökas i förhållande till dem, som omhändertagas på annat sätt. Rörande storleken av en sådan ökning hava de sakkunniga ingen möjlighet att uttala sig.

De förebyggande och eftervårdande åtgärder, som, enligt vad ovan antytts, komma att föreslås av de sakkunniga, torde medföra sådana verkningar, att antalet av dem, som behöva intagas i skyddshem, minskas, samt att vårdtiden för skyddshemmens elever kan nedbringas. Till sistnämnda omständighet har hänsyn redan tagits vid den ovan verkställda beräkningen.

På grund av vad sålunda anförts hava de sakkunniga ansett sig kunna väsentligen bygga på föreliggande siffror. Den organisation, som föreslås, har tilltagits i underkant med avsikt att senare kunna vid behov påbyggas. De sakkunniga anse av såväl ekonomiska som organisatoriska skäl ett sådant tillvägagångssätt riktigare än att från början tilltaga organisationen för stor.

Sedan de sakkunniga sålunda kommit fram till det ungefärliga platsbehovet å skyddshem av nu ifrågavarande två slag, skolhem och hem för äldre eller, såsom de sakkunniga skulle vilja kalla dem, yrkeshem, återstår det att söka finna det antal skyddshem, som erfordras för täckande av det beräknade behovet, samt förläggningen av dessa hem.

Vad skolhemmen beträffar, böra de med hänsyn till elevernas yngre ålder förläggas så nära hemorten som möjligt. Ett förhållandevis stort antal sådana hem bör därför upprättas. De sakkunniga hava också ansett, att skolhemmen icke behöva göras större än för 20—30 elever eller ungefär samma storlek, som redan i 1902 års lag angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn fastslogs såsom den normala för de då inrättade skyddshemmen, vilka avsågo att mottaga ett klientel liknande det, för vilket skolhemmen nu äro avsedda. Skolhemmens organisation bör kunna göras så billig, att hemmen kunna hållas i drift, även om elevantalet skulle sjunka till 15—20 stycken. Förutom den förut nämnda teoretiska utbildningen bör för eleverna vid dessa hem även ordnas med möjligheter för deras utbildning i olika slag av slöjd under vinterhalvåret samt deras sysselsättning i trädgårdsarbete under sommarhalvåret.

Sammanlagt åtta skolhem för gossar bliva enligt ovan gjorda beräkningar erforderliga och för varje skolhem erfordras enligt de sakkunnigas mening ett jordområde av omkring 15—20 tunnland, varav en lämplig del bör användas såsom trädgård.

För tillskapandet av så goda yrkesutbildningshem som möjligt för de äldre gossarna hade det enligt de sakkunnigas mening varit önskvärt, om det kunnat ske en ytterligare uppdelning av dem på särskilda hem alltefter deras fallenhet för jordbruksarbete eller hantverksarbete. De sakkunniga hava även undersökt möjligheterna härför men kommit till det resultatet, att antalet vanartade barn i de äldre årsklasserna icke motiverar upprättandet av ett så stort antal hem, som för en sådan uppdelning skulle bliva erforderligt. Enligt de sakkunnigas mening bör nämligen så stort antal skyddshem av varje slag inrättas, att avståndet till skyddshemmet från elevens eget hem icke blir för långt. Angelägenheten av en viss kontakt mellan skyddshemmet och föräldrahemmet är så viktig, att största möjliga hänsyn bör tagas därtill vid skyddshemmens förläggning. De sakkunniga hava därför stannat för att föreslå inrättandet av endast ett slags yrkeshem, nämligen kombinerade jordbruks- och hantverkshem.

Yrkeshemmen böra enligt de sakkunnigas mening göras så stora, att de erhålla en tillräckligt fast organisation och kunna erbjuda erforderliga möjligheter till yrkesval inom respektive hem. Ett lägre platsantal än för 50—60 elever torde därför icke böra ifrågakomma. För att få möjlighet att även inom dessa hem, där elevernas ålder kan växla mellan lägst 14 och högst 20 år, göra en uppdelning av elevmaterialet efter deras ålder hava de sakkunniga tänkt sig, att vid varje sådant hem böra finnas minst två, på ett ur differentieringssynpunkt betryggande avstånd från varandra belägna elevhem. Därigenom skulle även dessa hem mista den prägel av anstalt, som de eljest, med eleverna sammanförda i och en samma byggnad, lätt skulle erhålla. Med denna

storlek på yrkeshemmen bjuder försiktigheten att, åtminstone till en början, endast tre sådana hem inrättas. Med hänsyn till önskemålet att även få dessa hem så förlagda, att avstånden till elevernas föräldrahem icke bliva alltför stora, torde emellertid, om elevantalet visar sig bliva större än det beräknade, ett fjärde yrkeshem lämpligen komma till stånd.

Såsom förut omförmälts, hava de sakkunniga vid besöken å skyddshemmen inhämtat uppgifter rörande elevernas önskemål i fråga om val av yrke. En sammanställning av dessa uppgifter för gossarnas del visar, att av 574 elever, som lämnat uppgifter, 101 vilja ägna sig åt jordbruk, ladugårdsskötsel och skogsbruk, 101 åt metallarbetareyrket såsom mekaniker, montörer, smeder, rörläggare o. d., 80 åt snickareyrket och 45 åt trädgårdsskötsel; 31 vilja bliva målare, 28 sjömän, 24 chaufförer, 23 skräddare, 20 bagare, 14 kontors-, affärs- eller lagerarbetare, 14 hamn-, grov- eller stenarbetare och 14 skomakare. Övriga elever hava uttalat sig för ett stort antal andra yrken med endast ett fåtal representanter för varje yrke.

Ehuru naturligtvis ingen avgörande betydelse kan skänkas åt dessa uppgifter, hava de dock ett visst värde såsom angivande i stort sett de olika yrkesintressen, som de å skyddshemmen intagna gossarna äga. De överensstämma också rätt bra med de sakkunnigas egen uppfattning beträffande de yrken, i vilka ifrågavarande skyddshem böra erbjuda möjligheter till utbildning. De sakkunniga anse alltså, att vid yrkeshemmen böra förekomma jordbruk med ladugårdsskötsel och trädgårdsskötsel samt att därjämte vid varje hem böra finnas möjligheter till verklig utbildning i snickeri och mekaniskt verkstadsarbete förutom i något lättare yrke såsom målare-, skräddare- eller skomakareyrket. Givetvis kunna ej alla skyddshemselever inpassas i dessa yrkesgrupper. För elev med speciell läggning för annat yrke, även teoretiska studier, komma de sakkunniga att i den senare delen av sitt betänkande i samband med förslag angående förbättrad eftervård ifrågasätta vissa åtgärder.

Med tillämpning av förut angivna principer för de olika hemmens förläggning samt med tillbörligt hänsynstagande till de nuvarande hemmen och deras möjligheter hava de sakkunniga stannat för att föreslå följande skyddshem förändrade till skolhem för gossar, nämligen Stockholms läns landstings skyddshem för gossar å Norrby gård, Östergötlands läns landstings skyddshem för gossar å Folåsa, Malmö stads skyddshem för gossar å Östra Spång, Råby räddningsinstitut, Hallands läns landstings skyddshem för gossar å Mäshult, Göteborgs och Bohus läns skyddshem för gossar å Gräskärr, Värmlands läns landstings skyddshem för gossar å Älvåsen och Örebro läns landstings skyddshem för gossar å Åkerby samt följande skyddshem förändrade till yrkeshem, nämligen det av städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund gemensamt ägda skolhemmet i Ljungaskog, Älvsborgs läns landstings skyddshem för gossar i Forsane och Västmanlands läns landstings skyddshem för gossar i Sundbo. Såsom lämplig plats för ett framdeles eventuellt behövligt fjärde yrkeshem hava de sakkunniga tänkt sig någon ort i närheten av Norrköping.

De sakkunniga hava grundat detta sitt förslag på en uppdelning av ifrågavarande område i 7 upptagningsområden för skolhemmens och 3 upptagningsområden för yrkeshemmens vidkommande enligt efterföljande uppställning.

Hemmens namn.	Upptagningsområden.
Skolhem.	
Norrby gård	Stockholms län Uppsala »
Folåsa	Södermanlands län Östergötlands » Norra Kalmar » Gotlands »
Mäshult	Jönköpings län Hallands » Södra Älvsborgs » » Skaraborgs »
Råby och Östra Spång	Kronobergs län Södra Kalmar » Blekinge » Kristianstads » Malmöhus »
Gräskärr	Göt. och Bohus län Norra Älvsborgs » » Skaraborgs »
Älvåsen	Värmlands län Kopparbergs »
Åkerby	Örebro län Västmanlands »
Yrkeshem.	
Sundbo	Stockholms län Uppsala » Södermanlands » Örebro » Västmanlands » Gävleborgs » Kopparbergs »
Forsane	Östergötlands län Hallands » Göt. och Bohus » Älvsborgs » Skaraborgs » Värmlands »
Ljungaskog	Jönköpings län Kronobergs » Kalmar » Gotlands » Blekinge » Kristianstads » Malmöhus »

I denna bestämda uppdelning på olika hem av olika uppgifter hava de sakkunniga dock ansett sig böra göra ett undantag för Råby räddningsinstitut. Detta skyddshem, som tillkommit genom en donation, äger ett utmärkt jord-

bruk och dess verksamhet har hittills i första hand gått ut på elevernas utbildning i jordbruks- och därmed sammanhängande arbete. Det vore enligt de sakkunnigas mening skada att alldeles slopa denna verksamhet. De sakkunniga hava därför tänkt sig en sådan uppdelning av eleverna mellan Råby och Ljungaskog, att, enligt huvudregeln, i Ljungaskog intagas alla gossar, som först efter skolåldern omhändertagits för skyddsuppfostran, och i Råby alla gossar i skolåldern, men att någon överflyttning från Råby till Ljungaskog icke skulle äga rum av sådana elever, som avslutat sin skolgång och önska erhålla utbildning till jordbrukare, utan att dessa skulle få kvarstanna i Råby och där erhålla sådan utbildning. Enligt vad de sakkunniga inhämtat finnes därstädes en särskild byggnad, belägen på ett par hundra meters avstånd från själva huvudbyggnaden, där ifrågavarande äldre elever skulle kunna förläggas, på ett tillfredsställande sätt skilda från de yngre eleverna.

Stockholm, Göteborg och Norrland.

För *Stockholms stads* vidkommande torde någon förändring av nuvarande skyddshem och dess organisation icke vara erforderlig. Skyddshemmet för gossar å Skrubba är redan uppdelat i två från varandra skilda förläggningar, ett skolhem för yngre och ett yrkesutbildningshem för äldre elever, det senare försett med erforderliga verkstäder och maskiner för utbildning i olika yrken.

Däremot är det för *Göteborgs stad* avsedda skyddshemmet för gossar å Vrångsholmen utdömt av stadens egna myndigheter och det föreligger ett av särskilda kommitterade utarbetat förslag om detsammas förflyttning till egendomen Lärjeholm utanför Göteborg. De sakkunniga hava på begäran avgivit yttrande över detta förslag och därvid, utan att ingå i någon närmare detaljgranskning av detsamma, uttalat sin varma anslutning till tanken på skyddshemmets förflyttning från Vrångsholmen, en förflyttning, som enligt de sakkunnigas mening med hänsyn till Vrångsholmens avlägsna och isolerade belägenhet snarast möjligt bör komma till stånd. I detta sitt yttrande hava de sakkunniga även påvisat möjligheten att förlägga skolhem och yrkeshem såsom avdelningar av en och samma anstalt men samtidigt såsom en nödvändig förutsättning för en sådan anordning framhållit angelägenheten av, att de olika avdelningarna så förläggas, att ett effektivt särskiljande av yngre elever från äldre möjliggöres. Avgörandet av denna fråga ligger för närvarande hos Göteborgs stads beslutande myndigheter.

En beräkning av platsbehovet å skyddshem för gossar i *Norrland* enligt förut tillämpade principer ställer sig sålunda. Under tidsperioden 1929—1934 utgjorde antalet för varje år från ifrågavarande landsdelar i skyddshem för gossar intagna elever i medeltal 37, därav 21 i åldern under 14 år, 8 i åldern mellan 14 och 15 år och 8 över 15 år. Med lika fördelning på skolhem och yrkeshem av åldersgruppen mellan 14 och 15 år samt en beräknad medeltid för elevs vistelse i skolhem av 3 år och i yrkeshem av 2 $^1/_2$ år blir antalet elever, som samtidigt kunna komma att vara intagna i skolhem, 75 och antalet elever i yrkeshem 30. Efter minskning av dessa siffror med 10 % för de

kroppsligt sjukas och psykiskt abnormas vidkommande återstå respektive 68 och 27. Dessa siffror fördela sig på de olika länen sålunda, att på Norrbottens län komma 22 platser i skolhem och 10 platser i yrkeshem, på Västerbottens län respektive 7 och 2, på Jämtlands län respektive 6 och 7, på Västernorrlands län respektive 18 och 8 samt på Gävleborgs län 15 platser i skolhem.

Med ledning av dessa siffror och sina iakttagelser vid besöken å de olika skyddshemmen hava de sakkunniga bestämt sig för att föreslå bibehållande av Norrbottens läns landstings skyddshem i Johannisberg och Västernorrlands läns landstings skyddshem i Boda samt inrättande vid dessa båda hem såsom särskilda avdelningar av såväl skolhem som yrkeshem. Å Johannisberg skola då även mottagas gossar från Västerbottens län och å Boda gossar från Jämtlands län. Såsom skolhem för Gävleborgs län synes Gävle stads nuvarande skyddshem å Engesberg lämpa sig. Äldre gossar från Gävleborgs län, vilka böra intagas i yrkeshem, skola även kunna intagas i Boda skyddshem, om detta i det särskilda fallet anses lämpligare än deras intagande i Sundbo skyddshem.

Övertaliga skyddshem.

Genom den nu föreslagna organisationen av skyddshemmen för gossar skulle följande skyddshem icke vidare komma till användning för detta ändamål, nämligen Fröbergska stiftelsens skyddshem å Norrgård, Anna-Lisa Lidbecks uppfostringsanstalt i Lidköping (Margretelunds skyddshem), Gävleborgs läns landstings skyddshem vid Klockarsvedja samt Västerbottens läns landstings skyddshem i Stenfors. Såsom en tänkbar ny uppgift för dessa hem, i den mån de anses böra bibehållas vid någon verksamhet, liknande den nuvarande, vilket väl under alla förhållanden torde bliva fallet med de båda stiftelsehemmen, vilja de sakkunniga peka på den i direktionens över allmänna barnhuset förenämnda skrivelse ifrågasatta vårdformen. Till detta ämne återkomma de sakkunniga i senare delen av sitt betänkande.

Skyddshem för flickor.

Södra och mellersta Sverige utom Stockholm och Göteborg.

Även för vanartade flickor, som icke lida av kroppslig sjukdom eller psykisk abnormitet, skola finnas två slags skyddshem, skolhem och hem för äldre eller, såsom de sakkunniga skulle vilja kalla dem, hemskolor. Vid båda slagen av hem bör ur ren uppfostringssynpunkt finnas ett mindre lantbruk för att giva eleverna tillfälle att deltaga i det sunda och utvecklande arbete, som följer med ett sådant. Skötseln av husdjur har visat sig särskilt ägnad att väcka till liv och utveckla elevernas goda egenskaper.

I skolhemmen bör utöver skolundervisning även meddelas en så god praktisk utbildning som möjligt i varjehanda husliga arbeten. Dessutom böra medel finnas tillgängliga för förhjälpande till specialutbildning av elever, som visat intresse och anlag för något visst yrke. Till denna fråga återkomma de sakkunniga i senare delen av sitt betänkande.

En sammanställning av de vid besöken å skyddshemmen insamlade uppgifterna rörande flickornas önskemål i fråga om val av yrke visar, att av 360 flickor 97 vilja ägna sig åt husligt arbete, 68 åt barnavård, 44 åt sömnadsarbete, 28 åt sjukvård, 23 åt jordbruks- och ladugårdsarbete samt 10 åt trädgårdsarbete; 20 vilja bliva affärsbiträden, 12 hårfrisörskor, 9 tvätterskor och strykerskor, 8 bagerskor, 8 servitriser, 7 lärarinnor och 5 väverskor. Dessutom förekomma ytterligare ett stort antal yrken med endast ett fåtal förespråkare för varje yrke.

Eftersom de flickor som komma till hemskolorna ofta fört ett sådant sedeslöst liv, att de kommit att stå främmande för ett naturligt hemliv, torde det vara lämpligt att under första tiden av deras vistelse i hemmet sysselsätta dem med allmänt husligt arbete, vilket även ur rent medicinsk synpunkt torde vara att förorda. Detta har särskilt framhållits av de av de sakkunniga tillkallade kvinnliga experterna. Därutöver skall tillfälle finnas till verklig utbildning i något eller några speciellt kvinnliga yrken. Vid valet av sådana yrken torde de av eleverna uttalade önskemålen kunna tjäna till ledning. I viss omfattning bör dock yrkesutbildningen även här kunna förläggas utom hemmet till tiden för den villkorliga utskrivningen. Om så sker, torde vistelsetiden i hemmet kunna något förkortas.

Bortsett från Stockholm, Göteborg och Norrland utgjorde antalet i skyddshem för flickor under tidsperioden 1929—1934 nyintagna elever i medeltal 26 under 15 år och 54 över 15 år. Beräkningen har därvid gjorts på samma sätt som ovan i fråga om gossarna. Dock har gruppen 14-åringar helt förts till skolhemsklientelet med hänsyn till att det torde komma att höra till undantagen, att en flicka i den åldern intages i hem för äldre, då i skolhemmen skola kvarstanna även äldre flickor. Tiden för en flickas vistelse i skolhem har beräknats till i medeltal $3^1/_2$ år, med hänsyn till att någon överflyttning därifrån till hem för äldre i regel icke skall äga rum, och i hem för äldre till i medeltal 2 år. Antalet flickor, som samtidigt kunna komma att vara intagna i skolhem, skulle därmed bliva $3\ ^1/_2 \times 26 = 91$ och antalet elever i hemskolor $2 \times 54 = 108$. Med en minskning av dessa siffror med 10 %, avseende de kroppsligt sjuka och psykiskt abnorma, kommer man till slutsiffrorna 82 och 97.

Skolhemmen för flickor borde rätteligen icke göras större än för 25 elever, varemot skyddshemmen för äldre skulle kunna rymma upp till 30. Emellertid torde anledning saknas att utmönstra något av nuvarande skyddshem för flickor enbart av den anledningen, att några av dem äro större än nyss angavs såsom lämpligaste storleken, andra åter betydligt mindre.

Såsom hem för äldre flickor — hemskolor — böra i första hand de för detta ändamål särskilt inrättade hemmen komma till användning, nämligen Mossebo, Härsjögården, Hornö och Morängen. Såsom sådant hem för södra Sverige torde med hänsyn såväl till belägenhet som utrustning Sonestorp bäst lämpa sig. Dessutom är även Håkanstorp, Vita bandets småbrukshem för flickor, för närvarande avsett för äldre flickor. Därest detta hem skulle bibehållas såsom sådant, skulle för användning såsom skolhem återstå Svenska diakoniss-sällska-

pets skyddshem å Sjötorp, Stockholms läns landstings skyddshem å Husby gård, Östergötlands läns landstings skyddshem å Broby, Malmö stads skyddshem å Allarp samt Värmlands läns landstings skyddshem Björkåsen. Dessa hem representera emellertid ett sammanlagt platsantal av 137. Med hänsyn till förestående beräkning av platsbehovet å skolhem för flickor torde därför ett av nämnda hem icke vidare bliva erforderligt. Därvid synes med fäst avseende på hemmens belägenhet och angelägenheten av att skolhemmen så jämnt som möjligt fördelas på ifrågavarande område, Sjötorp närmast böra komma i fråga att nedläggas. Med hänsyn till detta hems i och för sig utmärkta belägenhet och stora utvecklingsmöjligheter anse emellertid de sakkunniga lämpligt, att det före Håkanstorp bibehålles och utnyttjas såsom hemskola. I detta sammanhang kan nämnas, att plan redan föreligger utarbetad till omändring av Sjötorp, varigenom de stora sovsalarna skola utbytas mot mindre rum, därav flera enkelrum. Efter ett genomförande av denna ombyggnadsplan kommer hemmet att bereda plats för 26 flickor och därigenom erhålla en enligt de sakkunnigas mening för en hemskola synnerligen lämplig storlek. Håkanstorp torde emellertid kunna omlägga sin verksamhet, på sätt antytts i fråga om de skyddshem för gossar, som icke vidare skulle bliva behövliga.

De sakkunnigas förslag till skyddshem för flickor utgår från en uppdelning av ifrågavarande område i 4 upptagningsområden för skolhemmens och 5 upptagningsområden för hemskolornas vidkommande enligt nedanstående uppställning.

Hemmens namn.	Upptagningsområden.
Skolhem.	
Husby gård	Stockholms län Uppsala »
Broby	Södermanlands län Östergötlands » Jönköpings » Kalmar » Gotlands » Örebro » Västmanlands »
Allarp	Kronobergs län Blekinge » Kristianstads » Malmöhus »
Björkåsen	Hallands län Göt. och Bohus » Älvsborgs » Skaraborgs » Värmlands » Kopparbergs »
Hemskolor.	
Morängen	Stockholms län Uppsala »

Sjötorp	Södermanlands län, Örebro », Västmanlands », Kopparbergs »
Mossebo	Östergötlands län, Jönköpings », Kalmar », Gotlands »
Sonestorp	Kronobergs län, Blekinge », Kristianstads », Malmöhus »
Härsjögården	Hallands län, Göt. och Bohus », Älvsborgs », Skaraborgs », Värmlands »

Stockholms kyrkliga skyddshemsförenings hem å Hornö, vilket icke upptagits i förestående uppställning, är avsett att i första hand mottaga mödrar och deras späda barn från hela landet och i övrigt stå till förfogande för mottagande av äldre flickor från hela ifrågavarande område i den mån plats saknas på andra för sådana flickor avsedda skyddshem.

Stockholm, Göteborg och Norrland.

Beträffande Stockholm och Norrland hava de sakkunniga icke anledning att föreslå någon ändring i nuvarande förhållanden. För Stockholm torde alltjämt den nuvarande anordningen med Eknäs skyddshem för äldre flickor och barnhemmet Tempelbacken för de yngre väl tillgodose stadens anstaltsbehov. Diakonissanstaltens i Härnösand skyddshem i Gälegården uppfyller med sina särskilda förläggningar för mottagande av yngre och äldre flickor helt de av sakkunniga uppställda fordringarna på en kombination av skolhem och hemskola och torde därför utan några förändringar alltjämt kunna tjäna samma upptagningsområde som hittills. De sakkunniga hava därvid hänfört även Gävle stad till Gälegårdens upptagningsområde, men hinder möter naturligtvis icke, att Gävle stad även i fortsättningen skickar sina vanartiga flickor till sydligare belägna hem, om plats finnes å dessa och detta anses lämpligare. Nämnda stad torde i så fall lämpligen böra sammanföras med Stockholms och Uppsala län till ett upptagningsområde.

Å Göteborgs stads skyddshem för flickor å Lingatan hava hittills i regel intagits yngre flickor såväl från staden som, enligt träffade avtal, från Hallands samt Göteborgs och Bohus län. Äldre flickor från Göteborg torde i regel hava överlämnats till Härsjögårdens skyddshem. Nämnda båda län hava i förestående uppställning hänförts till skyddshemmet Björkåsens upptagningsområde. Göteborgs stad får alltså förfoganderätt över alla platser å Lingatan och därmed möjlighet att därstädes anordna såväl skolhem som hem-

skola för eget behov. Intill dess så skett, torde platsantalet å Härsjögårdens skyddshem vara tillräckligt för mottagande av äldre flickor även från Göteborgs stad.

Skyddshemsverksamhetens handhavande och ledning.

De sakkunniga hava med denna nya organisation, som väsentligt ändrar upptagningsområdena för skyddshem och som ställer betydligt större krav på hemmens uppfostrings- och utbildningsmöjligheter, ansett sig böra överväga, huruvida det alltjämt skulle åligga landstingen och de städer, som icke deltaga i landsting, att ombesörja inrättandet och driften av skyddshem, och kommit till den uppfattningen, att detta svårligen låter sig göra. Erfarenheterna från den gångna tiden torde hava tillfyllest visat, att i regel ett landsting eller en stad, som icke deltager i landsting, icke ensamt är i stånd att på ett tillfredsställande sätt ordna denna fråga. I barnavårdslagen stadgas visserligen möjlighet till samarbete mellan landsting och i landsting icke deltagande städer och denna möjlighet har också i viss utsträckning begagnats, därvid dock i regel förfarits så, att ett landsting eller en stad träffat avtal om förfoganderätt över visst antal platser i annat landsting tillhörigt skyddshem. Men någon större skillnad mellan de skyddshem, som sålunda äro avsedda att betjäna ett större upptagningsområde, och de av ett enda landsting eller en enda stad upprättade skyddshemmen finnes icke. Förhållandena äro ungefär desamma i ena som andra skyddshemmet, naturligtvis, som redan framhållits, med enstaka undantag.

För erhållande av större skyddshemsområden hava de sakkunniga undersökt möjligheten att utvidga det nuvarande samarbetet mellan landsting och städer, som icke deltaga i landsting, till ett mera effektivt sådant. Detta skulle kunna ske genom användande av kommunalförbundsformen, därvid dock av statsmakterna borde uppdragas de gränslinjer, efter vilka en områdesindelning skulle ske. En annan tänkbar organisationsform, som står den nyssnämnda nära, är den, som kommit till användning i fråga om dövstumundervisningen, d. v. s. sammanförande av landstingsområden och ifrågavarande städer i ett lämpligt antal distrikt, vart och ett med sin styrelse, utsedd av vederbörande landsting och städer.

Mot förstnämnda form för samarbete kan emellertid göras den mycket vägande anmärkningen, att enligt gällande rätt sammanslutande av samhällen till kommunalförbund icke kan ske utan samhällenas i fråga medgivande. Därest denna form väljes, skulle genomförandet av den av sakkunniga förordade skyddshemsorganisationen göras helt beroende av landstingens och ifrågavarande städers goda vilja. Man skulle med andra ord stå på ungefär samma punkt som för närvarande.

Den andra av nämnda former för samarbete lider icke av samma fel, i det att statsmakterna här skulle bestämma programmet för samarbetet och säkerhet för dess genomförande alltså under alla förhållanden skulle vara tillstädes. Emellertid är att märka, att i fråga om dövstumundervisningen, det område

alltså, där ifrågavarande organisationsform kommit till användning, förslag föreligger till en omorganisation enligt helt andra riktlinjer än de nuvarande. Därvid har ifrågasatts, att staten skulle övertaga hela dövstumskoleväsendet för att på så sätt bland annat större möjlighet till de dövstummas fördelning på skilda skolor efter arten av vars och ens lyte skulle beredas. Det kan under sådana förållanden ifrågasättas, om icke samma skäl kan åberopas för ett förstatligande av skyddshemsverksamheten. Även på detta område är det nu fråga om en längre gående specialisering av skyddshemsvården. Staten har också redan påtagit sig ansvaret för, att skyddshem för vissa kategorier av vanartade komma till stånd. Trots detta har icke någon statsanstalt hittills blivit upprättad, utan i stället avtal träffats med enskilda föreningar eller institutioner om inrättande av sådana skyddshem.

Emellertid har såsom skäl för dövstumsundervisningens förstatligande även framhållits önskvärdheten av att befria landstingen från utgifter för nämnda ändamål. Genom att staten övertoge kostnaderna skulle skapas en viss utjämning av skattetrycket, eftersom den av utgifterna för dövstumsundervisningen föranledda delen av landstingsskatten kan vara ganska växlande. Det slag av skatteutjämning, varom här är fråga, och som består i att överflytta utgiftsbördan till en större förvaltningsenhet, har av statsmakterna beslutats på ett annat område. Innevarande års riksdag biföll nämligen ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag, enligt vilket staten skall övertaga en ganska väsentlig del av de utgifter för folkskoleväsendet, som det hittills ålegat kommunerna att bestrida. Ett överflyttande från landstingen och de större städerna till staten av kostnaderna för skyddshemsverksamheten innebär alltså ett fortsättande på en väg, som redan beträtts av statsmakterna.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang anföra ytterligare en viktig synpunkt. Skyddshemsverksamheten går ytterst ut på att förhindra, att unga personer, vilka genom anlag eller miljö löpa fara att utvecklas i ogynnsam riktning, komma att vid mognare år ligga samhället till last som brottslingar eller eljest asociala personer. Utom de rent humanitära skäl, vilka göra, att man av den unge vanartige vill söka dana en individ med större såväl andliga som materiella möjligheter till ett lyckligt liv, har samhället på detta område även ekonomiska intressen att bevaka. Känt är, att en enda asocial individ eller familj kan åsamka det allmänna, främst staten, högst betydande utgifter. För varje elev, som genom en rationell skyddshemsverksamhet återskänkes till samhället som en arbetsvillig och arbetsduglig medborgare, sparas de kostnader, vilka ett eventuellt senare omhändertagande på samhällets olika förbättrings- eller vårdanstalter skulle medföra. Även om man på skyddshemsverksamhetens område liksom alltid i fråga om allmänna medel bör iaktta en sund sparsamhet, får dock staten ej tveka att på ett tidigt stadium sätta in sina ansträngningar och offra tillräckliga medel för att förhindra, att uppfostringsbar vanartig ungdom som vuxen kommer att höra till de tärande medlemmarna av samhället. Här gäller i högsta grad, att »det är bättre att dämma i bäcken än i ån».

De sakkunniga föreslå därför, att ansvaret för skyddshemsverksamheten

principiellt skall övertagas av staten, men att enskilda sammanslutningar och stiftelser, som för närvarande bedriva skyddshemsverksamhet eller önska ägna sig åt dylik verksamhet och äga härför erforderliga förutsättningar, skola äga möjlighet därtill enligt de av de sakkunniga uppdragna riktlinjerna och på de villkor i övrigt, varom överenskommelse kan träffas. De mellan Kungl. Maj:t och kronan samt enskilda sammanslutningar eller landsting tidigare ingångna överenskommelserna torde därvid kunna tjäna såsom mönster. På redan anförda skäl böra dessutom städerna Stockholm och Göteborg själva ordna sina skyddshem.

Styrelse och personal.

För varje skyddshem skall alltjämt finnas en styrelse med de befogenheter, som lagen och det för skyddshemmet fastställda reglementet närmare angiva.

I styrelserna för de skyddshem, vilka på grund av träffade överenskommelser alltjämt komma att drivas av enskild sammanslutning eller stiftelse, skall Kungl. Maj:t äga att utse en ledamot och en suppleant. För ett statligt hem skall hela styrelsen utses av Kungl. Maj:t, därvid den sakkunskap och det intresse för verksamheten, som redan finnas i orterna, naturligtvis böra utnyttjas.

Styrelserna för yrkeshemmen eller hemskolorna böra, såsom i regel fallet är med de nuvarande skyddshemmens styrelser, bestå av 5 ledamöter och 3 suppleanter. För skolhemmens styrelser torde det räcka med tre ledamöter och två suppleanter. Allmän pedagogisk och ekonomisk erfarenhet samt insikt och erfarenhet på jordbrukets och hantverkets områden böra vara företrädda inom styrelserna för yrkeshemmen och hemskolorna. I varje styrelse skall minst en av ledamöterna och en av suppleanterna vara kvinna.

Yrkeshemmen skola stå under närmaste ledning av en föreståndare eller direktör med pedagogisk och om möjligt även teknisk utbildning. Eftersom vid varje sådant hem skall finnas minst två elevhem, måste föreståndaren vid sin sida hava två assistenter, vilka var och en skola hava tillsynen över ett sådant hem. För att dessa arbetskrafter helt skola utnyttjas, böra de dessutom biträda dels med den teoretiska undervisning, som ansluter sig till den praktiska yrkesutbildningen, dels ock med hemmets räkenskaper och övriga skrivgöromål. Önskvärt är, att även en av dessa assistenter är kompetent att leda elevernas gymnastik och lekar. För undervisningen i de olika hantverksgrenarna skola finnas lika många hantverkslärare, i regel alltså tre, med specialutbildning. Jordbruksarbetet skall stå under ledning av en rättare; för arbetet i trädgården erfordras en trädgårdsmästare och för arbetet i ladugården en ladugårdsförman. Bland de manliga befattningshavarna måste dessutom finnas två nattvakter samt en gårdskarl eller chaufför. För hushållsarbetet måste anställas en husmoder, en kokerska och två biträden samt dessutom möjligen en person, som har hand om hemmets sömnad och tvätt.

Ett skolhem för gossar om ungefär 20 elever torde kräva en föreståndare, tillika lärare, en husmor, som därjämte är lärarinna, en manlig assistent och

arbetsledare, en kokerska och ett biträde. För ett något större hem torde dessutom bliva behövligt med en ytterligare manlig eller kvinnlig lärarkraft. I så fall skulle husmodern kunna befrias från all undervisningsskyldighet.

De kvinnliga hemskolorna skola förestås av en föreståndarinna, som även bör kunna meddela undervisning i fortsättningsskola eller giva extra kurser i någon arbetsgren, i vilken hon har särskild utbildning. Förutom föreståndarinnan skola finnas en skolköksläraringa, en handarbetslärarinna samt en lanthushållslärarinna för det yttre arbetet. Alla lärarinnorna böra vara fackutbildade. Någon av dem eller föreståndarinnan bör äga sjukvårdsutbildning. Även bör någon av befattningshavarna äga sådan utbildning, att hon kan leda elevernas gymnastik och lekar. Vid ifrågavarande hem bör slutligen finnas anställd en manlig, helst gift befattningshavare, kunnig i jordbruks-, trädgårds- och reparationsarbete.

Vid skolhemmen för flickor behöva anställas föreståndarinna (husmoder), folkskollärarinna, samt behövligt antal fackläraringar. Även vid dessa hem bör finnas någon sjukvårdskunnig och någon med sådan utbildning, att hon kan leda gymnastik och lekar; likaså en manlig befattningshavare, helst gift, såsom gårdskarl och för lantbrukets skötsel.

Till frågan om anordnande av särskild utbildning för skyddshemspersonal återkomma de sakkunniga i den senare delen av sitt betänkande.

Kap. VI. Vården av psykiskt abnorma.

Såsom redan i det föregående anförts, är en av förutsättningarna för åstadkommande av en god skyddshemsorganisation den, att de föreslagna skolhemmen, yrkeshemmen och hemskolorna endast behöva mottaga elever, som kunna tillgodogöra sig den undervisning, som kommer att meddelas i dessa hem. Psykiskt abnorma eller undermåliga elever skola alltså placeras på annat håll.

För närvarande finnas för detta ändamål särskilda avdelningar vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall för gossar och Stockholms stadsmissions skyddshem Skarvik och Tallåsen för flickor.

Vad Hall beträffar, har det emellertid visat sig otillräckligt för detta ändamål. Enligt den för Hall fastställda organisationsplanen skulle av där befintliga avdelningar Håga vara avsedd för äldre och Holmia för yngre elever av ifrågavarande kategori. Men, såsom redan i annat sammanhang omtalats, har tillströmningen av sådana elever varit så stor, att en del av dem måst placeras i de för normala avsedda avdelningarna. Att detta måste inverka menligt på hela verksamheten vid Hall är uppenbart. Dels kunna de elever, som sålunda placeras i annan miljö än den för dem avsedda, icke påräkna att erhålla den för dem mest lämpade specialbehandlingen, dels måste deras närvaro å de för normala elever egentligen avsedda avdelningarna medföra såväl obehag för dessa elever som svårigheter för ledningen.

De sakkunniga hava därför kommit till den uppfattningen, att det icke är lämpligt att framdeles använda Hall för denna dubbla uppgift. Vad beträffar de nuvarande avdelningarna för äldre och svårare vanartade elever, torde deras uppgift komma att till en del övertagas av de yrkeshem, som av de sakkunniga föreslås. Något behov av andra strängare skyddshem torde icke finnas, utan överflyttning av svårare vanartade elever, vilka icke kunna fostras på yrkeshem, torde kunna äga rum direkt till allmänna uppfostringsanstalten å Bona. Är sådan elev över aderton år, kan dessutom överflyttning äga rum till det för ynglingar i denna ålder avsedda Höreda skyddshem. De för äldre och svårare vanartade elever avsedda avdelningarna vid Hall torde därför icke längre behöva användas för denna uppgift. Det synes då de sakkunniga naturligt, att även dessa avdelningar tagas i anspråk för de psykiskt defektas räkning. Därigenom skulle platsbehovet för deras vidkommande bliva tillräckligt tillgodosett. Och än mera: möjlighet torde då även erbjuda sig att vid Hall inrätta en särskild avdelning för observation av sådana elever, rörande vilkas rätta behandling tvekan kan

råda. Frågan om den närmare organisationen av Hall för dessa uppgifter hava de sakkunniga för avsikt att behandla i den senare delen av sitt betänkande.

I den mån ytterligare anordningar kunna krävas för de psykiskt defekta flickornas vidkommande, torde erforderlig utbyggnad böra göras vid de för sådana flickor för närvarande avsedda skyddshemmen Skarvik och Tallåsen. Även till denna fråga återkomma de sakkunniga i det senare betänkandet. Redan i detta sammanhang torde dock böra omförmälas, att från de för dessa hem ansvarigas sida önskemål framkommit om anordnande av dels en särskild, mindre avdelning, dit de mest överkänsliga och för större sällskap mera ömtåliga eleverna kunde överlämnas, dels ett övergångshem, dit de elever, som skola utskrivas men ej äro mogna att komma direkt ut i levande livet, kunde sändas.

De sakkunniga förutsätta, att varje skyddshem dessutom skall äga tillgång till psykiatriskt skolad läkare.

Kap. VII. Tillsynen över skyddshemmen.

Skyddshemmen äro för närvarande underkastade inspektion av en skyddshemsinspektör, sorterande under statens inspektör för fattigvård och barnavård i socialdepartementet, samt stå samtidigt under länsstyrelsernas överinseende. Enligt sin den 8 maj 1925 utfärdade instruktion bör skyddshemsinspektören i fall av behov hänvända sig till skolöverstyrelsen för inhämtande av anvisningar och råd i frågor, som röra undervisning och uppfostran vid skyddshemmen och de allmänna uppfostringsanstalterna.

Historik.

Enligt *1899 års kommittébetänkande* med förslag till lag angående vanartade och i sedligt avseende försummade barns behandling skulle skyddshemmen vara underkastade den inspektion, som Konungen bestämde. Beträffande sättet för inspektionens verkställande ansåg kommittén två system därför kunna ifrågakomma. Antingen skulle inspektionen kunna så anordnas, att samtliga anstalter i hela riket övervakades av en enda eller, om så skulle visa sig behövligt, av ett par inspektörer, vilka skulle hava inspektionen av skyddshemmen till sin huvudsakliga uppgift, eller också skulle inspektionen kunna uppdragas åt samma personer, som hade folkskolornas inspektion sig anförtrodd. Kommittén förordade för sin del den sistnämnda anordningen och förutsatte därför, att Kungl. Maj:t skulle vid meddelandet av bestämmelser angående inspektionen över skyddshemmen komma att, åtminstone till en början, uppdraga denna inspektion åt folkskolinspektörerna.

I den av Kungl. Maj:t till *1902 års riksdag* framlagda propositionen i ämnet förordades emellertid systemet med en eller flera särskilda inspektörer. Såsom skäl härför anfördes angelägenheten av, att inspektören vore en man med en mera omfattande erfarenhet i fråga om rätta ordnandet och skötseln av ett skyddshem än som kunde förväntas hos folkskolinspektörerna, vilkas verksamhet vore inskränkt till ett jämförelsevis ringa område. Den närmare anordningen av inspektionen skulle det ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa genom utfärdade instruktioner eller särskilda föreskrifter.

Riksdagen ansåg dock, att inspektionen borde uppdragas åt personer, som vore förtrogna med ortens egendomligheter och vid bedömandet av skyddshemmens verksamhet toge nödig hänsyn därtill, och förordade därför kommittéförslaget.

Genom kungl. cirkulär till Konungens befallningshavande i samtliga län

den 31 oktober 1902 meddelades därefter föreskrifter beträffande den åt folkskolinspektörerna uppdragna inspektionen.

På grund av sin natur tillhörde ärenden angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn dåmera ecklesiastikdepartementet.

I en den 31 augusti 1918 till Kungl. Maj:t ingiven framställning hemställde *folkskoleöverstyrelsen*, att hos överstyrelsen måtte anställas en konsulent för att med avseende å skyddshemsarbetet utöva liknande verksamhet, som tillkomme de redan befintliga inspektörerna för blindundervisningen, dövstumundervisningen och sinnesslöundervisningen beträffande nämnda grenar av abnormundervisningen. Framställningen motiverades därmed, *att*, eftersom i allmänhet blott ett skyddshem funnes inom samma inspektionsområde, vederbörande folkskolinspektörer saknat tillfälle till jämförelse och överblick och därför icke heller varit i tillfälle att lämna erforderliga råd och anvisningar, *att*, på grund av den brist på enhetlighet, som vidlådde denna anordning, de råd och anvisningar, som lämnades, lätteligen bleve ganska olikartade och kanske stundom rent av motstridande, i det att vad som på ett håll mötte gillande och uppmuntran på ett annat kunde betecknas såsom mindre lämpligt, *samt att* de erfarenheter, som gjordes på ett håll, i saknad av lämpligt förmedlande organ ej i önskvärd utsträckning kunde tillgodogöras för arbetet på andra håll och skyddshemsarbetet i landet därför icke kunde nå den planmässiga utveckling, som vore önskvärd. Framställningen avsåg emellertid icke någon centralisering av den ekonomiska kontrollen över skyddshemmen, utan denna liksom granskningen av rekvisitioner av statsbidrag skulle alltjämt ombesörjas av folkskolinspektörerna. I arvode åt konsulenten föreslog folkskoleöverstyrelsen samma belopp, som utgick till inspektören för sinnesslöanstalterna, eller 1 500 kronor jämte resekostnads- och traktamentsersättning.

Förslag i ämnet i enlighet med folkskoleöverstyrelsens framställning förelades genom proposition nr 233 *1919 års riksdag*, tillstyrktes av statsutskottet (utl. nr 147) och antogs av riksdagen.

Instruktion för den nye konsulenten fastställdes av skolöverstyrelsen den 26 mars 1920. Enligt den för skolöverstyrelsen den 31 oktober 1919 fastställda instruktionen hade skolöverstyrelsen att i fråga om vanartade och i sedligt avseende försummade barn samt minderåriga förbrytare, på det sätt och i den ordning Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva, medverka vid ordnandet och ledningen av den uppfostran, som skulle komma ifrågavarande ungdom till del.

Fattigvårdslagstiftningskommittén anförde i sitt betänkande med förslag till lag om den offentliga barnavården i förevarande fråga bland annat följande: Rörande de organ, åt vilka inspektionen över den kommunala barnavården borde anförtros, ansåge kommittén skäl ej föreligga att avvika från vad som redan gällde, nämligen att inspektionen i första hand skulle ligga hos Konungens befallningshavande. För att den inspekterande och rådgivande verksamheten i orterna (genom särskilda barnavårdskonsulenter) skulle utövas efter något så när enhetliga grunder, krävdes emellertid ett centralt

organ, som hos sig sammanfattade den inspekterande och konsulterande myndigheten för riket i dess helhet. Behovet av ett dylikt organ sammanfölle med kravet på att inom den högsta förvaltningen få en representant för barnavården, som kunde verkställa utredningar och avgiva yttranden i de frågor beträffande barnavården, som komme under Kungl. Maj:ts bedömande. Anordnandet av ett sådant organ förutsatte, att samtliga hit hörande barnavårdsärenden sammanfördes på en punkt i centralförvaltningen. Då det här gällde sociala frågor av den största betydelse, borde uppenbarligen ärendena angående den offentliga barnavården i sin helhet förläggas till socialdepartementet, vilket redan hade den största delen av dessa ärenden, och således dit överflyttas de ärenden rörande vanartade och i sedligt avseende försummade barn, som tillhörde ecklesiastikdepartementet. Den centrala inspektionen över barnavården borde inom socialdepartementet förläggas till den där redan inrättade byrån för fattigvård och barnavård, vare sig för denna inspektion anställdes en särskild inspektör eller den, såsom till en början syntes kunna ske, uppdroges åt statens fattigvårdsinspektör såsom inspektör även för den offentliga barnavården.

Med hänsyn till den säregna ställning skyddshemmen intoge inom barnavårdsarbetet och vilken bleve än mera framträdande, om enligt kommitténs förslag omhändertagande av vanartade barn för skyddsuppfostran utsträcktes till att omfatta sådana även i åldern 15—18 år, syntes skyddshemmen böra vara föremål för en alldeles särskild inspektion. Denna borde avse icke blott undervisningsförhållandena utan alla anordningar vid anstalterna samt efterlevandet av lag och författningar. I sammanhang därmed borde den nu åt folkskoleinspektörerna uppdragna inspektionen, vilken till följd av förhållandenas makt huvudsakligen torde hava avsett de rent pedagogiska sidorna av verksamheten, upphöra. Det borde ankomma på Kungl. Maj:t att förordna, huru denna skyddshemsinspektion skulle anordnas. Såsom grundläggande för inspektionens omfattning och utövande torde i huvudsak kunna tagas de föreskrifter, som i sådant hänseende utfärdats för den hos skolöverstyrelsen anställde skyddshemskonsulenten. Utsträckningen av skyddshemsarbetet till äldre årsklasser samt inordnande under inspektionen av statens anstalter nödvändiggjorde dock att större vikt lades vid det moment i inspektionen, som avsåge tillsyn om ett rätt iakttagande av gällande lagbestämmelser och ordningsföreskrifter samt arbetsförhållandena och utbildningen till arbetsduglighet. Med hänsyn därtill kunde tvekan råda, om inspektören för skyddshemmen alltjämt skulle inordnas under skolväsendet och det departement, som handhade dithörande ärenden, eller under socialdepartementet, dit barnavårdsärendena skulle komma att förläggas. Detta vore närmast en rent administrativ fråga, som borde ankomma på Kungl. Maj:t att efter lämplighetsgrunder på bästa sätt ordna. Enligt kommitténs mening vore det emellertid med hänsyn både till samlandet av alla barnavårdsärenden hos en och samma centrala myndighet och till omfattningen av inspektionens uppgift lämpligast, att densamma förlades under sistnämnda departement. Med hänsyn till den stora betydelsen av de pedagogiska synpunkterna vid uppfostringsarbetet i

skyddshemmen måste emellertid av inspektören fortfarande fordras framstående pedagogisk kompetens. Det syntes ock därför vara angeläget, även om den sociala sidan av hans verksamhet föranledde hans inordnande under socialdepartementet, att han stode i förbindelse även med skolans myndigheter och ecklesiastikdepartementet, vars tillsyn skolväsendet även vid skyddshemmen borde vara underlagt.

I sitt över fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag avgivna utlåtande anförde *skolöverstyrelsen* i förevarande fråga följande: Den offentliga barnavården torde i stort sett kunna och böra betraktas som en uppfostringsangelägenhet. Detta gällde naturligtvis icke minst beträffande sådana barn över 7-årsåldern, vilka på grund av hemmens oförmåga att fylla sin uppfostrargärning omhändertagits för vård och uppfostran i särskilda för dem avsedda skolor och uppfostringsanstalter. Deras undervisning, vård och uppfostran borde ledas efter i huvudsak samma principer, som tillämpades i fråga om deras lyckligare lottade jämnåriga. Det vore därför av vikt, att denna gren av undervisnings- och uppfostringsväsendet även i den centrala förvaltningen och beträffande inspektionen hänfördes till med densamma likartade och närbesläktade förvaltningsområden. Den inspektion, som skyddshemmen dåmera vore underkastade, utövades av folkskolinspektörerna och inspektören för skyddshemsverksamheten, vilka båda inspektionsorgan sorterade under skolöverstyrelsen och ecklesiastikdepartementet. I denna anordning, vilken i fråga om ändamålsenlighet och effektivitet torde hava visat sig fullt tillfredsställande och även ur kostnadssynpunkt syntes förmånlig, borde enligt överstyrelsens mening ingen förändring äga rum.

Skyddshemsinspektören anförde i samma fråga bland annat: Det syntes icke tillrådligt, att ledningen av en verksamhet, som — såsom fallet vore med skyddshemsverksamheten — så övervägande hade uppfostran av barn och ungdom till huvudinnehåll, flyttades från ecklesiastikdepartementet till socialdepartementet, från skolöverstyrelsen till fattigvårdsbyrån. Skyddshemsinspektören borde icke endast själv vara pedagog av facket, det vore också av största vikt, att vid skyddshemsärendenas behandling i den centrala förvaltningen pedagogiska synpunkter tillmättes tillbörlig vikt och att erfarenhet, vunnen från närliggande uppfostringsgrenar, funnes för handen. Det syntes därför såsom en försämring, om den centrala skyddshemsinspektionen överflyttades från skolöverstyrelsen till byrån för fattigvårdsärenden.

Vid framläggande av *propositionen* i ämnet anförde föredragande departementschefen bland annat följande: Enligt kommitténs förslag skulle blott den kommunala barnavården stå under länsstyrelsernas uppsikt. Skäl förelåge emellertid ej att från länsstyrelsernas överinseende undandraga en så viktig del av barnavården inom länet som skyddshemsverksamheten. Den ställning, som enligt förslaget tillkomme länsstyrelserna såsom besvärsinstans i vissa frågor angående intagning i och utskrivning från skyddshem m. m., borde jämte länsstyrelsernas föreslagna rätt och plikt att beträffande den kommunala barnavården ingripa, när helst missförhållande förelåge, följdriktigt föranleda, att dessa myndigheter erhölle möjlighet att i fall av behov beivra

missförhållanden jämväl vid skyddshem. Visserligen skulle enligt förslaget den centrala skyddshemsinspektionen bibehållas, men detta uteslöte ej, att länsstyrelserna tilldelades nyssnämnda befogenhet. Ett liknande förhållande förelåge beträffande de i fattigvårdslagen föreskrivna arbetshemmen; dessa vore ej undantagna från länsstyrelsernas allmänna inseende, ehuru åt statens fattigvårdsinspektör vore uppdraget att utöva tillsyn över dem. Liksom fattigvårdskonsulenterna ej hade att taga befattning med arbetshemmen, torde ej heller de konsulenter, vilka enligt föreliggande förslag skulle biträda länsstyrelserna, böra befatta sig med skyddshemmen. — Den centrala skyddshemsinspektionen torde under den tid den fungerat hava verksamt befrämjat skyddshemmens utveckling och samarbetet mellan landstingen i detta hänseende. Därest föreliggande förslag antoges, bleve en dylik specialinspektör än mer behövlig än förut, särskilt med hänsyn till att inspektörens yttrande skulle inhämtas i frågor angående överföring av elever från en anstalt till anstalt av annat slag, varjämte den föreslagna utsträckningen av skyddsuppfostran till ungdom i åldern 15—18 år givetvis föranledde, att inspektörens erfarenhet komme att i än högre grad än tillförene tagas i anspråk. Enligt förslaget skulle det även ankomma på inspektören att taga viss befattning med granskning av skyddshemsstyrelsernas ansökningar om statsbidrag. I huvudsaklig överensstämmelse med gällande lag och kommittéförslaget torde böra stadgas, att Konungen skulle äga förordna angående tillsyn över verksamheten vid skyddshemmen. Såsom kommittén framhållit, borde folkskolinspektörernas befattning med skyddshemmen utan olägenhet kunna upphöra. Deras tillsyn torde huvudsakligen hava avsett den vid skyddshemmen bedrivna undervisningen, och tillsyn i detta hänseende kunde givetvis med lika stor fördel anförtros åt en pedagogiskt utbildad skyddshemsinspektör. Den förhandenvarande splittringen av ansvaret mellan skyddshemsinspektören och folkskolinspektörerna komme på detta sätt, helt visst till båtnad för skyddshemmens utveckling, att upphöra. — Ärenden angående vanartade och i sedligt avseende försummade barn, vilka enligt gällande lag i regel behandlades av den kyrkliga kommunens organ, skolrådet, handlades till följd därav fortfarande inom ecklesiastikdepartementet. Då barnavården i dess helhet enligt föreliggande förslag skulle tillhöra den borgerliga kommunen, följde som en given konsekvens därav, att samtliga barnavårdsärenden även borde behandlas inom socialdepartementet. Därav torde föranledas skyddshemsinspektionens förläggande till sistnämnda departement, varav dock ej följde, att inspektionens förbindelse med skolmyndigheterna borde upphöra. Tvärtom borde genom lämpliga föreskrifter i en blivande ny instruktion för skyddshemsinspektören garanti vinnas för kontakt mellan inspektören och skolöverstyrelsen, till vilken inspektören borde avgiva rapporter över undervisningen vid skyddshemmen. I förekommande fall torde även Kungl. Maj:t böra i skyddshemsärenden inhämta skolöverstyrelsens utlåtande. En förebild till en dylik samverkan mellan institutioner, som hörde till socialdepartementet, och skolöverstyrelsen funnes beträffande statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa; dessa lydde under socialdepartementet, men stode under närmaste överinseende

av skolöverstyrelsen. — Beträffande den centrala inspektionen över barnavården förordade departementschefen kommitténs förslag, dock att det icke borde ifrågasättas att för denna uppgift anlita annat organ än statens fattigvårdsinspektör och den av honom ledda byrån för fattigvård och barnavård inom socialdepartementet.

Kungl. Maj:ts förslag i nu återgivna delar tillstyrktes av andra lagutskottet (utl. nr 27) och bifölls av riksdagen (skr. nr 245).

Den 6 juni 1924 (Sv. ffs. nr 361) utfärdades lag om samhällets barnavård, vars 20 och 21 §§ innefatta bestämmelser om uppsikt över samhällets barnavård. Med stöd av det i sistnämnda paragraf givna bemyndigandet förordnade Kungl. Maj:t, sedan kostnadsfrågorna varit föremål för prövning av 1925 års riksdag, i kungörelse den 8 maj 1925 (nr 130) med vissa föreskrifter i anledning av lagen om samhällets barnavård, att tillsyn över verksamheten vid skyddshemmen skulle utövas av en utav Kungl. Maj:t förordnad skyddshemsinspektör samt att närmare bestämmelser angående denne inspektörs åligganden skulle meddelas i en för honom av Kungl. Maj:t utfärdad instruktion. Sådan instruktion utfärdades även samma den 8 maj 1925 (Sv. ffs. nr 133). Samtidigt vidtogos även ändringar i instruktionen för skolöverstyrelsen beträffande dess befattning med skyddshem och allmänna uppfostringsanstalter.

Skyddshemsinspektörens arvode höjdes vid 1925 års riksdag från 1 500 till 2 500 kronor, varå dock icke tillfällig löneförbättring men väl dyrtidstillägg skulle beräknas.

I skrivelse den 22 september 1928 gjorde *statens inspektör för fattigvård och barnavård* framställning om förhöjning av skyddshemsinspektörens arvode från sålunda bestämda 2 500 kronor till 7 000 kronor. Såsom skäl härför anfördes det omfattande och maktpåliggande arbete, som ålåge skyddshemsinspektören, sedan 1924 års lag om samhällets barnavård trädde i kraft, därvid närmast stode på dagordningen yrkesutbildnings- och anställningsfrågornas lösning, samt den därav föranledda nödvändigheten, att skyddshemsinspektören kunde ägna tillräcklig tid och krafter åt sitt arbete. Sedan nämnda frågor blivit lösta, torde arbetet bliva mindre krävande, varför skyddshemsinspektören då skulle kunna förena sin befattning med någon annan närliggande uppgift.

Frågan framlades för *1929 års riksdag* i statsverkspropositionen, femte huvudtiteln, punkten 37, därvid föredragande departementschefen förklarade sig anse framställningen böra röna beaktande; dock att med hänsyn därtill, att behovet av en helt sysselsatt inspektör icke skulle bliva permanent, det syntes lämpligt att söka den nye inspektören bland personer, vilka såsom överförda å indragningsstat eller av annan anledning kunde förfoga över sin tid utan att för sin utkomst vara helt beroende av arvodet som skyddshemsinspektör. På denna grund föreslogs i propositionen ett arvode av 5 000 kronor, varå icke tillfällig löneförbättring men däremot dyrtidstillägg enligt för nyreglerade verk gällande grunder borde utgå.

Vad av departementschefen sålunda föreslagits tillstyrktes av statsutskot-

tet (utl. nr 5, punkten 37), dock med den ändringen att dyrtidstillägg icke borde utgå å det föreslagna arvodet. Detta blev också riksdagens beslut (skr. nr 5 A, punkten 34).

Vid 1929 års riksdag väcktes i första kammaren en motion (nr 282), däri hemställdes om överflyttning till socialstyrelsen av socialdepartementets byrå för fattigvård och barnavård med den där anställda personalen. Med anledning av denna motion föreslog statsutskottet riksdagen att i avvaktan på närmare utredning av frågan genom Kungl. Maj:t, och då jämväl vissa andra frågor torde böra vinna sin lösning i samband med genomförande av förslag om besparingar inom socialstyrelsen, låta tills vidare anstå med den definitiva prövningen av ifrågavarande förslag. Detta blev även riksdagens beslut.

Den 12 september 1930 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att tillkalla en sakkunnig person att i egenskap av utredningsman inom socialdepartementet biträda med utredning rörande spörsmålet om överflyttning — helt eller delvis — från socialdepartementet till socialstyrelsen av statens fattigvårds- och barnavårdsinspektion ävensom av den centrala handläggningen i övrigt av fattigvårds- och barnavårdsärenden. Enligt Kungl. Maj:ts beslut skulle utredningen företagas i samråd med statens inspektör för fattigvård och barnavård samt med socialstyrelsen. Med stöd av detta bemyndigande tillkallades sedermera framlidne f. d. landshövdingen Johan Widén såsom utredningsman. Denne avlämnade den 29 februari 1932 betänkande i ämnet, däri han principiellt förordade den nämnda överflyttningen men ifrågasatte, huruvida den lämpliga tidpunkten vore inne att genomföra densamma, detta särskilt med hänsyn till de organisationsplaner beträffande socialstyrelsen, vilka i den närmaste framtiden kunde komma att genomföras. I avgivna yttranden hava statens inspektör för fattigvård och barnavård icke funnit anledning att biträda förslaget, medan socialstyrelsen tillstyrkt detsamma, dock icke till omedelbart genomförande.

Vid anmälan av nämnda betänkande i statsverkspropositionen till 1933 års riksdag, femte huvudtiteln, punkten 1, anförde föredragande departementschefen, att han för egen del förordade, att med prövningen av det i betänkandet framlagda förslaget för närvarande finge anstå.

Sedermera har landshövdingen Karl Tiselius tillkallats att såsom sakkunnig inom socialdepartementet biträda med utredning rörande socialstyrelsens organisation. Denna utredning pågår för närvarande.

De sakkunnigas förslag.

De sakkunniga anse det självklart, att en särskild inspektion av skyddshemmen alltjämt måste finnas. Den omläggning av skyddshemsverksamheten, som av de sakkunniga föreslås, kräver dessutom för sitt genomförande central myndighets medverkan. Att verksamheten föreslås i viss omfattning förstatligad synes utgöra ett särskilt skäl för dess ställande under effektiv statlig kontroll.

Frågan blir då närmast, om den nuvarande anordningen med den centrala inspektionen knuten vid barnavårdsinspektionen och därmed vid socialdepartementet kan anses tillfredsställande. Av den förut lämnade redogörelsen för skyddshemsinspektionens tillkomst framgår, att överflyttningen av densamma från skolöverstyrelsen och ecklesiastikdepartementet till barnvårdsinspektionen och socialdepartementet skett mot såväl skolöverstyrelsens som dåvarande skyddshemsinspektörens avstyrkande. De enda skäl, som anfördes för en sådan åtgärd, voro dels önskvärdheten att hos en och samma centrala myndighet samla alla barnavårdsärenden, dels den omständigheten, att ärenden angående barnavården föreslogos överflyttade från den kyrkliga till den borgerliga kommunen, varav såsom en given konsekvens ansågs följa, att samtliga barnavårdsärenden även borde behandlas inom socialdepartementet.

Efter den omläggning av skyddshemsverksamheten, som av de sakkunniga föreslås, synas dessa skäl icke längre hava någon bärkraft. Genom en sådan omläggning skulle skyddshemsverksamhetens mål, elevernas fostran till goda medborgare, komma att till en stor del vinnas genom meddelande av en rationell undervisning och utbildning och därmed skapande av möjligheter för eleverna att efter utskrivningen från skyddshemmet reda sig på egen hand. Skyddshemmen komma därigenom att bliva likställda med andra undervisnings- och utbildningsanstalter och därmed synes enligt de sakkunnigas mening det naturligaste vara, att de, även när det gäller deras placering i den centrala förvaltningen, sidoordnas med dessa. Att skyddshemmen dessutom även hava att meddela eleverna den personliga fostran och omvårdnad, som eljest ålegat föräldrahemmet, är endast en given följd av deras anordnande som internat och synes icke böra föranleda, att de i nu ifrågavarande hänseende behandlas på annat sätt än andra skolinternat, exempelvis för dövstumma och blinda. Anledning synes icke heller vara att därvid göra något undantag för de skyddshem, som avsetts för sådana elever, vilka på grund av själsliga defekter icke kunna i någon större utsträckning tillgodogöra sig vanlig undervisning. De sakkunniga föreslå alltså, att tillsynen över verksamheten vid skyddshemmen återflyttas till skolöverstyrelsen att där närmast handhavas av en hos skolöverstyrelsen anställd skyddshemsinspektör samt att i anslutning därtill den centrala handläggningen i högsta instans av ärenden rörande skyddshemmen och deras verksamhet överflyttas från socialdepartementet till ecklesiastikdepartementet.

Vad skyddshemsinspektören beträffar, synes han böra erhålla en mera fast ställning än för närvarande. Det torde icke finnas någon möjlighet att skyddshemsinspektörens arbete inom överskådlig tid skall bliva av så lindrig beskaffenhet, att en förening av denna befattning med annan verksamhet skulle kunna ifrågakomma. Tvärtom torde angelägenheten av, att skyddshemsinspektören i större utsträckning än för närvarande kan ägna sin tid åt besök vid de olika skyddshemmen, med nödvändighet kräva, att han befrias från åtskilligt arbete, som för närvarande binder honom vid skrivbordet. För utförande av sådant arbete bör alltså till hans förfogande ställas ett biträde. I lönehänseende synes skyddshemsinspektören böra likställas med exempelvis direktören

vid allmänna uppfostringsanstalten å Bona, vilken uppbär lön enligt 27:e lönegraden av avdelning B i den för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, gällande löneplanen (B 27). Den ytterligt ansvarsfulla och krävande ställning, som skyddshemsinspektören erhåller i och med den nu föreslagna organisationens genomförande, och de stora krav, som måste ställas på hans pedagogiska och praktiska kvalifikationer, torde tillräckligt motivera en sådan löneplacering.

Kap. VIII. Samarbete mellan skyddshem och allmänna uppfostringsanstalter.

Samma år som lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn tillkom även lagstiftningen angående minderåriga förbrytares behandling. Dessa båda lagstiftningar kompletterade varandra så till vida, att lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn i regel endast avsåg barn under femton år, medan lagstiftningen angående minderåriga förbrytares behandling gällde dem, vilka fyllt femton men ej aderton år. Mellan de för vanartade inrättade skyddshemmen och de för minderåriga förbrytare avsedda allmänna uppfostringsanstalterna ägde ingen som helst kommunikation rum.

På detta sätt fortsattes ifrågavarande uppfostringsarbete på två fullt skilda parallella linjer ända fram till ikraftträdandet av 1924 års lag om samhällets barnavård. Den genom nämnda lag vidtagna höjningen av högsta åldersgränsen för behandling enligt lagen av vanartade barn till aderton år tillika med den samtidigt införda möjligheten att få särskilt svårt vanartade skyddshemselever över femton år överlämnade till allmän uppfostringsanstalt medförde i förevarande hänseende en genomgripande förändring. Åldersgränsen blev alltså nu densamma för möjligheten för barnavårdsnämnd att för skyddsuppfostran omhändertaga vanartade barn och för domstol att förordna om straffs utbytande mot tvångsuppfostran. Det blev därefter mången gång en ren tillfällighet, som avgjorde, om ett barn i åldern mellan femton och aderton år blev omhändertaget av barnavårdsnämnd och insatt i skyddshem eller efter domstols förordnande överlämnat till allmän uppfostringsanstalt. Genom överflyttningsmöjligheten kommo även att i sistnämnda anstalter sammanföras såväl vanartade som brottsliga barn. Frågan om ett intimare samarbete mellan skyddshemmen och allmänna uppfostringsanstalterna hade också tidigare varit under övervägande.

Fattigvårdslagstiftningskommittén hade sålunda under utarbetandet av sitt betänkande med förslag till lag om den offentliga barnavården varit inne på tanken att sammanföra de av kommittén föreslagna statliga skyddshemmen och de allmänna uppfostringsanstalterna men efter ett ingående dryftande av skälen för och emot kommit till den uppfattningen, att så, åtminstone för det dåvarande, icke borde äga rum.

Vid övervägande av frågan, huruvida man möjligen borde stadga rätt till överflyttning av vissa svårare fall från de statliga skyddshemmen till allmän uppfostringsanstalt, hade kommittén funnit en sådan möjlighet överflödig.

I fortsättningen av sitt förut (sid. 21) återgivna yttrande beträffande de av fattigvårdslagstiftningskommittén föreslagna strängare skyddshemmen anförde *skyddshemsinspektören* i förevarande fråga följande:

Å Bona funnes en stor, väl organiserad statens uppfostringsanstalt för pojkar i 15—20-årsåldern. Men till denna anstalt, utrustad med de modernaste hjälpmedel, med alla möjligheter till yrkesutbildning, skulle vagabonderna i 16—17-årsåldern icke kunna sändas. Ej heller skulle t. ex. dit kunna överflyttas från ett mindre skyddshem en villkorligt utskriven 17—18-års elev, som visat grov vanart och opålitlighet. Och dock hade de, både skyddshemmen och uppfostringsanstalterna, i det stora hela samma uppgift. I sitt betänkande visade kommitterade genom sin grundliga argumentation *mot* detta nu antydda förfaringssätt, hur nära kommitténs hela betraktelsesätt i själva verket den tanken låge, att samverkan borde förefinnas mellan de olika slagen av uppfostringsanstalter. Förut i yttrandet hade framhållits, att, pedagogiskt och psykologiskt sett, alla förkomna 15—18-åringar hörde samman, det måtte vara lösdrivare eller lagöverträdare. De hörde också anstaltsmässigt samman. Det vore en tillfredsställelse att konstatera, hur kommittén mycket klart visade, att i fråga om anstaltstyp, pojkarnas behandling och personalens kvalifikationer full överensstämmelse måste tänkas mellan det stränga statsskyddshemmet och en statens uppfostringsanstalt. Men ändock finge här ingen samverkan ordnas. Hela vårt skyddshemsväsen skulle, enligt inspektörens mening, högst väsentligt vinna både beträffande elevmaterialets klassificering, personalens rekrytering och den ekonomiska sidan, om vanliga skyddshem, statsskyddshem och statens uppfostringsanstalter samarbetade och vore — med all frihet för de enskilda — samorganiserade. Den enda väg, som enligt förslaget skulle finnas mellan skyddshem och uppfostringsanstalt, ginge över domstolen, en väg på vilken man icke gärna ville föra fram barn.

Styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona anförde i denna fråga bland annat följande: Bland dem, som sett på ungdomsvårdsfrågan från social och pedagogisk synpunkt, hade det blivit ett alltmera framträdande spörsmål, huru verksamheten för tillrättaförande av sådan ungdom, vars vanart — för att använda det remitterade kommittéförslagets uttryckssätt — »bestått i gärning, som är i lag belagd med straff», kunde på ett organiskt sätt bliva inordnad i samhällets övriga barna- och ungdomsvård. Ty det torde numera knappast kunna med fog påstås, att där förefunnes någon väsensskillnad mellan den skyddsuppfostran, som avsåges i remitterade kommittéförslaget, och den behandling, som gåves åt s. k. minderåriga förbrytare, även om denna ännu ginge under den tekniska termen tvångsuppfostran. Den intensitet och den betydande individualiseringsförmåga, som krävdes i den sistberörda verksamheten, torde icke böra saknas för att komma till rätta med barn mellan femton och aderton år, som visat vanart, »ity att de förfallit till bettleri eller ett kringstrykande, lastbart eller oordentligt levnadssätt» och därför skulle beredas skyddsuppfostran i enlighet med lagförslagets anvisningar. — — Det hade sagts, att de allmänna uppfostringsanstalterna i vårt land med den officiella ställning de hade såsom hörande till rättsväsendet fått något av dettas

auktoritet och myndighet över sig och att de med hänsyn därtill varit mera kapabla i förverkligandet av sin uppgift än som uppgåves vara fallet exempelvis i vissa andra länder, där myndigheter av en mer eller mindre folklig art och med mindre juridisk prägel handhade ifrågavarande verksamhet. Även om så förhölle sig, ville det förefalla, som om genom den avsevärda utvidgning av nuvarande barnavårdsmyndigheters uppgifter och befogenhet, som lagförslaget angåve, det icke skulle möta oövervinneliga svårigheter att åstadkomma den organiska förbindelsen mellan de samhällsinstitutioner, som dittills haft till uppgift att verkställa å ena sidan skyddsuppfostran och å andra sidan tvångsuppfostran. Därest icke utvecklingen leddes i den riktningen, vore det ganska sannolikt, att man inom samhället komme att föredraga att lämna vårdbehövande ungdom av de åldersklasser, varom nu närmast vore fråga, sådan fostran och utbildning, som skyddshem enligt lagförslaget hade att giva, i stället för att ställa vederbörande inför domstol och på den vägen beträffande dem erhålla tvångsuppfostringsförordnande.

I liknande riktning gick ett av styrelsen för Bona avgivet utlåtande över det år 1922 avgivna betänkandet med förslag till lag om tvångsuppfostran åt unga förbrytare m. m.

Barnavårdsnämnden i Stockholm ifrågasatte i sitt yttrande över fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag, om icke tvångsuppfostringsanstalterna åtminstone till en början skulle kunna användas för omhändertagande av ungdom i åldern 15—18 år.

1924 års proposition med förslag till lag om samhällets barnavård innehöll om sådant samarbete mellan skyddshem och allmänna uppfostringsanstalter, som i berörda yttranden ifrågasatts, endast det i 43 § 4 mom. av förslaget intagna och sedan till lag upphöjda stadgandet om svårt vanartades överlämnande från skyddshem till allmän uppfostringsanstalt. Föredragande departementschefen anförde beträffande detta stadgande följande: Detta moment saknade motsvarighet såväl i gällande lag som i kommitténs förslag. Från åtskilliga håll hade emellertid en förändring i nu föreslagen riktning påyrkats. Sålunda hade man vid det å åkerbrukskolonien Hall bedrivna uppfostringsarbetet funnit det utgöra en brist, att möjlighet saknades att överflytta elev till statens uppfostringsanstalt vid Bona, med mindre han kunde ställas under åtal och dömas för begånget brott. Dels kunde elev, även om han ej begått brottslig gärning, hava visat sig så svåruppfostrad, att för honom ovillkorligen krävdes strängare uppfostringsmedel än dem, över vilka Hall förfogade, dels vore det föga tilltalande, att anstaltsföreståndaren tilläventyrs själv skulle nödgas föranstalta om åtal mot sin elev för att ett överförande till Bona skulle kunna äga rum. Från ledningen för Hall hade även framställts begäran, att, därest kommittéförslaget realiserades, en sådan bestämmelse måtte komma till stånd, att de ynglingar över 15 år, vilka å Hall visat sig ytterst svårartade, kunde överflyttas till anstalt med särskilda resurser för omhändertagande av sådana.

Efter en redogörelse för vad skyddshemsinspektören samt styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona i denna del anfört, fortsatte departementsche-

fen: Som syntes, vore de på detta område speciellt sakkunniga eniga om fördelen av att öppna möjlighet för en elevs direkta överföring från strängare skyddshem till anstalt med ännu starkare disciplinära maktmedel. Fattigvårdslagstiftningskommittén hade icke ansett sig kunna förorda rätt till sådan överflyttning och motiverat denna sin ståndpunkt därmed, att de strängare skyddshemmen komme att erbjuda i stort sett samma möjligheter för tillrättaförande av svårt vanartade som de allmänna uppfostringsanstalterna. Därest emellertid överflyttning från strängare skyddshem till tvångsuppfostringsanstalt bleve medgiven, skulle det enligt departementschefens mening kunna med fog ifrågasättas, att en viss skillnad gjordes mellan anordningarna å de strängare skyddshemmen, å ena, samt å tvångsuppfostringsanstalterna, å andra sidan. — I de refererade uttalandena hade anförts vissa tungt vägande skäl för beredande av möjlighet att överflytta särskilt svårt vanartade från strängare skyddshem till allmän uppfostringsanstalt. Till vad sålunda anförts kunde tilläggas, att det ur pedagogisk-disciplinär synpunkt givetvis skulle för uppfostringsarbetet å de strängare skyddshemmen vara av betydelse, om eleverna visste, att de, i händelse av dåligt uppförande, i sista hand kunde skiljas från skyddshemmet och överföras till anstalt med strängare disciplinära medel. Ännu en omständighet talade för anordningen i fråga. Det kunde tänkas inträffa, att skyddshemmen vore fullbelagda, under det att platser vore lediga på de allmänna uppfostringsanstalterna. En överflyttning till de senare av svårartade elever kunde då befinnas påkallad även med hänsyn till önskvärdheten av att å skyddshemmen bereda plats för barn, som eljest skulle vara i avsaknad av för dem lämpad behandling. Då det icke heller kunde befaras, att det för den allmänna uppfattningen skulle framstå såsom stötande, om grovt vanartade, vilka icke dömts för brott, uppfostrades tillsammans med dem, vilka enligt domstols förordnande intagits i allmän uppfostringsanstalt, hade genom ett stadgande i 43 § 4 mom. möjlighet ansetts böra öppnas för en dylik anordning. En viktig inskränkning måste emellertid göras beträffande den ifrågavarande möjligheten att överföra skyddshemselev till tvångsuppfostringsanstalt: dylik överföring borde endast få förekomma beträffande den, som fyllt 15 år. I allmän uppfostringsanstalt kunde nämligen enligt domstols förordnande blott intagas den, som uppnått straffmyndighetsåldern, 15 år, och det vore därför oegentligt, om vanartade skulle kunna där mottagas vid en lägre ålder. Den, som från skyddshem överfördes till tvångsuppfostringsanstalt, borde givetvis där behandlas på samma sätt och kunna kvarhållas under enahanda tid, som gällde beträffande den, vilken på grund av domstols förordnande intagits i dylik anstalt. En överflyttning från skyddshem komme sålunda ej att medföra, att uppfostringstiden utsträcktes, i det att såväl enligt gällande lag om tvångsuppfostran som enligt föreliggande förslag uppfostringsarbetet skulle vara avslutat senast då elev fyllt 21 år.

Sedermera har genom de år 1934 vidtagna ändringarna i barnavårdslagen åldersgränsen för barnavårdsnämnds rätt till ingripande flyttats till 21 år ävensom särskilda skyddshem inrättats för de tillkomna nya ålderskategorierna.

Vad beträffar brottslig ungdom i nämnda ålder har vid 1935 års riksdag antagits ett förslag till lag om ungdomsfängelse, enligt vilken lag den, som begått brott, visserligen skall ådömas ett straff, ungdomsfängelse, men detta straff skall utmätas på obestämd tid och avtjänas i särskild anstalt samt på uppförandet under anstaltsvistelsen bero, när frigivning skall äga rum. Anordningarna å denna anstalt äro avsedda att bliva i stort sett lika dem å allmänna uppfostringsanstalten å Bona. Trots att beträffande ifrågavarande åldrar strafformen kommit till användning, har dock ställts i utsikt, att vissa möjligheter till kommunikation mellan den tilltänkta nya anstalten samt allmänna uppfostringsanstalten å Bona och skyddshemmen skulle öppnas.

Även för de sakkunniga har den frågan uppställt sig, huruvida det redan inledda samarbetet mellan skyddshem och allmänna uppfostringsanstalter borde ytterligare utvecklas. Därvid har dock med hänsyn till det sätt, varpå frågan om tillrättaförande av brottslig ungdom i åldern mellan 18 och 21 år ordnats, samarbete påtänkts endast beträffande åldern 15 till 18 år. De sakkunniga hava sålunda övervägt, om icke möjligen alla, såväl de av domstol dömda som de efter fyllda 15 år av barnavårdsnämnd omhändertagna borde i första hand intagas i en gemensam upptagnings- och observationsavdelning, varifrån de sedan skulle, allt efter sin läggning, överföras till skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt. Ehuru en sådan anordning rent principiellt skulle vara att förorda, hava dock de sakkunniga ännu icke ansett tiden vara mogen för en så genomgripande åtgärd.

De sakkunniga hava emellertid tänkt sig samarbetet mellan skyddshem och allmän uppfostringsanstalt så till vida utvecklat, att, förutom den nuvarande möjligheten till överflyttning från skyddshem till allmän uppfostringsanstalt av svårt vanartade skyddshemselever, ett överförande skall kunna ske även i motsatt riktning, d. v. s. att i lindrigare fall från allmän uppfostringsanstalt skola kunna överföras elever till de för äldre barn avsedda skyddshemmen. Sådan överflyttning kan redan nu ske till de för ålderskategorierna 18—21 år särskilt inrättade skyddshemmen. För gossarnas del skulle dessutom ett genomförande av de sakkunnigas förslag beträffande Hall komma att medföra en avsevärd förändring i förhållandet mellan skyddshemmen, varmed då i detta sammanhang avses yrkeshemmen, och Bona. Genom Halls nedläggande såsom anstalt för svårt vanartade normala barn, torde Bona komma att i stor utsträckning få mottaga barn, som eljest skulle hava sänts till Hall, och antalet skyddshemselever, som överlämnas till Bona, därmed komma att högst väsentligt ökas.

Sedan numera av chefen för justitiedepartementet tillkallats särskilda sakkunniga att inom departementet biträda med utredning, dels angående revision av lagstiftningen om tvångsuppfostran, dels ock angående övriga med ungdomsbrottsligheten sammanhängande frågor, torde med slutligt ställningstagande i förevarande fråga få anstå, intill dess dessa sakkunniga hunnit slutföra sitt uppdrag.

Kap. IX. Kostnader.

Enligt de sakkunnigas förevarande förslag skall landstingens befattning med skyddshemsverksamheten upphöra och överflyttas på staten. Städerna Stockholm och Göteborg skola själva omhänderhava sin skyddshemsverksamhet. Enskilda sammanslutningar och stiftelser, som för närvarande bedriva skyddshemsverksamhet eller önska ägna sig åt dylik verksamhet och äga härför erforderliga förutsättningar, skola bedriva arbetet på de villkor, varom i varje särskilt fall överenskommelse kan träffas med staten. Verksamheten vid yrkeshemmen anse dock de sakkunniga under alla förhållanden böra handhavas av staten.

Givet är, att en utvidgning på detta sätt av statens verksamhet på ifrågavarande område kommer att medföra ökade kostnader för statsverket såväl i form av engångskostnader för övertagande och iståndsättande av skyddshem för deras av de sakkunniga avsedda nya ändamål som för den årliga driften.

Gällande bestämmelser.

Innan de sakkunniga ingå på denna fråga, torde emellertid en redogörelse böra lämnas för nu gällande bestämmelser beträffande fördelningen av kostnaderna för vård å skyddshem.

Bestämmelser i detta hänseende finnas meddelade i 64, 67 och 68 §§ barnavårdslagen och kungörelsen den 8 maj 1925 om statsbidrag till vissa kostnader enligt samma lag med däri genom kungörelse den 30 november 1934 vidtagna ändringar.

De meddelade bestämmelserna utgå från en beräknad medelkostnad för vård i skyddshem av 1 200 kronor per elev och år. Enligt den senast verkställda kostnadsberäkningen, vilken avsåg år 1922 och varom redogörelse lämnats i Kungl. Maj:ts proposition nr 150 till 1924 års riksdag med förslag till lag om samhällets barnavård m. m., uppgick visserligen medelkostnaden för de 27 av Kungl. Maj:t då godkända skyddshemmen till icke mindre än 1 368 kronor 87 öre. Men föredragande departementschefen ansåg, att på medelkostnadens stegring till detta höga belopp vissa omständigheter av tillfällig natur vid en del av skyddshemmen i avsevärd mån inverkat, såsom alltför ringa beläggning i förhållande till befintliga lärarkrafter och övriga anordningar m. m., samt att, med hänsyn därtill och då även i övrigt en nedgång av kostnaderna vore att förvänta, man vore berättigad att vid bedömande av frågan om bi-

drag till skyddshemmen från stat och kommun utgå från en till betydligt lägre belopp beräknad medelkostnad än den nyss angivna. Han ansåg därför försvarligt att beräkna medelkostnaden vid tidpunkten för den föreslagna nya lagens ikraftträdande till 1 200 kronor.

Den beräknade årskostnaden för vård och uppfostran i skyddshem fördelas i första hand så, att staten bidrager med 200 kronor, medan återstoden, 1 000 kronor eller det lägre belopp, vartill kostnaden uppgått, såsom skyddshemsavgift inbetalas till skyddshemmet av den barnavårdsnämnd, som omhändertagit barnet. För villkorligt utskriven elev utgår statsbidrag med 50 kronor och betalas av barnavårdsnämnden skyddshemsavgift med 300 kronor eller det lägre belopp, vartill kostnaden uppgått efter avdrag av statsbidraget. Har barnet hemortsrätt inom annan kommun, äger denna barnavårdsnämnd rätt till ersättning för skyddshemsavgiften av hemortskommunens barnavårdsnämnd.

Barnavårdsnämnd äger, i den mån den ej finner skäl till eftergift, omhändertaga egendom, som tillhör barnet eller tillfaller det, medan det är omhändertaget, samt därav uttaga ersättning för skyddshemsavgiften. För kostnaden för omhändertaget barn under sexton år äger barnavårdsnämnd likaledes rätt till ersättning av barnets föräldrar. Har barn, som omhändertagits för skyddsuppfostran, åtnjutit sådan efter fyllda sexton år, äro föräldrarna skyldiga att efter sin förmåga utgiva ersättning för kostnaden för barnet.

Föreligger icke sådant fall, att hemortskommunens barnavårdsnämnd kan erhålla ersättning av staten, sker en uppdelning av kostnaden mellan nämnden och dess landsting, så att nämnden av landstinget erhåller ersättning med det belopp, varmed skyddshemsavgiften överstigit 300 kronor, om eleven uppfostrats inom skyddshem, och 75 kronor, om eleven varit villkorligt utskriven. Vad som influtit i ersättning ur barnets egendom eller från dess föräldrar delas lika mellan barnavårdsnämnden och landstinget, intill dess nämnden fått sina kostnader helt ersatta. Resten tillfaller helt och hållet landstinget.

Enligt skyddshemmens reglementen skall barn, som överlämnas till skyddshem, vara försett med den personliga utrustning, som styrelsen bestämt. Denna bekostas av den barnavårdsnämnd, som omhändertagit barnet. På sina håll har emellertid utbildat sig den praxis, att barnavårdsnämnden i stället till skyddshemmet erlägger ett beklädnadsbidrag en gång för alla för varje nyintagen elev, vilket bidrag i regel brukar uppgå till 150—200 kronor. Även för sådan kostnad har barnavårdsnämnden rätt till ersättning av hemortskommunens barnavårdsnämnd, ur barnet tillhörig förmögenhet eller av dess föräldrar.

Vad nu sagts gäller lika för alla skyddshem med det undantag endast, att beklädnadsbidrag till de för 18—21-åringar avsedda särskilda skyddshemmen betalas av statsmedel direkt till skyddshemmen, samt att ersättning för kostnaderna för skyddsuppfostran av den, som omhändertagits efter fyllda aderton år, icke kan uttagas av hemortskommunen eller av den omhändertagne själv eller hans föräldrar. Genom att staten helt ersätter skyddshemsavgiften för den, som omhändertagits efter fyllda aderton år, äro dessutom såväl barnavårdsnämnderna som landstingen befriade från varje kostnad för honom.

Enligt de särskilda överenskommelser, som ingåtts mellan Kungl. Maj:t och kronan samt olika enskilda föreningar eller institutioner och i ett fall med landsting, utgår dessutom till den av dem bedrivna skyddshemsverksamheten bidrag av statsmedel i olika former. För anordnande av ifrågavarande skyddshem hava merendels av statsmedel beviljats lån till olika belopp, varå ränta erlägges. I hyra för varje skyddshem betalar staten ett årligt belopp, som i några av överenskommelserna till siffran angivits men i andra överenskommelser satts lika med räntan å lånesumman jämte 2 % å nedlagda byggnadskostnader såsom ersättning för byggnadernas underhåll och inträdande värdeminskning. Därest skyddshemsavgiften och statsbidraget sammanlagt icke skulle uppgå till 1 200 kronor, erhålles fyllnad av statsmedel. Till Stockholms stadsmission, som i sina skyddshem Skarvik och Tallåsen mottager kroppsligt sjuka eller psykiskt abnorma flickor, utgår dessutom av statsmedel en tilläggsavgift av 10 % (= 120 kronor per elev och år) med hänsyn till elevernas större sjuklighet samt behov av läkare och annan vård. Slutligen betalar staten ersättning för icke belagda platser med 1 krona 65 öre för dag, vilket ungefär motsvarar hälften av dagkostnaden efter 1 200 kronor för år. Vid Stockholms stadsmissions skyddshem utgör denna ersättning 1 krona 80 öre för dag. Till Jönköpings läns landsting och stiftelsen Drottning Sophias skyddshem, vilka anordnat skyddshem för dem, som omhändertagas efter fyllda 18 år, utgår dessutom av statsmedel dels, såsom redan nämnts, ett beklädnadsbidrag av 150 kronor för varje elev, som första gången intages i skyddshemmet, dels ett bidrag av 1 500 respektive 1 200 kronor för år för att sätta skyddshemmen i tillfälle att i erforderlig mån anlita läkare för undersökning och observation av de intagna för bedömande av deras tillstånd i psykiskt hänseende. Beklädnadsbidrag av statsmedel utgår dock icke vid överflyttning till ifrågavarande skyddshem av elever från annat skyddshem eller från allmän uppfostringsanstalt.

När det gäller omhändertagande för skyddsuppfostran av den, som fyllt aderton år, får den barnavårdsnämnd, som beslutat omhändertagandet, ersättning av staten för sina resekostnader för verkställighet av beslutet. Staten ersätter även dylika utgifter vid förändring i vården såsom vid överflyttning från en anstalt till en annan samt vid utskrivning.

De sakkunnigas förslag.

Såsom redan anförts, skall efter ett genomförande av de sakkunnigas förslag skyddshemsverksamheten bedrivas efter två olika linjer. Dels skola enskilda sammanslutningar, som så önska och äga härför erforderliga förutsättningar, få bedriva skyddshemsverksamhet enligt de riktlinjer och på de villkor, som staten föreskriver, samt städerna Stockholm och Göteborg på samma sätt själva ordna och bedriva verksamheten vid de för dem erforderliga skyddshemmen, dels skall i övrigt skyddshemsverksamheten övertagas och bedrivas av staten.

Detta sista gäller alltså, med undantag för de Stockholm och Göteborg till-

höriga skyddshemmen, samtliga de skyddshem, vilka för närvarande ägas av landsting och städer, som icke deltaga i landsting, samt städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund, i den mån dessa skyddshem enligt de sakkunnigas förslag skola fortsätta sin verksamhet, och därjämte det av Jönköpings läns landsting enligt överenskommelse med Kungl. Maj:t och kronan drivna Höreda skyddshem för ynglingar, vilka omhändertagits efter fyllda aderton år, ävensom i de sakkunnigas förslag upptagna skyddshem, där verksamheten för närvarande bedrives av enskilda sammanslutningar, för så vitt dessa icke vilja fortsätta denna verksamhet och den icke heller övertages av annan lämplig sammanslutning.

För statens övertagande av den landstingen och ifrågavarande städer påvilande befattningen med skyddshemsverksamheten, varigenom landstingen och dessa städer befrias från varje kostnad för sina skyddshemselever utöver det bidrag av 300 kronor per elev och år, som enligt de sakkunnigas förslag alltjämt skall erläggas av barnavårdsnämnd, och sålunda frigöras från avsevärda utgifter, bör av statsmakterna fordras, att staten utan någon ersättningsskyldighet från dess sida får till sitt fria förfogande för skyddshemsändamål å sig överlåtna landstingens och berörda städers skyddshem med tillhörande jordområde av den storlek, som anses minst böra komma i fråga för varje skyddshem, eller omkring 15—20 tunnland. Med varje skyddshem skola dessutom naturligtvis följa tillhörande, vid skyddshemmets överlåtelse nyttjade inventarier, vilka erfordras för dess av de sakkunniga avsedda nya ändamål, dock icke döda eller levande inventarier för jordbruket.

Eftersom icke alla landsting och ifrågavarande städer inrättat egna skyddshem, torde dock icke rimligen kunna av de landsting och städer, som äro ägare till skyddshem, påfordras, att de skola alldeles utan vederlag avstå från dessa med ovan angivna jordområde, enär en sådan anordning skulle komma att landstingen och städerna emellan verka ojämnt och orättvist. För att åstadkomma en utjämning hava de sakkunniga därför tänkt sig ett slags likvidationsförfarande landstingen och nämnda städer emellan. Detta skulle möjliggöras genom att under en övergångsperiod landstingen och de städer, vilka icke deltaga i landsting, med undantag för Stockholm och Göteborg fortsätta att betala ett årligt belopp av 700 kronor för varje skyddshemselev, för vilken landstinget och staden enligt nuvarande bestämmelser ansvara. Sålunda influtna belopp skola icke utgöra ersättning för vården och uppfostran i skyddshem — sådan ersättning skall, såsom i det följande omförmäles, även under övergångstiden lämnas av staten — utan föras till en fond, ur vilken ersättning skall utbetalas till de landsting och städer, som upprättat egna skyddshem. Att helt ersätta kostnaderna för dessa skyddshems inrättande torde dock icke kunna komma i fråga. Dels har nyttjandet under avsevärd tid av eget skyddshem medfört stora fördelar för ifrågavarande landsting och städer. Dels hava övriga landsting och städer haft icke obetydliga kostnader för beredande av vård och uppfostran i skyddshem av gossar och flickor från deras områden. Dessa landstings och städers behov av platser i skyddshem har tillgodosetts genom avtal om förfoganderätt till visst antal platser å andra

tillhöriga skyddshem, vilka avtal i allmänhet innehålla bestämmelser om erläggande av viss årlig avgift per plats, oavsett om platsen är belagd eller icke, förutom vårdavgift för intagna elever enligt lag. Storleken av nämnda årliga avgift, där sådan förekommer, växlar mellan högst 600 kronor och lägst 300 kronor. Med anledning härav bör enligt de sakkunnigas mening de skyddshemsägande landstingens och städernas ersättning begränsas till viss kvotdel av skyddshemmens värde. Att bestämt angiva en kvotdel såsom den enda riktiga är naturligtvis icke möjligt. De sakkunniga vilja såsom ett antagbart värde föreslå 50 % av värdet å skyddshemmets samtliga byggnader. För det jordområde, som bör tillhöra varje skyddshem, anse de sakkunniga någon gottgörelse icke böra lämnas, enär detta jordvärde icke torde kunna skattas högre än förmånen att alltjämt få använda det egna skyddshemmet.

För att få en uppfattning om, till vilket sammanlagt belopp ett sålunda bestämt värde å ifrågavarande skyddshems byggnader skulle komma att uppgå, hava de sakkunniga införskaffat uppgifter därutinnan. Det visar sig emellertid, att de uppgivna värdena sakna erforderlig enhetlighet för att kunna läggas till grund för en uppgörelse av nu avsedd innebörd. För några skyddshem finnas endast brandförsäkringsvärden, för andra hava uppgivits bokförda värden eller taxeringsvärden. Att göra upp någon fördelningsplan på dessa oenhetliga värden låter sig naturligtvis icke göra. De torde dock kunna giva en ungefärlig uppfattning om det värde, som skall täckas ur förenämda fond. För en slutlig uppgörelse torde erfordras en för ändamålet särskilt verkställd värdering efter enhetliga principer. Fondens förvaltning synes böra överlämnas till statskontoret.

I detta sammanhang bör omnämnas en mellan Malmöhus och Kristianstads läns landsting, å ena sidan, och direktionen för Råby räddningsinstitut, å andra sidan, år 1924 träffad överenskommelse, enligt vilken landstingen åtagit sig, bland annat, att, därest samarbetet mellan landstingen och direktionen skulle upphöra till följd av uppsägning från landstingens sida, ersätta direktionen de kostnader, vilka från och med 1924 nedlagts såväl på uppförandet av nya byggnader för skyddshemmets räkning som på omändringar av de vid ingången av nämnda år redan förefintliga, för så vitt dessa kostnader guldits med institutets kapital. Ersättningsbeloppets storlek skall bestämmas efter skyddshemmets senaste bokslut, sedan skäliga avskrivningar verkställts. Efter ett antagande av de sakkunnigas förslag kommer sådant samarbete mellan nämnda landsting och direktion, som i överenskommelsen avses, icke vidare att äga rum. Råby räddningsinstituts uppgift kommer att bestämmas i administrativ ordning och närmare regleras genom en särskild överenskommelse mellan institutet och staten. Samarbetets upphörande föranledes icke av uppsägning från landstingens sida. Någon ersättningsskyldighet enligt överenskommelsen torde därför enligt de sakkunnigas mening icke kunna anses komma att föreligga för landstingen och huruvida i annan ordning någon ersättning bör lämnas institutet för ovanberörda byggnadskostnad må bliva föremål för senare prövning.

En med ledning av de lämnade uppgifterna verkställd approximativ beräk-

ning har givit till resultat, att sammanlagda värdet av ifrågavarande skyddshems byggnader torde utgöra omkring 2 1/2 miljon kronor, av vilket belopp alltså 50 % eller kronor 1 250 000 skola ersättas på ovan angivna sätt.

Av de för varje budgetår författningsenligt lämnade redovisningarna för de till samtliga skyddshem utom Stockholms och Göteborgs utbetalade statsbidragen för elever, som uppfostrats inom skyddshem, framgår, att antalet belagda platser i skyddshem ungefär utgjorde

under budgetåret	1928/1929	913,
» »	1929/1930	1 012,
» »	1930/1931	1 038,
» »	1931/1932	1 039,
» »	1932/1933	1 075,
» »	1933/1934	1 088.

I medeltal för varje budgetår utgjorde alltså antalet belagda platser under nämnda tidsperiod omkring 1 027. Räknar man med samma genomsnittliga beläggning under nu närmast följande år, skulle till förenämnda fond för varje år tillskjutas ett belopp av 718 900 kronor. Det behövliga sammanlagda beloppet, som ovan beräknats till 1 250 000 kronor, skulle alltså åstadkommas på icke fullt två år.

Utöver det jordområde, som, enligt vad förut nämnts, skall åtfölja varje av staten övertaget skyddshem, kräva yrkeshemmen för sitt jordbruk och trädgård ytterligare jord. Denna ytterligare erforderliga jordareal bör av staten inlösas eller också arrenderas på de för orten gällande vanliga villkoren.

Iordningställandet enligt de sakkunnigas förslag av yrkeshemmen i Ljungaskog, Forsane och Sundbo samt av de kombinerade skol- och yrkeshemmen i Boda och Johannisberg föranleder en del ny- och ombyggnader vid nämnda hem. Någon beräkning av storleken av de engångskostnader, som dessa byggnadsarbeten komma att medföra, har ännu icke verkställts av de sakkunniga. Eftersom dessa kostnader böra bestridas av staten och deras storlek således icke torde påverka landstingens ställningstagande till de sakkunnigas förslag, torde med en sådan beräkning kunna anstå till den senare delen av de sakkunnigas betänkande. En överslagsberäkning ger emellertid vid handen, att kostnaderna i fråga komma att hålla sig mellan 1 och 1 1/2 miljon kronor.

Skall staten övertaga verksamheten vid skyddshem, som hittills omhänderhafts av enskild sammanslutning eller stiftelse, torde, där överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan samt ifrågavarande sammanslutning eller stiftelse finnes, de där intagna bestämmelserna rörande verksamhetens upphörande i första hand böra följas och dessa jämte övriga eventuellt erforderliga bestämmelser intagas i en särskild överenskommelse. Om tidigare överenskommelse icke finnes, måste naturligtvis helt ny överenskommelse träffas rörande skyddshemmets överlåtelse.

När staten övertager verksamheten vid ett skyddshem, skall, antingen verksamheten för närvarande bedrives av landsting eller stad, som icke deltager i landsting, eller sammanslutning eller stiftelse, staten övertaga huvudmannens förpliktelser gentemot den vid skyddshemmet anställda personalen.

Vad driftkostnaderna vid de omorganiserade skyddshemmen beträffar, torde dessa, trots de i vissa fall enligt de sakkunnigas förslag höjda lönerna, vid samtliga flickhemmen med undantag för Skarvik och Tallåsen samt vid skolhemmen för gossar komma att stanna vid ungefär samma belopp som för närvarande eller 1 200 kronor per elev och år, eftersom dessa skyddshems verksamhet enligt de sakkunnigas förslag icke kommer att utvidgas utan tvärtom, framför allt skolhemmens, i väsentlig omfattning begränsas. Vid yrkeshemmen däremot komma driftkostnaderna naturligtvis att ställa sig högre, särskilt under de första åren, med hänsyn dels till den nyorganisation, som där behöver genomföras, dels därtill att av denna anledning det ekonomiska resultatet av de olika verksamhetsgrenarna först så småningom kommer till sin fulla rätt. De torde dock ej komma att överstiga omkring 1 500 kronor per elev och år.

En av de större posterna i omkostnadsstaten utgöres av befattningshavarnas löner. De sakkunniga hava med ledning av dels nuvarande lönestater vid skyddshemmen, dels lönestater vid andra anstalter med liknande verksamhet samt efter samråd med de särskilt tillkallade experterna upprättat följande förslag till lönestater för de nyorganiserade statliga skyddshemmen. Med hänsyn till vad som tidigare anförts rörande personalens vid skyddshemmen anställnings- och avlöningsförhållanden hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå lönerna så avpassade, att de där påtalade olägenheterna, i den mån de äro beroende av lönesättningen, bliva borteliminerade. De sakkunniga vilja dessutom framhålla, att skyddshemmens personal har en avsevärt längre arbetstid samt att deras arbete är av mera krävande och ömtålig natur, än kanske förhållandet är med uppfostrare inom andra undervisningsanstalter.

I. Yrkeshem.

Föreståndare	B 23	7 140:—
2 assistenter à 5 160:—	B 17	10 320:—
3 hantverksmästare à 3 660:—	B 12	10 980:—
Rättare	B 10	3 240:—
Trädgårdsmästare	B 10	3 240:—
Ladugårdsförman	B 5	2 460:—
2 nattvakter à 2 460:—	B 5	4 920:—
Gårdskarl och chaufför	B 5	2 460:—
Husmoder	B 6	2 460:—
Kokerska	B 2	1 980:—
2 kvinnliga biträden à 1 400:—		2 800:—
	Summa	52 000:—

II. Skolhem för gossar.

Föreståndare och lärare	B 21	6 300:—
Husmor och biträdande lärarinna	B 11	3 240:—
Assistent och arbetsledare	B 10	3 240:—

Kokerska	B	2	1 980: —
Biträde			1 400: —
		Summa	16 160: —

III. Hemskolor.

Föreståndarinna	B	17	4 860: —
Skolkökslärarinna	B	14	3 960: —
Handarbetslärarinna	B	14	3 960: —
Lanthushållslärarinna	B	14	3 960: —
Manlig arbetsledare	B	5	2 460: —
		Summa	19 200: —

IV. Skolhem för flickor.

Föreståndarinna	B	17	4 860: —
Folkskollärarinna	B	14	3 960: —
Skolkökslärarinna	B	14	3 960: —
Handarbetslärarinna	B	14	3 960: —
Manlig arbetsledare	B	5	2 460: —
		Summa	19 200: —

Lönerna i förestående statförslag äro inom angivna lönegrader beräknade för högsta löneklass å billigaste ort, enligt vilken vederbörande befattningshavare äger rätt att uppbära lön. De sakkunniga hava icke räknat med, att vid sidan av de i lönestaterna upptagna beloppen skola utgå några som helst löneförmåner in natura, utan för sådana förmåner skall av befattningshavaren betalas ersättning enligt samma regler, som gälla för andra statsanställda.

Som redan anförts, äro förestående lönestater avsedda att gälla för de statliga skyddshemmen. Vid övriga hem böra lönerna avvägas i nära anslutning härtill. Stundom kunna dock skäl för avvikelser föreligga. Lönebeloppens storlek liksom vederbörande befattningshavares kompetens för sina uppgifter böra dock enligt de sakkunnigas mening prövas av statlig myndighet, varom bestämmelser synas böra inryckas i de överenskommelser, vilka i det följande omtalas.

Huru dessa nu föreslagna lönestater förhålla sig till de nuvarande låter sig icke fullt avgöra. Med hänsyn till nu rådande oenhetlighet samt till de nya uppgifter, skyddshemmen komma att få enligt de sakkunnigas förslag, är en jämförelse icke möjlig.

Till de årliga driftkostnaderna vid varje skyddshem skall såsom hittills vederbörande barnavårdsnämnd bidraga med 300 kronor, vilket belopp ungefär motsvarar kostnaden för utackordering i enskilt hem. Härigenom kommer det att för barnavårdsnämnderna bli ur ekonomisk synpunkt likgiltigt, om ett barn utackorderas i enskilt hem eller intages i skyddshem, och det bör därför kunna föväntas, att den för barnet lämpligaste vårdformen i varje fall väljes. Dessutom skall av barnavårdsnämnd erläggas ett beklädnadsbidrag

av 200 kronor för varje nyintagen elev. För den, som omhändertagits efter fyllda aderton år, bör skyddshemsavgift icke erläggas, utan ersättning för hans vård och fostran helt utgå från statsverket till skyddshemmet direkt.

Liksom för närvarande skall den barnavårdsnämnd, som omhändertagit barn, intill ett belopp av 75 kronor för år svara för kostnaderna för barnets vård och uppfostran under villkorlig utskrivning.

Har för skyddsuppfostran omhändertaget och i skyddshem intaget barn hemortsrätt i annan kommun, skall den barnavårdsnämnd, som omhändertagit barnet och erlagt skyddshemsavgift och beklädnadsbidrag, äga rätt till ersättning därför av hemortskommunens barnavårdsnämnd.

Barnavårdsnämnd skall dessutom alltjämt äga rätt att uttaga ersättning för sina utlägg ur barnet tillhörig förmögenhet eller av dess föräldrar. Härigenom begränsas denna rätt till högst 300 kronor för år förutom engångsbidraget till beklädnad, vilket de sakkunniga anse riktigt med hänsyn till att vid omhändertagande i skyddshem, allmän uppfostringsanstalt eller ungdomsfängelse av ungdom över 18 år ingen som helst ersättning och vid omhändertagande i allmän uppfostringsanstalt av yngre ålderskategorier endast en mindre ersättning, 40 öre för dag, uttages av enskild.

Vid de av staten övertagna skyddshemmen bestridas övriga driftkostnader helt av statsverket.

De överenskommelser, som skola träffas med enskilda sammanslutningar och stiftelser, böra enligt de sakkunnigas mening innehålla i huvudsak samma bestämmelser som de nu gällande med endast följande förändringar. Skyddshemmet berättigas att av barnavårdsnämnden uppbära dels för elev, som uppfostras inom skyddshemmet, ett årligt bidrag för varje elev av 300 kronor samt ett beklädnadsbidrag vid elevens intagning i skyddshemmet av 200 kronor, dels för villkorligt utskriven elev högst 75 kronor för år. För elev, som uppfostras inom skyddshemmet, betalas dessutom av statsmedel direkt till skyddshemmet 900 kronor för år. Till frågan om beloppet av det statsbidrag, som utöver barnavårdsnämndens bidrag skall utgå till skyddshemmet för villkorligt utskriven elev, återkomma de sakkunniga i senare delen av sitt betänkande. För varje obelagd plats betalas av staten 900 kronor för år. Totalkostnaden torde nämligen icke nämnvärt förändras vid en minskning i elevantalet med exempelvis upp till en femtedel. Den egentliga besparing, som kan göras, torde gälla kosthållet. De sakkunniga hava även genom att sätta ersättningen så pass hög velat förhindra, att elev av ekonomiska skäl kvarhålles i ett skyddshem längre än nödvändigt. I överenskommelsen bör dock för tre till fem år i sänder bestämmas det antal platser i skyddshemmet, som anses erforderligt för verksamhetens bedrivande, så att ersättning utgår endast i den mån antalet elever i skyddshemmet understiger det bestämda platsantalet.

Städerna Stockholm och Göteborg böra enligt de sakkunnigas mening erhålla statsbidrag med samma belopp som sammanslutningar och stiftelser, dock icke för obelagda platser.

Vissa kostnadsfrågor komma att av de sakkunniga behandlas i den senare delen av betänkandet.

Kap. X. Sammanfattning.

De sakkunniga föreslå alltså:

att ansvaret för skyddshemsverksamheten principiellt övertages av staten, men att enskilda sammanslutningar och stiftelser, som för närvarande bedriva skyddshemsverksamhet eller önska ägna sig åt dylik verksamhet och äga härför erforderliga förutsättningar, skola äga möjlighet därtill enligt de av de sakkunniga uppdragna riktlinjerna och på de villkor i övrigt, varom överenskommelse kan träffas, samt att städerna Stockholm och Göteborg själva skola ordna sina skyddshem;

att det för barn, som omhändertagas före fyllda aderton år, inrättas särskilda hem (skolhem) för de skolpliktiga, särskilda yrkeshem för äldre gossar och särskilda hemskolor för äldre flickor;

att inga särskilda nyanordningar vidtagas för dem, som omhändertagas i åldern 18—21 år;

att till särskilda hem, skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall för gossarnas och skyddshemmen Skarvik och Tallåsen för flickornas vidkommande, sammanföras de, som på grund av kroppslig sjukdom eller psykisk abnormitet icke kunna tillgodogöra sig undervisningen och utbildningen i de övriga hemmen;

att Hall omändras uteslutande för nyssnämnda ändamål och såsom observationsanstalt;

att av eleverna i yrkeshemmen och hemskolorna de svårast vanartade vid behov må kunna överföras direkt till allmän uppfostringsanstalt;

att i skolhem i regel skola intagas de, som ej fyllt 15 år, medan de, som fyllt 15 år, skola intagas i hem för äldre (yrkeshem eller hemskolor), att av dem, som omhändertagas i 14-årsåldern, de, som redan avslutat sin skolgång, skola, om så befinnes lämpligt, kunna direkt intagas i ett för äldre avsett skyddshem, att de, som intagits i skolhem för gossar, skola kunna där kvarstanna till 15, högst 16 år och efter denna ålder antingen utskrivas eller överflyttas till yrkeshem, att någon motsvarande överflyttning av flickor från skolhem till hemskola i regel icke skall ifrågakomma, utan att de flickor, som vid 16 års ålder icke anses kunna utskrivas från skolhem, skola kunna där kvarstanna, så länge det visar sig erforderligt;

att förutom skolundervisning, motsvarande den som förekommer i 7-årig folkskola, och konfirmationsundervisning skall vid skolhemmen för gossar förekomma utbildning i olika slag av slöjd under vinterhalvåret och trädgårdsarbete under sommarhalvåret samt vid skolhemmen för flickor en så god praktisk utbildning som möjligt i varjehanda husliga arbeten;

att vid yrkeshemmen skola förekomma jordbruk med ladugårdsskötsel och trädgårdsskötsel ävensom verklig utbildning i snickeri och mekaniskt verkstadsarbete förutom i något lättare yrke;

att vid hemskolorna vid sidan av allmänt husligt arbete även skall finnas tillfälle till utbildning i något eller några speciellt kvinnliga yrken;

att i södra och mellersta Sverige utom Stockholm och Göteborg inrättas 8 skolhem för gossar, 4 skolhem för flickor, 3 yrkeshem och 5 hemskolor, varje skyddshem med sitt särskilda upptagningsområde;

att Råby räddningsinstitut förutom att vara skolhem för gossar även får till uppgift att lämna utbildning i jordbruk åt de elever i skolhemmet, som önska sådan utbildning;

att skyddshemmet Hornö avses att i första hand mottaga mödrar och deras späda barn från hela landet och i övrigt stå till förfogande för mottagande av äldre flickor från södra och mellersta Sverige;

att av skyddshemmen i Norrland skola bibehållas Johannisbergs och Boda skyddshem, vilka båda skola förändras till kombinerade skol- och yrkeshem, Engesberg såsom skolhem för gossar och Gälegården såsom skolhem och hemskola för flickor;

att såsom skyddshem skola nedläggas Fröbergska stiftelsens skyddshem å Norrgård, Anna Lisa Lidbecks uppfostringsanstalt i Lidköping (Margretelunds skyddshem), Gävleborgs läns landstings skyddshem vid Klockarsvedja och Västerbottens läns landstings skyddshem i Stenfors samt Håkanstorp, Vita bandet småbrukshem för flickor;

att för dessa övertaliga hem, i främsta rummet de båda stiftelsehemmen, en omläggning skall kunna ske till annan liknande verksamhet;

att vid de statliga skyddshemmen skola anställas befattningshavare enligt särskilda av sakkunniga upprättade lönestater;

att beträffande övriga skyddshem i de överenskommelser, som avsetts att träffas mellan Kungl. Maj:t och kronan samt deras huvudmän, skola inryckas bestämmelser därom, att deras befattningshavares kompetens och löneförhållanden skola prövas av statlig myndighet, därvid nyssnämnda lönestater, så långt så låter sig göra, skola följas;

att tillsynen över skyddshemmen förutom av länsstyrelserna skall handhavas av en hos skolöverstyrelsen anställd skyddshemsinspektör med en mera fast ställning än för närvarande samt att i anslutning därtill den centrala handläggningen i högsta instans av ärenden rörande skyddshemmen och deras verksamhet överflyttas från socialdepartementet till ecklesiastikdepartementet;

att landsting och andra i landsting ej deltagande städer än Stockholm och Göteborg ävensom städerna Hälsingborg, Landskrona och Lund, skola till staten utan kostnad för denna överlämna sina ifrågavarande skyddshem med tillhörande jordområde av omkring 15—20 tunnland jämte befintliga inventarier, i den mån dessa erfordras för skyddshemmets fortsatta drift, dock icke döda och levande inventarier för lantbruket;

att för varje yrkeshems behov dessutom skall av staten lösas eller på de i

orten allmänt gällande villkoren arrenderas ytterligare erforderligt jordområde;

att för åstadkommande av utjämning landstingen och nämnda städer emellan skall bildas en fond, därigenom att landstingen och städerna i fråga fortsätta att under en period av två år inbetala 700 kronor per år för varje elev, för vilkens vård och uppfostran i skyddshem landstinget och staden enligt nu gällande regler ansvara, samt att ur denna fond skola till de landsting och städer, vilka äga skyddshem, som övertagas av staten, utbetalas ersättningar, motsvarande 50 % av samtliga de vid varje skyddshem befintliga byggnadernas värde efter särskild värdering;

att staten beträffande dessa skyddshem övertager huvudmännens förpliktelser gentemot skyddshemmens personal;

att staten bekostar de ny- och ombyggnader, som bliva erforderliga för inrättandet av de tre yrkeshemmen i södra och mellersta Sverige samt av de två kombinerade skol- och yrkeshemmen i Norrland, vilka byggnadsarbeten preliminärt beräknats komma att draga en kostnad av en till en och en halv miljon kronor;

att driftkostnaderna, vilka beräknats vid skolhemmen och hemskolorna komma att hålla sig vid nuvarande 1 200 kronor per elev och år men vid yrkeshemmen stiga till omkring 1 500 kronor per elev och år, skola fördelas så, att barnavårdsnämnd, som omhändertagit barn, bidrager med 300 kronor för år för elev, som uppfostras inom skyddshemmet, och med högst 75 kronor för år för villkorligt utskriven elev och dessutom med 200 kronor en gång för alla i beklädnadsbidrag för varje nyintagen elev, samt återstoden bestridas av statsmedel;

att, om barnet har hemortsrätt i annan kommun, barnavårdsnämnd, som omhändertagit barnet, skall äga rätt till gottgörelse för det av nämnden betalade bidraget från hemortskommunens barnavårdsnämnd samt att barnet, om det har egna tillgångar, och dess föräldrar skola vara skyldiga att ersätta nämnda bidrag, vad föräldrarna beträffar dock endast efter förmåga, i vad bidraget avser tid efter det att barnet fyllt 16 år;

att mellan staten och de enskilda sammanslutningar och stiftelser, vilka önska bedriva skyddshemsverksamhet, skola träffas överenskommelser av i huvudsak samma innehåll som de nu gällande, dock att sammanslutningen eller stiftelsen skall berättigas att uppbära statsbidrag och barnavårdsnämnds bidrag enligt vad ovan sagts, och att ersättning för icke belagd plats skall utgå efter 900 kronor för år;

samt att liknande överenskommelser skola träffas mellan staten och städerna Stockholm och Göteborg, dock att dessa städer icke skola äga rätt till ersättning för obelagda platser.

Bilaga.

Redogörelser för förhållandena i Danmark, Finland och Norge enligt inhämtade uppgifter.

Danmark.

Gällande bestämmelser om barns skiljande från hemmet m. m. finnas meddelade i kap. V—XII av Lov om offentlig Forsorg den 20 maj 1933. Beträffande befogenheten att ingripa mot barn i straffbarhetsåldern (över 15 år), som begått straffbara handlingar, stadgas i kap. V § 85 i nämnda lag; jämför § 30 i strafflagen den 15 april 1930.

I Danmark är all social hjälpverksamhet numera centraliserad till ett enda kommunalt organ, det sociale Udvalg. Detta Udvalg skall tillsätta ett särskilt Underudvalg (Børneværnsudvalget), som äger rätt att ingripa mot barn under 18 år i följande fall:

1) när barnet har en särskilt dålig karaktär eller visat mycket dåligt uppförande och dess föräldrar eller andra uppfostrare icke synas äga förmåga att uppfostra det;

2) när barnet på grund av föräldrars eller andra uppfostrares lastbarhet, grova försumlighet eller bristande vilja att försörja eller förmåga att uppfostra det är i fara att vanvårdas eller fördärvas;

3) när barnet av föräldrar eller andra uppfostrare misshandlas eller så behandlas, att dess själsliga eller kroppsliga hälsa eller utveckling utsättes för allvarlig fara; samt

4) när barnet på grund av kroppsliga eller andliga brister är i behov av särskild vård, som icke kan meddelas i hemmet, såsom när det är sinnesslött, sinnessjukt, epileptiskt, dövstumt, lidande av talrubbningar, blint, vanfört eller tuberkulöst, samt föräldrar eller andra uppfostrare icke sörja för, att barnet erhåller erforderlig specialvård.

Har barn i straffbarhetsåldern begått brottslig handling, kan Børneværnsudvalget icke vidtaga åtgärder emot barnet, för så vitt icke åklagarmyndigheten beslutar att icke väcka åtal eller villkorlig dom meddelats eller straff helt eller delvis efterskänkts. Har så skett, på villkor att barnet skall underkastas behandling enligt Lov om offentlig Forsorg, övertages ärendet omedelbart av Børneværnsudvalget. Därest de av barnet begångna brottsliga handlingarna äro av så lindrig beskaffenhet, att Udvalget anser, att det icke kommer att väckas åtal mot barnet, kan Udvalget likväl genast vidtaga de efter dess uppfattning nödvändiga åtgärderna, liksom Udvalget, även om det icke kan anses uteslutet, att åtal väckes, kan vidtaga sådana tillfälliga åtgärder, som med hänsyn till barnets bästa icke kunna uppskjutas.

Finnes anledning att skilja ett barn från hemmet men anses det med hänsyn till barnets bästa försvarligt att underlåta detta, kan Børneværnsudvalget i stället besluta användande av följande förebyggande åtgärder:

1) tilldelande av varning åt barnet och dess föräldrar eller andra uppfostrare;

2) förordnande av en Tilsynsværge för barnet;

3) meddelande till föräldrarna eller andra uppfostrare av föreskrifter i fråga om barnets vård, uppfostran, undervisning eller arbete.

Anses det icke tillfyllest med sådana förebyggande åtgärder, skall Børneværnsudvalget besluta att skilja barnet från hemmet. Det åligger då även Udvalget att

omedelbart fatta beslut om barnets framtida placering. Beslutet skall angiva, om barnet skall utackorderas i enskilt hem, sättas i lära eller erhålla annan utbildning, beredas plats, överlämnas till något Opdragelseshjem eller underkastas specialvård.

Såsom Opdragelseshjem nämner lagen Ungdomshjem, Skolehjem, Børnehjem, Optagelseshjem eller Iakttagelseshjem, hem som mottaga barn för särskild utbildning, såsom Lærlingehjem eller Husholdningsskoler, eller medan de på annat håll erhålla utbildning, såsom Lærlingsplejehjem, samt hem, s. k. Fredehjem, vilka mottaga barn i åldern 14 år eller däröver, vilkas utveckling är så försenad eller bristfällig, att de icke kunna underkastas vanlig uppfostran men likväl icke behöva specialvård i anstalt eller sjukhus. I erkännandet av ett Opdragelseshjem kan bestämmas, att hemmet företrädesvis är avsett för svagt begåvade barn i skolåldern.

Varje Opdragelseshjem skall äga ett offentligt erkännande. Sådant meddelas av socialministern på framställning av Overinspektøren for Børneforsorgen och innehåller allmänna regler för hemmets inrättande, ledning och administration m. m. samt storleken av den betalning, hemmet har rätt att kräva för de i enlighet med Loven om Forsorg där intagna barnen. Erkännandet skall meddelas med en viss person som föreståndare samt förnyas vid ombyte av föreståndare eller vid flyttning till andra lokaler.

Skolehjem, Ungdomshjem och Fredehjem, vilka hem ungefär motsvara våra skyddshem, få icke vara gemensamma för gossar och flickor.

I Skolehjem intagas barn under 14, undantagsvis 15 år, vilka hava en särskilt svår karaktär eller visat mycket dåligt uppförande, så att fara föreligger, att deras intagande i de allmänna skolorna skulle hava en menlig inverkan på andra barn. Några av Skolehjemmen mottaga endast elever om 12 år och däröver.

I Ungdomshjem intagas barn över 14 år, vilka hava en särskilt svår karaktär eller visat mycket dåligt uppförande, för så vitt icke ett kortare uppehåll i ett annat Opdragelseshjem anses tillräckligt, i vilket fall sådana barn intagas i Optagelseshjem eller annan för utbildning avsedd anstalt. Några av Ungdomshjemmen mottaga endast elever om 16 år.

Är Udvalget tveksamt, huru ett barn lämpligen bör placeras, kan det för observation intaga barnet i ett härför avsett Optagelseshjem (Iagttagelseshjem).

Skole- och Ungdomshjemmen äro antingen statliga eller enskilda. De sistnämnda äro antingen självägande institutioner eller tillhöra föreningar för barnavård. Intet hem är avsett endast för någon viss del av landet.

Staten skall enligt lagen upprätta minst två Ungdomshjem, ett för manlig och ett för kvinnlig ungdom, för mottagande av elever, vilka på andra Ungdomshjem eller på Skolehjem eller eljest visat dåligt uppförande. I anslutning till ett eller flera av statens Ungdomshjem kunna inrättas slutna avdelningar för mottagande av särskilt svårfostrade elever över 14 år.

Av nu befintliga 22 Ungdoms- och Skolehjem med plats för omkring 1 100 elever äro 4 Ungdomshjem för gossar, 1 Ungdomshjem för flickor och 1 Skolehjem för flickor statliga, medan 2 Ungdomshjem för gossar, 8 Ungdomshjem för flickor, 4 Skolehjem för gossar och 2 Skolehjem för flickor äro enskilda.

För intagning i ett statligt hem fordras föregående medgivande av Overinspektøren. I ett enskilt Skole- eller Ungdomshjem, Fredehjem eller hem för svagt begåvade barn kan ett Udvalg tillfälligt intaga ett barn efter därom med hemmets ledning träffad överenskommelse. För barns slutliga placering i sådant hem fordras även Overinspektørens medgivande. Före elevs intagande i ett Skole- eller Ungdomshjem införskaffas ofta uttalande rörande eleven från psykiatriskt utbildad läkare; vid intagning i Fredehjem begäres *alltid* sådant uttalande.

I de flesta Skole- och Ungdomshjem för gossar finnas verkstäder för utbildning i hantverk, där en elev kan helt utbildas och avsluta sin utbildning med gesällprov. På grund av vissa svårigheter att i ett Opdragelseshjem tillfredsställande genom-

föra en sådan utbildning ordnas dock ofta så, att yrkesutbildningen visserligen tager sin början på hemmet, men att den fortsatta och slutliga utbildningen äger rum hos privat mästare. Kan icke eleven hos honom erhålla mat och husrum, vilket anses vara det bästa, placeras eleven i ett Lærlingsplejehjem, där han alltså har sin bostad under arbetet hos den privata mästaren. Lærlingsplejehjemmen kunna vara rätt små med plats för endast 6—8 elever, men även större för 15—25 elever.

I Skole- och Ungdomshjem för flickor lämnas fullständig utbildning i allt vad som hör till husligt arbete; några hem utföra yrkesmässigt tvätt och strykning och meddela fullständig utbildning däri.

Vården om de barn, som skilts från hemmet och äro eller varit intagna i Ungdomshjem, upphör vid 21 år. Vården om övriga utom sina hem placerade barn upphör i regel vid 18 år. För dess utsträckning längre, senast till 21 år, fordras särskilt beslut av vederbörande Børneværnsudvalg, vilket beslut skall godkännas av Landsnævnet for Børneforsorg, som är tillsynsmyndighet över Børneværnsudvalgerne.

Opdragelseshjemmen stå under närmaste uppsikt av Overinspektionen for Børneforsorgen. Ungdomshjem, Skolehjem samt hem, vilket är erkänt som Fredehjem eller som företrädesvis är avsett för svagt begåvade barn i skolpliktig ålder, skola besökas minst två gånger om året, därav minst en gång av Overinspektøren personligen. Skole- och Ungdomshjemmen äro i fråga om skolundervisningen underkastade den för folkskolan bestämda tillsynen och dessutom särskild tillsyn beträffande gymnastikundervisning, handarbetsundervisning, slöjdundervisning och hantverksutbildning. Dessutom stå hemmen under ständig läkartillsyn.

Beträffande fördelningen av kostnaderna för vård och uppfostran i Skole- och Ungdomshjem gäller följande.

I statens Skole- och Ungdomshjem betalar icke kommunen någon vårdavgift (Plejepenge) för barn över 15 år, som intagits där genom offentlig myndighets försorg, medan för barn under 15 år erlägges den vanliga Plejepengetakst. I övrigt betalar staten alla utgifter för statshemmens drift. Avlöningarna till den vid hemmen anställda personalen hava fastställts genom Lov om Statens Tjenestemænd den 31 mars 1931, avd. 28.

För de i erkända enskilda Skole- och Ungdomshjem intagna eleverna betalas Plejepenge oavsett elevens ålder, men Plejepengene för elever över 15 år ersättas av statskassan, så att vederbörande kommun icke har någon kostnad för sådana elever. Även utgifter för utskrivna elever över 15 år bestridas av statskassan. Plejepengene utgjorde för finansåret 1934/35 för elever om 15 år och däröver 702 kronor och för elever under 15 år 546 kronor. Dessutom lämnas av vederbörande offentliga kassa (kommunen eller staten) gottgörelse för beklädnad vid elevs mottagande och utskrivning efter särskilda av socialministeriet fastställda regler.

Staten betalar till erkända enskilda Skole- och Ungdomshjem ett årligt fast driftsbidrag enligt följande regler. a) Utgifter till skatter, avgifter och försäkring samt till räntor och amortering på lån mot säkerhet i fast egendom ersättas helt. b) Utgifter till avlöningar, arvoden och andra därmed likställda vederlag ersättas till hälften. c) Ett med ledning av medeltalet elever under varje finansår beräknat bidrag, som för finansåret 1934/35 utgjorde 120 kronor per elev i gosshem och 80 kronor per elev i flickhem. Dessa bidrag betalas kvartalsvis i förskott efter en preliminärt verkställd beräkning. Under loppet av april månad verkställes en ny beräkning med ledning av det förflutna finansårets räkenskaper, varefter en reglering sker, så att antingen ytterligare utbetalning äger rum eller av hemmen återbetalas, vad som erlagts för mycket.

Till täckning av de driftkostnader, vilka icke kunna betalas med Plejepengene och det nyssnämnda fasta driftsbidraget jämte hemmens särskilda inkomster, kan efter närmare bestämmande av Socialministeriet lämnas ett ytterligare driftsbidrag

ur ett till socialministerns förfogande stående belopp. Detta bidrag utgjorde för finansåret 1934/35 88 kronor per elev beräknat efter genomsnittsbeläggningen.

Finland.

Någon allmän barnskyddslag finnes ännu icke i Finland, men riksdagen har för närvarande under behandling två propositioner med förslag till lag om kommunal vårdnämnd och lag om barnskydd. Förutom spridda bestämmelser i fattigvårds- och skolförfattningar, avseende närmast förebyggande åtgärder, samt i strafflagen angående minderåriga förbrytare finnas bestämmelser angående vanartade barns behandling i lagen den 19 december 1922 om statens uppfostringsanstalter och grunderna för de i dessa anställda personers pensionsrätt, lagen s. d. angående statsunderstöd åt kommunala och enskilda uppfostringsanstalter, förordningen den 21 juni 1923 angående kommunala och enskilda uppfostringsanstalter samt förordningarna den 16 maj 1924 angående statens uppfostringsanstalter och angående avlöningen vid tjänster och befattningar i sådana uppfostringsanstalter.

Ehuru tillsättandet av särskild barnskyddsnämnd icke föreskrivits såsom obligatoriskt, finnes dock sedan många år tillbaka sådan nämnd i de flesta städer och i en del landskommuner.

I uppfostringsanstalt insättes barn antingen efter domstols förordnande eller på ansökan.

Mot barn, som gjort sig skyldigt till handling, som enligt strafflagen är belagd med straff, och förty tagits i förhör av polismyndighet, äger barnskyddsnämnd icke befogenhet att ingripa. Första gången slipper det i regel med varning. Kommer saken inför domstol, kan denna döma barnet att agas eller insättas i allmän uppfostringsanstalt. För unga förbrytare i åldern 15—18 år finnas särskilda fängelser, vilka lyda under fångvårdsavdelningen i justitieministeriet och icke stå i någon som helst samverkan med uppfostringsanstalterna.

På ansökan antingen av enskild eller av kommunal myndighet kan i uppfostringsanstalt intagas barn, vilka uppnått sju men icke sexton års ålder och som utan att vara lagöverträdare i sin sedliga utveckling äro utsatta för fara eller äro vilsekomna.

Oavsett om barn intagits i uppfostringsanstalt efter domstols förordnande eller på ansökan, kan det för uppfostran överlämnas till enskilt hem, därest en sådan uppfostringsform finnes vara för barnet nyttig. I praktiken tillämpas dock numera detta förfaringssätt mera sällan, dels därför att det är svårt att finna hem, som äro lämpliga och villiga att mottaga ifrågavarande barn, dels och huvudsakligen därför att till uppfostringsanstalt icke längre komma barn, som icke tidigare varit föremål för olika förebyggande åtgärder.

Uppfostringsanstalterna äro dels allmänna uppfostringsanstalter, vilka alla tillhöra staten och som i sin verksamhet hava att iakttaga 3 kapitlet strafflagen samt 1922 års lag och 1924 års förordning angående statens uppfostringsanstalter ävensom reglementet för dessa anstalter, dels kommunala och enskilda sammanslutningar tillhöriga uppfostringsanstalter, vilka samtliga åtnjuta statsunderstöd och hava sin verksamhet reglerad genom förenämnda lag av år 1922 och förordning av år 1923.

De allmänna uppfostringsanstalterna kunna mottaga alla barn, som över huvud kunna sändas till uppfostringsanstalt; de kommunala och enskilda uppfostringsanstalterna kunna endast mottaga barn på ansökan av barnskyddsnämnd och efter beslut av anstaltens direktion. I allmänhet äro eleverna i de kommunala och enskilda uppfostringsanstalterna icke så svårt vanartade och därför lättare att uppfostra än eleverna i de allmänna uppfostringsanstalterna.

Därest enskild person eller kommunal myndighet önskar få minderårig intagen i någon statens uppfostringsanstalt, skall ansökning därom ingivas till socialmini-

steriets barnskyddsbyrå, som beslutar i ärendet. I den mån så anses erforderligt och är möjligt, förlägges sådan minderårig till en början i upptagningsanstalt för utväljande av lämplig uppfostringsform. För gossar finnes en mitt i landet belägen upptagningsanstalt (Järvilinna) för 30 elever. I denna anstalt stanna eleverna en kort tid, tills deras förutsättningar och uppfostringsbehov utrönts. Där verkställes en grundlig läkarundersökning och mätning av fattningsförmågan. I skolan utrönas deras möjligheter att tillägna sig undervisningen och i arbetet deras praktiska anlag och uppförande i allmänhet. På grund av sålunda vunna erfarenheter avgives om varje elev utlåtande, med ledning varav socialministeriets barnskyddsbyrå bestämmer, i vilken anstalt han skall intagas.

Av allmänna uppfostringsanstalter finnas i övrigt 9 för gossar, därav två för efterblivna, och en för flickor.

I Kotiniemi uppfostringsanstalt placeras företrädesvis äldre, mestadels i städerna hemmahörande, tillfyllest utvecklingsdugliga gossar, som skola uppfostras för stadsförhållanden. Anstalten är inrättad för 150 elever. Där, liksom i alla uppfostringsanstalter, meddelas folkskole- och folkskolefortsättningsundervisning samt därjämte och därutöver god yrkesundervisning. För yrkesundervisningen finnas en mindre såginrättning, snickar-, målar-, skräddar-, skomakar- och metallarbetsverkstäder, samtliga försedda med för nutida yrkesundervisning erforderliga maskiner ävensom eget elektricitetsverk. Dessutom finnes en jordlägenhet med 70 ha odlad jord och därtill svarande boskapsskötsel.

I Hovi uppfostringsanstalt placeras äldre, företrädesvis på landsbygden hemmahörande gossar, som skola utbildas för lantmannaarbeten. Anstalten är avsedd för 85 elever. I anstalten meddelas eleverna god lantbruksundervisning. Även snickeri- och smedsarbeten samt i någon mån andra yrkesarbeten utföras, men blott för så vitt därmed lantbrukets behov skola tillgodoses. Odlingsjorden omfattar 60 ha.

Pernasaari uppfostringsanstalts öppna avdelning — om den slutna avdelningen längre fram — är liksom Hovi uppfostringsanstalt inrättad för landbruksundervisning. Eleverna, till antalet 35, äro företrädesvis äldre gossar. Den odlade jorden omfattar 112 ha.

I Sippola uppfostringsanstalt placeras företrädesvis yngre stadsgossar. Även denna anstalt är till stor del en lantbruksanstalt, där dock preliminär yrkesundervisning meddelas. Trädgårdsverksamheten är väl utvecklad. Den odlade åkerarealen omfattar 48 ha. I anstalten finnes jämväl en lägre folkskola.

I Koivikko skyddshem placeras små gossar från landet. Elevantalet är 50. Arbetsverksamheten har koncentrerats på lantbruksarbeten. I anstalten finnes också en lägre folkskola. Odlingarna hava en vidd av 19 ha.

I Östensö skyddshem placeras svensktalande gossar. Elevantalet är 35. Sysselsättningen består företrädesvis i lantbruksverksamhet. Odlingarnas areal är 17 ha.

Till Pernasaari uppfostringsanstalts slutna avdelning hänvisar barnskyddsbyrån vid socialministeriet på framställning av vederbörande föreståndare för 4, 6 eller 8 månaders tid sådana elever i uppfostringsanstalt, som till följd av rymning och av andra orsaker finnas vara i behov av isolering. Efter utsatt tids utgång återsändes eleven tillbaka till sin förra anstalt, men kan, där han ej artar sig, ånyo beordras till isoleringsavdelningen. Avdelningen är alldeles skild från den övriga anstalten. Varje elev har ett eget mindre rum. Dessa elevrum äro till antalet 27. Medelantalet elever har rört sig kring 15. I anstalten finnes en skola och verkstäder för olika arbeten, huvudsakligen cementarbeten. Isoleringsavdelningens verkningar hava varit rätt avsevärda. Denna slutna avdelning trädde i verksamhet den 1 januari 1931. Därförinnan befunno sig omkring 4—13 % av totalantalet elever i uppfostringsanstalterna på rymmarstråt. Medan isoleringsavdelningen använts, har antalet rymmare nedgått regelbundet, utgörande vid utgången av år 1931 25, vid utgången av år 1932 10, vid utgången av år 1933 7 och vid utgången av år 1934 2.

Vuorela uppfostringsanstalt är statens enda allmänna uppfostringsanstalt enbart för flickor. Antalet elever är 70. Dess verksamhet är i huvudsak ordnad på sätt som gossanstalterna. Arbetsundervisningen omfattar lantbruksarbeten, kreatursskötsel, trädgårdsskötsel, vävnad, sömnad, huslig ekonomi.

Inom varje anstalts skilda avdelningar förekommer icke någon bestämd elevgruppering. Den vanligaste grupperingsgrunden är åldern.

I mån av behov, antingen efter uppförandet eller efter behovet av yrkesundervisning, förflyttas elever på förordnande av barnskyddsbyrån vid socialministeriet från anstalt till annan, om också sådana förflyttningar ej ske alltför ofta.

Uppfostringsanstalterna emellan upprätthålles samverkan sålunda, att anstaltsföreståndarna ungefär en gång årligen sammankallas till socialministeriet för överläggningar såväl sig emellan som med sitt chefskap.

Av kommunala anstalter finnas 5 för gossar, 1 för flickor samt 2 för såväl gossar som flickor. Dessutom finnes en upptagningsanstalt för gossar i Helsingfors. Av enskilda anstalter finnas 2 för gossar och 3 för flickor.

I allmän uppfostringsanstalt förblir minderårig, så länge socialministeriet finner sådant nödigt, dock ej längre än tills den minderårige fyllt 18 år eller, med målsmans samtycke, till uppnådd 20 års ålder. I kommunala och enskilda anstalter skall utskrivning ske senast vid 18 år.

Innan elev slutligt utskrives från uppfostringsanstalt, placeras han vanligen på prov i enskilds tjänst eller vård, därvid bidrag till vården kan lämnas av anstalten. Åt elev, som skall slutligt utskrivas, bör föreståndaren anskaffa arbetsanställning. Det åligger dessutom föreståndaren att under de närmast följande tre åren övervaka elevens utveckling.

Föreståndare för statlig uppfostringsanstalt utnämnes av statsrådet, lärare av socialministeriet och annan funktionär av anstaltens föreståndare. För anställning i ordinarie tjänst eller befattning bör sökande under minst sex månaders tid hava praktiserat vid någon uppfostringsanstalt. Till denna praktik, som huvudsakligen äger rum vid Kotiniemi uppfostringsanstalt, höra smärre teoretiska examina. Skollärare bör innehava högre folkskollärarkompetens, yrkeslärare vara väl förfaren i sitt yrke och hava pedagogiska insikter. Några kompetensfordringar för föreståndare och övriga funktionärer äro ej fastställda.

Kompetensfordringarna för personalen vid de kommunala och enskilda anstalterna äro ej närmare fastställda, men i allmänhet iakttagas även där förenämnda fordringar. Lärare, som innehar högre folkskollärares kompetens, åtnjuter av staten samma lön som folkskollärare i allmänhet.

Kostnaderna för statens uppfostringsanstalter bestridas av statsverket. Dock skall målsman för elev, som på ansökan intagits i uppfostringsanstalt, i årlig vårdavgift erlägga 600—2 000 mark, motsvarande i svenskt mynt ungefär 50—170 kronor. I synnerligen ömmande fall kan målsman helt och hållet befrias från erläggande av vårdavgift.

Till de kommunala och enskilda anstalternas upprätthållande bidrager staten dels för avlönande av lärare och lärarinnor, vilka som fullt kompetenta meddela folkundervisning inom anstalten, med samma belopp, som lärare och lärarinna i högre folkskola på landet är i penningar tillförsäkrad av staten, dels ock minst 30 % och högst 60 % av anstaltens övriga årskostnader, som prövats skäliga. Till dessa kostnader räknas kostnaderna för byggnadernas underhåll, hyra för lokal och kostnaderna för möbler och husgeråd, inköpta för elevernas vård, utgifterna för värme och belysning ävensom för skolinventarier, undervisningsmateriel, läroböcker, elevernas bespisning och beklädnad, så ock avlöningarna för de i anstaltens tjänst anställda personerna med undantag av ovannämnda lärare och lärarinnor.

För vården i enskilda anstalter bidraga målsmännen med vårdavgifter till olika belopp, medan vid de kommunala anstalterna återstoden bestrides av kommunen.

Önskar kommun, flera kommuner gemensamt, förening eller annan sammanslutning eller enskild person inrätta och upprätthålla uppfostringsanstalt, skall ansökning om stadfästelse av anstaltens allmänna arbetsplan ingivas till skolstyrelsen, vilken med biläggande av eget utlåtande överlämnar den till undervisningsministeriets avgörande. Detsamma gäller ansökning om statsunderstöd. För erhållande av sådant äro åtskilliga villkor uppställda, bland annat att anstalten skall vara ställd under närmaste inseende av en direktion samt att för anstalten skall finnas ett av skolstyrelsen fastställt reglemente.

Det föreliggande förslaget till lag om kommunal vårdnämnd har till syfte att centralisera all hjälpverksamhet i en kommun till en enda nämnd med detta namn. Nämnden skall kunna uppdelas på avdelningar för handläggning av ärenden angående fattigvård, barnskydd, vård av lösdrivare, alkoholistvård eller annan samhällsvård. Landskommun kan av socialministeriet befrias från skyldigheten att tillsätta vårdnämnd. I så fall ankommer handläggningen av ifrågavarande ärenden på kommunalnämnden.

I förslaget till lag om barnskydd avses med barn den, som icke fyllt 16 år, och med ung person den, som fyllt 16 men icke 18 år.

Skyddsåtgärder skola av vårdnämnden vidtagas bland annat beträffande

1) barn, vars föräldrar på grund av sjukdom, oförstånd, dryckenskap eller av andra sådana orsaker eller förhållanden ej bereda barnet nödig vård och uppfostran och detsamma icke heller annars ägnats sådan omvårdnad;

2) barn, som i sitt hem misshandlas eller där hotas av annan fara till liv, hälsa eller sedlighet;

3) barn, som bryter mot i lagen meddelade bestämmelser om barns skyddande mot olämplig förvärvsverksamhet eller försummar skolgång jämlikt lagen om läroplikt eller genom sitt uppförande bryter mot skolans ordning och icke genom skolans disciplinära medel låter sig rätta; samt

4) barn eller ung person, som begått straffbar handling, varå åtal eller straff ej i anseende till barnets ålder eller av annan orsak följt, eller som bettlar eller i övrigt befinnes vara lösdrivare eller anträffas berusad, utan att gentemot barnet eller den unga personen i alkoholistlagen stadgade åtgärder böra vidtagas.

I dessa fall skall nämnden efter behov vidtaga någon eller några av följande åtgärder:

a) tilldela barnet, den unga personen eller föräldrarna varning inför nämnden eller på annat lämpligt sätt;

b) med föräldrarnas begivande i sin vård tills vidare omhändertaga barnet eller den unga personen;

c) giva föreskrift om barns eller ung persons hållande i lämplig sysselsättning eller om anlitande av anstalt eller verksamhetsform till stöd för hemuppfostran; eller

d) för barnet eller den unga personen förordna skyddsövervakare.

Finner vårdnämnden dessa åtgärder ej vara tillfyllest eller har skyddsuppsikt icke lett till avsett resultat, skall nämnden söka att med barnets eller den unges föräldrar eller förmyndare träffa skriftligt avtal, varigenom barnet eller den unge överlämnas i nämndens vård för att utom hemmet uppfostras. Kommer sådant avtal icke till stånd, skall vårdnämnden besluta, huruvida barnet eller den unge skall av nämnden för vård omhändertagas. Vårdnämnds beslut, varigenom förordnats om barns eller ung persons omhändertagande, skall underställas socialministeriets fastställelse. Besvär över socialministeriets beslut anföres hos högsta förvaltningsdomstolen.

Barn eller ung person, som omhändertagits av vårdnämnd, skall av nämnden placeras i enskilt hem eller barnhem. Finner nämnden i fall, som ovan under 4) om-

förmäles, att den omhändertagnes uppfostran icke kan på ett tillfredsställande sätt tillgodoses i enskilt hem eller barnhem, och är barnet eller den unge ej på grund av sjukdom i behov av särskild vård, skall nämnden draga försorg om, att barnet eller den unge intages i uppfostringsanstalt samt, där fråga är om intagning i statens uppfostringsanstalt, underställa ärendet socialministeriets avgörande.

Ovan under b), c) och d) angivna skyddsåtgärder upphöra beträffande barn, när det fyllt 16 år, utom i det under 4) omförmälda fallet, då de även därefter fortsätta, där ej nämnden annorlunda beslutar. Beträffande ung person upphör vidtagen sådan åtgärd vid fyllda 21 år, såvida nämnden icke finner skäl att redan dessförinnan inställa densamma. Skyddsuppsikt upphör likväl icke, förrän ett halvt år gått till ända från det beslut fattades om dess anordnande.

Vårdnämndens omvårdnad om barn, som omförmäles under 1) och 2) ovan, upphör senast, när barnet fyllt 16 år. Om skäl därtill förefinnes, kan dock nämnden besluta, att omhändertaget barn bör hållas under skyddsuppsikt högst tre år efter det barnet fritagits från nämndens omvårdnad, dock icke längre än till 18 års ålder. Nämndens omvårdnad om barn eller ung person, som avses under 3) och 4), upphör senast vid uppnådd 21 års ålder, dock icke förrän ett år efter omhändertagandet.

I fråga om elev i statens uppfostringsanstalt äger socialministeriet att på föreståndarens framställning besluta om vårdens upphörande.

Såsom barnskyddsanstalter nämnas i lagförslaget dels av staten upprätthållna allmänna uppfostringsanstalter och sådana av kommun eller enskilda upprätthållna anstalter, som socialministeriet för ändamålet godkänt, dels av kommun ensam eller jämte annan upprätthållna barnhem. Barnskyddsanstalt bör hava av socialministeriet godkänt reglemente.

Vid inrättande eller omändrande av kommunal eller enskild uppfostringsanstalt eller annan kommunal anstalt, som avser barnskydd, skall stadfästelse å ritningarna till nya byggnader eller större ändringsarbeten utverkas hos socialministeriet. Sådan anstalt må icke tagas i bruk, innan den för ändamålet godkänts av socialministeriet.

Blir föreståndare- eller föreståndarinnebefattning vid kommunal barnskyddsanstalt vakant, bör den anslås ledig till ansökan. Å val av innehavare av sådan befattning bör socialministeriets fastställelse utverkas. Därvid bör endast sådan person godkännas, som bevisligen innehar sådana kunskaper och sådan erfarenhet, som erfordras för befattningens skötande.

Barnskyddsanstalterna skola övervakas av myndighet, som av socialministeriet därtill förordnats.

I fråga om kostnaderna för vård och uppfostran i uppfostringsanstalt, statens, kommunala eller enskilda, innehåller propositionen ingenting nytt.

Propositionens bestämmelser om ersättning ur barnet eller den unge tillhörig egendom eller av föräldrarna överensstämma i stort sett med de i svenska barnavårdslagen meddelade.

De kostnader, vilka åsamkats kommuner genom uppfostran, som annorstädes utom hemmet än i uppfostringsanstalt meddelats barn eller ung person, som omförmäles under 3) och 4) ovan, och för vilka ersättning icke kunnat erhållas av barnets eller den unges föräldrar eller av annan underhållsskyldig person, ersättes av staten till en tredjedel. För utgifter, som kommunen haft för meddelande av yrkesundervisning åt av vårdnämnd omhändertaget barn eller ung person, kan dock efter socialministeriets förordnande kommunen erhålla ersättning av staten med högst hälften.

För utgifter, som icke ersatts av den omhändertagne själv eller hans föräldrar eller av staten, kan i förekommande fall ersättning erhållas av den omhändertagnes hemortskommun.

Norge.

Gällande bestämmelser i förevarande ämne finnas i Lov om behandling av forsømte barn den 6 juni 1896 med senare ändringar.

Verksamheten enligt nämnda lov handhaves inom varje kommun av ett särskilt tillsatt vergeråd.

Barn, som icke fyllt 18 år, kan efter beslut av vergerådet utackorderas i en pålitlig och hederlig familj eller insättas i ett barnhem eller liknande inrättning, vars plan fastställts av Konungen, eller i ett skolhem, för så vitt

a) barnet förövat en straffbar, om sedligt fördärv eller vanvård vittnande handling och dess omhändertagande anses ändamålsenligt för dess förbättring eller till förhindrande av upprepanden, eller

b) barnet på grund av föräldrars eller uppfostrares lastbarhet eller försumlighet befinnes vanvårdat, misshandlat eller i sedligt avseende förkommet, eller i fara att bliva sedligt fördärvat samt varning icke anses tillfyllest för åstadkommande av rättelse, eller

c) det på grund av barnets dåliga uppförande, mot vilket hemmets och skolans uppfostringsmedel visat sig otillräckliga, eller andra missförhållanden visar sig nödvändigt att omhändertaga det för att rädda det från undergång i sedligt avseende.

Finner vergerådet sig icke böra omhändertaga ett barn, varom i det föregående talats, kan det tilldela såväl barnet som föräldrarna eller dem, som stå i deras ställe, sådan allvarlig varning och förmaning, som kan befinnas påkallad.

Har ett barn under 14 år förövat en straffbar handling eller ett barn mellan 14 och 18 år någon straffbar handling, för vilken åklagarmyndigheten icke anser sig böra väcka åtal, kan vergerådet tillgripa sådan varning eller förmaning, som nyss sagts. Det kan också hemställa till barnets uppfostrare eller lärare att bevisligen tilldela det lämplig sådan aga, som lagen medgiver, eller om barnet är under 15 år och tillfälle därtill finnes, besluta dess intagande i en tvångsskola för en tid av intill ett år.

Barn, som försummar skolan eller där visar särskilt dåligt uppförande, kan, när övriga medel till upprätthållande av tukt och ordning visa sig gagnlösa, genom beslut av skolestyret intagas i en tvångsskola, där barnet får stanna, så länge det av skolans styrelse finnes nödvändigt, dock icke längre än ett år.

I vergerådets beslut om ett barns omhändertagande skall bestämmas, huru det skall förfaras med barnet, därvid anstalten skall angivas, därest intagande i skolhem eller barnhem eller liknande inrättning väljes. Skulle på grund av bristande kännedom om barnets karaktär eller av annan anledning slutligt avgörande angående behandlingssättet icke omedelbart kunna träffas, kan vergerådet tillfälligt intaga barnet för observation, om så befinnes nödvändigt, i en tvångsskola eller annan liknande anstalt.

Barn i skolpliktig ålder skall, när det befinnes så vanartat, att dess undervisning i folkskolan skulle utsätta andra barn för skadlig påverkan, intagas i skolhem, för så vitt det icke på annat sätt sörjes för dess undervisning utanför folkskolan. Barn under 9 år kan icke intagas i skolhem.

Utackorderas barn över skolpliktig ålder i familj, kan det där anställas såsom tjänare, hantverkslärling eller på annat liknande sätt. I stället för i familj kan en gosse över skolpliktig ålder anställas såsom skeppsgosse. På enskild väg utackorderat barn, som rymmer eller på annat sätt visar dåligt uppförande, kan överföras till skolhem även efter fyllda 18 år.

Staten sörjer för, att det finnes skolhem för mottagande av barn, som, enligt vad ovan sagts, icke kan mottagas i allmän skola. Gossar och flickor få icke intagas i samma skolhem.

Konungen kan medgiva användandet av enskilda eller kommunala skolhem, när

de äro inrättade, på sätt lagen föreskriver; och planer för desamma ingivas för fastställelse. Lämnat medgivande kan återkallas.

I den utsträckning, som anses behövligt kunna av konungen med stortingets samtycke inrättas säravdelningar vid skolhemmen, särskilda vid goss- och flickhemmen. I sådan avdelning kan intagas barn, som är till den grad vanartat eller som visat sådana brottsliga anlag, att det icke lämpligen anses kunna intagas i den allmänna avdelningen. Till säravdelningen kunna vidare överföras: 1) barn, som är intaget i skolhemmets allmänna avdelning eller i ett annat skolhem utan säravdelning samt gör sig skyldigt till brott, rymning, förförelse av andra barn eller till hög grad av trots eller på annat sätt visar sig olämpligt för behandling i den allmänna avdelningen, 2) barn, som efter att hava utskrivits på prov från ett skolhems allmänna avdelning, måste återtagas på grund av dåligt uppförande.

Överflyttning till säravdelning beslutas av skolhemmets föreståndare eller, om det gäller säravdelning vid annat hem, genom överenskommelse mellan föreståndarna vid de båda skolhemmen; kan enighet icke vinnas, hänskjutes avgörandet till departementet. Dit skall för övrigt anmälan ske om varje överflyttning till säravdelning.

I övrigt skall tills vidare eleverna så fördelas, att Falstad skolhem för gossar och Toten skolhem för flickor endast mottaga elever, som fyllt 15 år, samt övriga skolhem med undantag för Bastøy skolhem för gossar och Bærum skolhem för flickor, vilka båda hava säravdelningar, endast elever, som icke fyllt 16 år. Sistnämnda två skolhem mottaga barn i alla åldersklasser, dock att barn mellan 16 och 18 år företrädesvis böra intagas i Falstad och Toten skolhem.

Varje skolhem skall förestås av en av konungen antagen eller godkänd föreståndare eller föreståndarinna, som, därest ej annat bestämts, beslutar i alla hemmets angelägenheter. Kyrko- och undervisningsdepartementet har uppsikt över hemmen; för tillsynen över de i hemmen intagna flickorna kan antagas en inspektris. Erforderliga bestämmelser om den närmare tillsynen givas av konungen; är hemmet privat eller kommunalt, lämnas sådana i reglementet. I varje skolhem meddelas undervisning i de för folkskolan bestämda ämnena; åt elever, som redan inhämtat det bestämda måttet, kan ytterligare undervisning givas. Elever, som kommit över skolåldern och därtill hava anlag, skola så vitt möjligt beredas tillfälle till yrkesutbildning. I övrigt sysselsättas eleverna på ett med hänsyn till deras ålder och krafter lämpligt sätt.

Tvångsskola kan upprättas av enskild kommun eller av flera kommuner i förening. Planen skall fastställas av konungen. De i tvångsskola intagna barnen stanna där, även då undervisning ej pågår. Skolan står under tillsyn av samma myndigheter som folkskolorna.

Den, som varit intagen i skolhem i minst ett år, kan av föreståndaren utskrivas på prov antingen på bestämd tid eller tills vidare samt utackorderas i familj och därvid, om han är över skolpliktig ålder, anställas som tjänare, hantverkslärling eller på liknande sätt eller också anställas som skeppsgosse. Sådan utskrivning kan, när särskilda skäl föreligga, äga rum även före ett års vistande i skolhemmet. Om sådan tidigare utskrivning skall underrättelse lämnas till vederbörande vergeråd och departementet. Uppför den utskrivne sig illa eller finner föreståndaren eljest sådant lämpligt, kan eleven återtagas till skolhemmet eller överföras till en säravdelning vid ett skolhem.

Den, som omhändertagits enligt ifrågavarande lag, står under vergerådets eller skolhemmets myndighet och tillsyn, till dess han fyllt 21 år. De vidtagna åtgärderna skola dock upphöra, så snart det ej finnes tillräcklig grund för deras fortsatta användande. Beträffande i skolhem intagna eller därifrån på prov utskrivna fattas beslut om utskrivning av föreståndaren i förening med tillsynskommittén eller direktionen, om sådan finnes; i övriga fall bestämmer det vergeråd, som beslutat omhändertagandet.

Varje elev i skolhem, som är över 16 år och vistats på skolhemmet 3 år, skall ut-

skrivas, för så vitt icke kyrko- och undervisningsdepartementet ger samtycke till hans fortsatta vistelse där. Sådant samtycke lämnas i regel för ett år i sänder. Om en på prov utskriven elev måste återtagas, kan han därefter icke vara på skolhemmet längre än ett år utan medgivande av kyrko- och undervisningsdepartementet. Blir det nödvändigt att återtaga en elev, sedan han fyllt 18 år, bör eleven i allmänhet, för så vitt icke återtagandet antages bliva endast kortvarigt, överföras till ett för äldre elever avsett skolhem. Sistnämnda bestämmelse kommer icke till användning på Falstad skolhem för gossar och Toten skolhem för flickor eller till skolhem anslutna säravdelningar.

Kostnaderna för ett barns intagande i tvångsskola bestridas av den kommun, vars vergeråd eller skolstyrelse beslutar intagandet, mot så stort bidrag av staten, som stortinget för varje år bestämmer.

Kostnaderna för ett barns intagande i skolhem bestridas av staten. Staten kan dock fordra, att den kommun, vars vergeråd beslutat barnets intagande i skolhemmet, lämnar så stort bidrag, som stortinget för varje år bestämmer. Har barnet icke hemortsrätt i denna kommun, kan den återkräva sitt utlägg av hemortskommunen. Kan ingen sådan påvisas, betalar staten hela kostnaden.

När kringstrykande barn, vars föräldrar icke hava fast hemvist och som icke heller själv har sådant, intages i skolhem, betalar staten likaledes hela kostnaden.

Kostnaderna för tillfälligt intagande av ett barn för observation i en tvångsskola eller liknande anstalt betalas av staten, därest beslut sedan fattas, att barnet skall intagas i skolhem, men eljest av den kommun, som skall betala kostnaderna för barnets slutliga omhändertagande. Sker intet vidare omhändertagande, bestridas kostnaderna av den kommun, vars vergeråd fattar beslut i fråga om barnet.

Omhändertaget barns föräldrar kunna efter de för fattigvård gällande regler åläggas att bidraga till kostnåden för barnets vård, dock högst med en krona om dagen.

Statens offentliga utredningar 1935

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag ang. åtgärder mot statsfientlig verksamhet. [8]
Yttranden över preliminärt förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. [13]
Lagberedningens förslag till lag om skuldebrev m. m. [14]
Betänkande med förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. [15]
Betänkande med förslag till lag om arbetsavtal. [18]
Betänkande och förslag rörande verksamheten vid skyddshemmen m. m. Förra delen. Skyddshemmens organisation m. m. [35]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. [5]
Yttrande och förslag rörande tjänstgöringsbetyg som av länsstyrelserna utfärdas. [17]
Utredning ang. införande av ett dagordningsinstitut m. m. [21]
Förslag till nya avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare inom den allmänna civilförvaltningen. [25]
Betänkande med förslag till ändring i vissa delar av upphandlingsförordningen. [27]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Betänkande med förslag till ändrad organisation av den statliga verksamheten för bekämpande av olovlig införsel av spritdrycker m. m. [24]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande med förslag rörande lån och årliga bidrag av statsmedel för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer jämte därtill hörande utredningar. [2]
Kortfattad framställning av organisationssakkunnigas betänkande med utredning och förslag rörande den samhälleliga hjälpverksamhetens organisation m. m. [3]
Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Åtgärder mot arbetslöshet [6]
Konjunkturuppsvingets förlopp och orsaker 1932—1934. [16]

Hälso- och sjukvård.

Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag ang. förebyggande mödra- och barnavård. [19]
Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag ang. statsunderstödd dispensärverksamhet. [33]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande med förslag ang. åtgärder för spannmålsodlingen stödjande. [1]
Promemoria ang. tillsynen över fastighetsregistreringen och fastighetsbildningen. [4]
Utredning med förslag om egnahemskonsulenter hos hushållningssällskapen. [28]
Betänkande ang. husdjursförsöksverksamhetens organisation [29]
Berättelse över statens spannmålsnämnds verksamhet m. m. under år 1934. [30]
Jordbrukskreditutredningen. Betänkande med förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor m. m. [32]
Betänkande med vissa synpunkter och förslag i fråga om den primära fastighetskrediten. [34]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till omorganisation av den högre skogsundervisningen. [9]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägväsendet. Del 2. Broar. [7]
Betänkande med förslag till förordning ang. allmän automobiltrafik. [12]
Betänkande med förslag till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga m. m. [23]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Grunder för kollektiv och individuell pensionsförsäkring. [20]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Utredning och förslag ang. rundradion i Sverige. [10]
Betänkande med utredning och förslag ang. inrättande av en statsvetenskaplig examen. [11]
Utredning och förslag rörande frågan om avgift för hemlån av böcker från bibliotek. [22]
Betänkande med förslag rörande det svenska naturskyddets organisation och statliga förvaltning. [26]
Betänkande med förslag till lag om domkapitel m. m. [31]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Stockholm 1935. Kgl. Boktr. P. A. Norstedt & Söner 352537